

I.

Lőrincz milkói püspök fölszólítja a kézdi, orbai és sepsii székelyek: papjait, hogy a milkói lerombolt székesegyház még be nem fejezett helyre állítására a néptől adományt gyűjtsenek, s buzdítsák a lóföket és gyalogokat, hogy a szent földnek a pogányoktól leendő visszavételére fogjanak fegyvert. Kelt 1096-ban (1396-ban).

Laurentius in Dei nomine Ecclesiae Milkoviensis Minister licet indignus, Presbyteris **Siculorum de Keesd, Orbou et Seepus**, Fratribus in Domino Venerabilibus, Salutem in omnium Salvatore. Sicut Fraternitatibus vestris, ceterisque Sympresbiteris nostrae attententiae, et per vos ac illos omnibus praeconibus Evangelii traditum fuerat a Domino Michaelae, bonae recordationis praedecessore nostro et sedis hujus vero restitutore, usque hodie tamen in finem non perductum, qualiter collecta undique in aedificationem Sedis et S. Ecclesiae M. universum populum hortarentur meminisse, hanc Ecclesiam prisco tempore, cujus memoriam rerum alterationes prope deleuerunt, pro se cum pro suis antiquis parentibus fundatam, et duris temporibus conseruatam, usque donec pot..... pari modo nouerit per Prudentias Vestras et reliquum Clerum universus populus, ut quemadmodum insonuit plena zelo et pietate adhortatio Sanctissimi Patris Apostolici nec Regis Illustris contrar edictum, ita utriusque ordinis, tam **Loofew**, quam **Giharlog** vocati, militares et fortes viri, juniores praesertim, quorum amor Saluatoris et spes suae mercedis corda impleuit, et sine destructione sua sanctam ad terram, quam ipsi pedes Domini nostri Jesu Christi redemptioni nostrae dicauerunt, ab hostibus nominis Christi violenter occupatam pro opportunitate Christicolarum, Domino adiuuante et aeternam beatitudinem donante, reoccupan(dam) tali modo armat ex septem Castris Vos autem Clerus orationes continuas feruidissime ad Christum Deum pro f..... fundatis, ut attollat vexillum victoriae amantibus nomen suum, et pro eo sanguinem fundere non reformidantibus Dominicae incarnationis MXCVI ta.

Legelsőben közölte ezen oklevelet Benkő, Milkovia. I. köt. 55—57. l. egy másolatból, melyet az átíró ekként hitelesített: „Ego Joannes Rhener de Medgies, Reverendi P. Domini Thomae Decani Bras-souiensis et Plebani Scriba, praesentem paginam mancipate abundantem transumpsi e libro Decanatus de Scepusi. 1408.” S alább: „Ego vero 1594.” Benkő után adja ezen oklevelet Katona, Hist. Crit. V. köt. 530. l. és Fejér, Cod. Dipl. Hung. II. köt. 16. lap. A mi magát ezen, fájdalom csak többszöri átírás után s hézagosan fönmaradt levél tartal-mát illeti, annak valódiságát kétségbe vonni, mint számosan tették, nem látok alapos okot : azonban a levél keltét, az 1096 évet, nem fogadhatom el hitelesnek; miután az lehetetlen, hogy Erdély Septem castra neve, mely nem egyéb, mint a XII-ik században Erdélybe költözött szá-szok által divatba hozott Siebenbürgen fordítása, XI. századi oklevél-ben előfordulhasson. Azért kétségtelennek tartom, hogy ezen levél ké-sőbb, nézetem szerint 1896-ban kelt, s a többszöri átírás közben az évszámból a 300-at jelentő CCC tévedésből maradt ki. Mint tudjuk, Zsigmond király hadai a francia és német keresztes hadakkal egyesülve 1396-ban küzdöttek Nikápolynál Bajazed szultánnal, s így igen hihető-nek tartom, hogy Lőrincz milkói püspök e hadjáratra szállította föl a sepsi, kézdi és orbai széki székelyek közzül mind a lóföket, mind a gyalogokat.

II.

Nagy-Ajta, és Miklósvár emléke, a Barczaság határleírásában. 1211.

..... Prima vero meta huius terre incipit de indaginibus castri **Almage** ¹⁾ et procedit vsque ad indagines castri

¹⁾ **Almage** kétségtelenül a mai **Halmágy** az Olt mellett, Köhalom székben. Oklevelünk szerint a Barcza föld határa a halmágyi vár gyepűinél kezdődött; ezen gyepük (indagines) alatt azonban nem magának a várnak sánczai, hanem azon bevágások értendők, melyek a Halmágytól keletre a Fogaras földé és Barczaság közt húzódo hegylánczban e vár védelmére szolgáltak. — Hogy a Barczaságnak a természet által erősen kijelelt határai 1211-ben is ugyanazok voltak, a melyek ma, s hogy nem terjedtek túl az azt nyugotról elzáró havas lán-czolatán s e szerint Fogaras földének ezen hegyláncz nyugoti oldalán terülő része egészen Halmágyig sohasem tartozott a Barczasághoz, teljesen bizonyos-nak tartom. Ha ugyanis a Barczaság határa Halmágy mellett kezdődött volna, lehetetlen, hogy a határleírás kezdetén a Halmágy mellett folyó Olt meg ne lett

Noilgiant ¹⁾ et inde progreditur vsque ad **indagines Nicolai** ²⁾ vbi aqua defluit que vocatur **Alth**.

II. András királynak 1211-ki adományleveléből, melylyel a Barczaságot a német lovagrendnek adományozta. Ezen oklevelet annak a rend königsbergi levéltárában meglévő 1279-ki hiteles átirata után számosan közölték, mint Seivert, Ung. Magazin IV. d. II. füz. 218. l., Felér, Cod. Dipl. III. d. I. köt. 106. és 370. s III. d. II. köt. 246. l., Schuller, Archiv I. 124. l., Bethlen, Gesch. Darstellung des deutschen Ordens in Siebenbürgen 70. l. és legújabbban Teutsch und Firmhaber, Urkundenbuch zur Gesch. Siebenb. I. 8-10. l.

III.

Vilmos erdélyi püspök a német lovagrend által birt Barczaságra költözendő magyarok vagy székelyek dézmáját maga részére tartja fön. 1213.

Wilhelmus dei gracia Transsiluanus ³⁾ Episcopus
ab vniuersis eiusdem terre incolis, presentibus et futuris, liberam

volna említve, melyről a közlött leírásban csak ott van először emlékezet, midőn a Barczaság határa Halmágy várának gyepűitől (melyek a havasban feküdtek), a nagy-ajtai vár gyepűiig (ugyanazon havaslánczolatban) s innen Miklósvár gyepűiig érkezik, a hol a határ az Olttal találkozott.

¹⁾ **Noilgiant** vélekedésem szerint nem más mint **Nagy-Ajta**. Az ezen várhoz tartozó gyepük ugyanazon hegylánczolatban feküdtek, mint a halmágyi vár gyepűi.

²⁾ Az **indagines Nicolai** kifejezésből kétségtelennek tarthatjuk, hogy valamint az előbb említett gyepük (indagines) ugy ezek is várhoz tartoztak, s Miklós vára, melynek neve a **Miklósvár** helység nevében máig is fönmaradt, a halmágyi és nagy-ajtai várral együtt már 1211-ben fönállott. — Igen hihető, hogy ezen várak, melyekről később emlékezetet nem találunk, mint a közelökben fekvő szent-léleki várról oklevelesen tudjuk, a mongolok 1241-diki berohanása alkalmával pusztultak el.

³⁾ Ezen oklevél valamennyi kiadásában a **Transsiluanus** Episcopus czim kétségtelenül olvasási hiba **Vltrasiluanus** helyett. Magában ez oklevélben alább **Vltrasilvano** Episcopo áll, valamint Honorius pápa 1218-iki megerősítő levele is Vilmost **Vltrasiluanus** Episcopusnak nevezi. — A **Transsiluania** nevezet, mint közönségesen tudva van, a XIII-dik századnak csak utolsó tizedeiben kezdett divatba jönni az addig használt **Vltrasiluania** (Erdöelve) név helyett.

percipiendi decimas eisdem fratribus, de consensu Capituli nostri concessimus facultatem, eo tamen excepto, quod si Hungaros vel **Siculos** ad dictam terram transire contigerit, nobis et ecclesie nostre in decimis teneantur respondere.....

Ezen 1213-ban kelt oklevélnek II. Honorius pápa 1218-ki megerősítő levelébe foglalt átirata megvan a német rend königsbergi levéltárában. — Egész terjedelmében közölte ez oklevelet Pray, Specimen Hierarchiae II. 253. l. s. utána Szeredai, Series Episc. Trans. 6. l., Katona, Hist. Crit. V. 171. l., Bethlen Alexius, Gesch. d. deutschen Ordens. 77. l. Kósa, De Transilv. administr. 28. l., Fejér, Cod. Dipl. III. d. I. köt. 145. l. s. innen Schuller, Archiv, I. 220 l., legujabban Teutsch und Firnhaber, Urkundenbuch zur Gesch. Siebenb. I. 11. l. — Ez tudtomra a legrégebb ismert oklevél, melyben a székely (Siculus) név előfordul.

IV.

II. András király a Barczaságot bíró német lovagrend részére adott újabb kiváltságlevelében egyebek közt megengedi a rendnek, hogy a Maroson 6, s az Olton is 6 hajót tarthassanak, melyeken lefelé egész országában sőt s visszafelé más árukat szállíthassanak, s őket és embereiket a székelyek és oláhok földén jártokban minden vámfizetés alól fölmenti. Kelt 1222-ben.

Andreas dei gracia Ungarie Rex Concessimus eciam eisdem fratribus, quod super fluuium **Alt** sex naues et super fluuium **Mors** sex alias naues habeant liberas per totum regnum nostrum sales deferentes in descendendo ¹⁾, nec non alias res in ascendendo referentes, et salisfodinas, que **Akana** vocantur, sufficientes ad illas duodecim naues, libere vbicumque voluerint, eisdem concessimus in perpetuum. Item concessimus quod nullura tributum

¹⁾ Az Olt folyón lefelé sőt hordó hajók a sőt csak a székelyföldi sóaknából szállíthatták. — Érdekes ez adat azért is, mert belőle kitetszik, hogy a most hajózhatatlan Olton le és föl jártak a XIII-ik század első negyedében a német lovagrend megterhelt hajói.

debeant persoluere, nec populi eorum, cum transierint per **terram Siculorum** aut per terram Blacorum.

András király ezen oklevelét Rudolf római király 1280-ik évi átiratából, mely megvan a német rend königsbergi levéltárában, egészen közli Schuller, Archiv I. 224—228. l. — Olvasható némi változésekkel Fejérmél is Cod. Dipl. III. d. I. köt. 470. l. — Legujabban kiadták Teutsch u. Firnhaber, Urkundenbuch zur Gesch. Siebenb. I. köt. 17—19. l.

V.

Baróth és Sepsi szék emléke 1224-ből.

..... Vniuersus populus incipiens a **Waras** ¹⁾ usque in **Boralt** ²⁾, cum terra **Siculorum** terre **Sebus** ³⁾ et terra **Daraus** ⁴⁾ vnus sit populus et sub vno iudice censeantur, omnibus comitatibus preter. Chybiniensem cessantibus radicibus.

¹⁾ **Waras** a mai **Szászváros**, mely mint alább látni fogjuk, 1291-ben is egyszerűen csak **Város** (Waras) néven van említve.

²⁾ **Boralt**, a mai **Baróth** Miklós vár székben, a székelyföld szélén.

³⁾ Ezen homályos kifejezést úgy vélem értendőnek, hogy a Székelyek földének, nevezetesen Sepsi széknek (terre Sebus) egy részét is a szászok által megszállott földdel egy hatóság t. i. a szebeni ispán alá vetette II. András. Sepsi szék ezen része pedig véleményem szerint nem lehet más, mint az ugynevezett **Szék föld** (terra **Zek**), melyet 1252-ben IV-ik Béla Vinczének, Akadás sepsii székely fiának, a gr. Nemes és gr. Mikó család őseinek adományozott, s mely ezen adománylevél szerint hajdan Fulkun szászé volt, de a tatárok dűlása után lakatlan maradt. Ezt a Szék földét, (Hidvég, Erősd, Árapatak, Nyáraspatak és Liget falukat) csatolhatta II. András király Sepsi széktől elszakasztva a szebeni ispánsághoz, minthogy azt 1241 előtt, s igen hihetően már 1224-ben is a szász Fulkun birta. — Hogy ez a föld IV. Béla 1252-ki adománya következtében a szebeni ispánságtól elszakadt s megyei területté lett, annyival könnyebben megfejthető, mert ezen föld székely s szász lakosai. 1241-ben kipusztulván, az adományos földes ur által oda szállított új telepítvényeseket, kiknek egy része besenyő eredetű volt, sem a szászok, sem a székelyek nem tekinthették nemzettek tagjainak. — Így történhetett, hogy ez a Szék föld, melyet még II. András 1224-ben székely földnek (terra Siculorum) nevez, s mely természetes fekvésénél fogva, a Barcaság és a székely föld között határt képező Olt folyó jobb partján esvén, a székely földhöz tartozott, attól végképen elszakadt.

⁴⁾ **Daraus**, a mai **Daróc** (németül **Draas**), ma is legszélső faluja Kőhalom széknek Udvarhelyszék felé.

II. András királynak az Erdélybe települt szászok részére kiadott szabadságleveléből, melynek legrégebb hiteles átirata Róbert Károlytól 1317-ről megvan a szász nemzeti levéltárban Szebenben. — Egész terjedelmében közlik ezen oklevelet Pray Annal. I. 227. l., Benkő, Trans. I. 439. l., Schlözer, Gesch. d. Deutschen in Siebenb. 535. l., Eder, De initiis juribusque Saxonum Trans. 179. l., Schuller, Umriss und krit. Studien zur Gesch. Sieb. I. Urkundenbuch 21. l., Fejér, Cod. Dipl. Tom. III. Vol. I. 441. l., Teutsch és Firnhaber, Urkundenbuch zur Gesch. Sieb. I. 28. l. és többen.

VI.

Dietrich hún püspök levelének töredéke a székelyekhez. Kelet nélkül (1228).

Theodoricus Quid vobis officit nominis mutatio, eadem manente Episcopatus erga vestram Nationem ratione et virtute? Nonne in Ecclesia Christi D. lupum et agnum una pasci conuenit? Quidni etiam **Siculum** cum **Comano** et **Olachoque**? Respicitne Deus personam? acceptos habet e quavis natione qui eum timent et operantur justitiam, et e diversitate gentium lingvarumque in unitatem fidei suos congregat. Audite Apostolum dicentem, non esse Graecum vel Judaeum, non Barbarum vel Scytham.....

Igy adja e töredéket Benkő József, Milkovia I. köt. 116 l., ki e töredék másolatát brassai Teutsch József kéziratái közt ily czimmel találta: Literae Theodorici Episcopi ad Decanos Zekelios. — Benkő után közli ezt Fejér, Cod. Dipl. III. d, II. köt. 151. l., Bárdossy, Supplem ad Analecta Scepusii 416. l. és Teutsch u. Firnhaber, Urkundenbuch zur Gesch. Siebenb. I. köt. 45. l.— E kelet nélküli töredéket bizvást tehetjük Fejérrel és többekkel együtt 1228-ra, miután IX. Gergely pápának 1228. mart. 21-én IV. Béla ifjabb királyhoz, az esztergomi érsekhez és a dominicanus rend generalis priorjához, valamint azon év sept. 13-án magához Dietrich kún püspökhöz intézett leveleiből (Fejérnél III. dar. II. köt. 141—155. l. hibásan 1229-re téve) kitetszik, hogy Béla, mint ifjabb király az esztergomi érsekkel a kúnok földére bemenvén azok nem kis részét megtérítette, s az érsek már

1228. mart. 21-ke előtt kinevezte a kúnok püspökévé Dietrich dominicanus szerzetest, ki VII. Gergelynek a rend priorjához intézett levele szerint azelőtt „majd nem öt éven át azon rend magyarországi priorja volt.” — Mint a közlött levéltöredékből kitetszik, a székelyek vonakodtak egy püspökség alatt lenni az ujdon megtért kúnokkal s azért intézte Dietrich, a csak imént fölállított új kún püspökség püspöke, a székelyek dékánjaihoz ezen levelet.

VII.

Bogomér, Szoboszló fia, székelyek ispánja és vezére IV. Béla bolgárországi hadjáratában, 1235. előtt.

..... Dum in obsidione Castrum **Budung** ¹⁾ essemus constituti, egredientibus e Castro militibus ex aduerso, iam dictus Dionysius primus inter alios conflictum iniens cum eisdem, ipsos in Castrum redire compulit, absque vlla nostrorum lesione. Insuper dum adhuc in eadem expedicione persisteremus, eundem cum quibusdam Baronibus nostris contra exercitum Alexandri, fratris ipsius Imperatoris Bulgarorum, qui per multas acies et latentes insidias nostros homines ad depopulandam et spoliandam terram dispersos frequenter inuadere consueuerat, qui eciam **Bogemerium, filium Zubuslaj** ²⁾ **Comitem et ductorem Siculorum capituarat, duximus transmittendum.....**

IV. Béla 1235-ki okleveléből, melyben lovászmesterének Dénesnek, Dénes fiának (a Losonczy Bánfiak őseinek), a Nyitra vármegyei Tapolcsányt és más 3 falut adományozott. — Ezen arany bullával kelt adománylevelél eredetije megvan a gróf Forgács család szécsényi levéltárában. Egész terjedelmében kiadva Fejérmél Cod. Dipl., IV. dar. I. köt. 21—27. l.

¹⁾ Castrum **Budung** (helyes olvasással aligha nem **Budunij**), a mai **Widdin** vára, melyet, mint más számos adatból is bizonyítható, a magyarok régen még a XV-ik században is **Bodon** várának hívtak.

²⁾ Valamint **Bogomér**, ugy atyja Szoboszló neve, tiszta szláv név, és így igen hihetőnek tarthatjuk, hogy a székelyek ezen ispánja nem székely, hanem magyarországi szláv eredetű nemes volt.

VIII.

IV. Béla király megparancsolja Lőrincz mester erdélyi vajdának és Valkó vármegye főispánjának, hogy az erdélyi határszélen a székelő földön eső szent-léleki királyi várat, melyet a tatárok lerontottak, haladéknélkül állíttassa helyre. Kelt 1251-ben január 5-én.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex, Magistro Laurencio woywode nostro parcium Vltrasiluanarum, et Comiti de Walko. Salutem cum fauore. Cum intelligamus **Castrum nostrum Regium Zenth Lelewxh in confiniis terre Siculorum parcium nostrarum Vltrasiluanarum positum** ¹⁾ superioribus annis per Tartarorum rabiem regnum nostrum deustancium nonnihil concussatum et destructum esse, neque ab eo tempore restauratum haberi, hinc vi Regij nostri muneris, quo huic regno nostro, subiectisque nobis populis, eorundemque salutis superinuigilare tenemur, Fidelitati tue harum serie firmissime mandamus et precipimus, vt castrum **Zenth Lelewxh**, ab antiquis iam temporibus in salutem, et tutamen populorum nostrorum terre Vltrasiluanane, in ipsis confinijs olim extractum, sine mora restitui, reedificarique faciatis, constituendis que eorum Castellanis fidelem castri custodiam serio committatis, ne ex incuria vestra aut eorum detrimentum aliquod Regno nostro ex confinijs inferatur. Datum Anno domini M⁰ CC⁰ L primo, Nono Ydus Januarij, Regni autem nostri Anno XV⁰.

Legelőször közölte ez oklevelet 1833-ban gr. Kemény József, Arpadia I. köt. 71. l., a nélkül, hogy az eredeti hol létét megemlítette volna. Utána adta ki 1835-ben Fejér György, Codex Diplom. Regni Hung. Tom. VII. Vol. III. 33. 34. l. Ujabban közölte gr. Kemény József oklevélmásolat-gyűjteményéből Schuller, Archiv für Kenntniss von Siebenbürgen I. köt. Hermannstadt. 1841. 64. l. Legujabban kiadták Teutsch és Firnhaber, Urkundenbuch zur Geschichte Siebenbürgens I. köt. Wien. 1857. 70. l. — Ezen okmánytár kiadói a Re-

¹⁾ Ezen szent-léleki királyi vár Kézdi széken, a **Szent-Lélek** helység fölé emelkedő **Perkő** tetején feküdt.

gestak XL. lapján megemlítvén, hogy ezen oklevelet gr. Kemény József gyűjteményéből közlik, azt a megjegyzést teszik, hogy az eredeti a kolos-monostori convent levéltárában van, hol azonban 1854. április havában nem találták meg. — Nem kételkedem, hogy Teutschot és Firnhabert a Fejér Codex Diplomaticusában e. h. 34. l. közlött megjegyzés vezette félre, melyben szó van V. István 1271-ki okleveléről, mely emlékezik László szentléleki várnagyról. Erről az 1271-ki és nem IV. Béla jelen okleveléről mondja gr. Kemény József, Arpadia I. köt. 72. l. és utána Fejér e. h., hogy megvan a kolos-monostori convent levéltárában. — Ezen általunk is gr. Kemény József sajátkezű másolata után (Jos. Com. Kemény Diplomatarium Transs. Tom. I. 25. l.) közlött oklevél eredetije hol van, nem tudjuk; azt maga gr. Kemény József sem tudta, ki másolata alá ezt jegyezte: Ex collectione MSS. Josephi Dobo de Alba Julia. A múlt század második felében sokat másolt Gyula-Fejérvári Dobó József nem gondolt arra, hogy följegyezze, honnan vette másolatait, és így e most lappangó oklevél eredetijének fölfedezését csak a véletlentől reménylhetjük.

IX.

IV. Béla Vinczének, sepsi székely Akadás fiának, adományozza Szék földét, a kerczi oláhok, a brassai szászok és a sepsi székelyek földe között. Kelt 1252. aug. 20-án.

Bela dei gracia Vngarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex. Vniuersis presentes litteras inspecturis salutem in uero saluatore. Circumspeccio regum prouida condignis premijs sibi obsequentibus sic decet occurrere, vt et alij exemplo consimili ad fidelitatis opera forcius accendantur. Proinde ad vniuersorum noticiam peruenire volumus presencium per tenorem. Quod accedens ad nos Vincencius Comes filius Akadas **Siculus de Sebus** ¹⁾ diligenter postulauit, quod **Terram Zek**, que quondam Fulkun Saxonis fuerat, sed per deuastacionem Tartarorum uacua et habitatoribus carens remanserat, inter terras Olahorum de

¹⁾ Ez a Vincze, Akadás sepsi székely fia, közös törzsatyja a Hidvégi gr. Mikó és Hidvégi gr. Nemes családnak.

Kircz, et Saxonum de Barasu et terras Sicularum de Sebus existentem ¹⁾ sibi conferre dignaremur. At nos iustis petitionibus inclinati, consideratis m(eritis eiusdem Vincencij) que a primeuis puericie sue temporibus in regno nostro et extra regnum in legationibus deferendis studuit commendabiliter exhibere, memoratam t(erram simulcum cunctis) vtilitatibus et pertinencijs suis, sibi, et per eum suis heredibus heredumque successoribus duximus conferendam. Quam per dilectum et fidelem nostrum L(aurencium) Voiauodam Transsiluanum et Comitem de Volkou²⁾ sibi fecimus assignari. Mete autem seu termini ipsius terre quemadmodum nobis per eundem Laurencium ³⁾ constitit, hoc ordine distinguuntur. Prima meta incipit ab oriente super quodam monte nomine **Vecul** ⁴⁾ et venit ad fluuium Olth, usque partem meridionalem, et per memoratum fluuium Olth descendit ad indagines vsque septem-

¹⁾ **Szék** földe, mely a brassai szászok és sepsi székelyek földe között feküdt, az a része a mai Felső-Fejér vármegyének, melyen Hidvég, Erősd, Arapatak, Nyáraspatak és Liget faluk fekszenek. — Oklevelünknek 1758-ban az erd. kir. tábla által gr. Nemes Ádám ítélőmester részére történt átiratában e hely így van adva: inter t de Barasu et terras Sicularum de Sebus.

Ez oklevélnek Benkő József s utána Katona, Fejér és mások által kiadott példányában azonban itt a szöveg minden hézag nélkül így van adva: inter **terras Olahorum de Kircz**, Saxonum de Barassu stb. — Hogy Benkő itt helyesen olvasott, kitetszik Wingarti Geréb Péter erd. vajda 1479-iki ítéletleveléből, melyben épen ezen 1252-diki oklevél eredetijéből ezen szavak: inter **terras Olacorum de Kircz** stb. szóról szóra így vannak idézve. Lásd alább 1479-re.

²⁾ Az 1758-diki hiteles kir. táblai átírásban L.....Voiauodam áll; hogy itt **Laurencius** állott, nem pedig **Ladislaus**, mint Benkő és követői kiadásában áll, bizonyos; miután alább oklevelünkben látjuk, hogy a király IV. Béla ezen Szék földe határaitól az adományos Vincze részére ezen föld határait kijártató Lőrincz vajda által (per eundem **Laurencium**) értesült. Ezen Lőrincz erdélyi vajda és valkói főispán említve van IV. Béla 1251. jan. 5-ikén kelt oklevelében is, melyet főntebb VIII. sz. alatt közöltünk.

³⁾ Benkő és követői kiadásaiban itt kézzel foghatólag hibásan áll: per eundem **Vincencium**. Hogy az adományos maga tett volna a királynak jelentést a részére adományozott, kijártatott és birtokába átadott föld határaitól, teljes képtelenség. Ez annak a kötelessége volt, kit a király a beigtatással megbízott, és így oklevelünk főntebbi sorai szerint e jelentést ez esetben csak Lőrincz vajda a beigtatással megbízott királyi ember tehetette.

⁴⁾ **Vecul**, olvasd **Veczöl**, a mai **Veczel** hegy Sepsi szék és az itt leirt Szék földe között. Benkő hibásan, olvasta és adta e helynevet **Vekul**-nek, miben őt ez oklevél valamenynyi későbbi kiadói is követik.

trionem, et per quemdam riuum vadit diu usque ad caput ipsius riui, et inde ascendit ad monticulum, qui vulgariter Berch dicitur, a quo contiguatur ¹⁾ predicto monti Vecul uersus orientem, et sic terminatur. Vt autem predicta liberalitas seu donacio robur obtineat perpetue firmitatis, presentes eidem concessimus litteras duplicis Sigilli nostri munimine roboratas. Anno Domini M⁰..... secundo, tredecimo Kalendas Septembris Regni autem nostri septimo decimo ²⁾).

Ezen oklevél eredetije pergamenen IV. Béla király fejr és zöld selyemsinórról függő kettős pecsétjével 1849-ig a Hidvégi gróf Nemes család hidvégi levéltárában őriztetett. 1758-ban vétette ez akkor is már szakadozott oklevélnek hiteles átiratát az erd. kir. tábla által gr. Nemes Ádám akkori ítélőmester. Ezen hiteles átirat, az eredeti helyesírásának, összevonásainak megtartásával és hézagai kijelölésével, megvan Szebenben a Bruckenthal-könyvtárban (Collectanea MS-ta. Tom. XII. in folio pag. 201.) Ezen hiteles átiratot másolta le gr. Kemény József Szebenben 1845. oct. 27-én. Gr. Kemény József ezen másolata megvan az Erd. Muzeumban (Jos. Com. Kemény Diplomatarium Transilv. Appendix Tom. I. nro. 18). Ezen másolatból, mely Benkő és követői kiadásainál hivebb és hibátlanabb, tartottam ez oklevelet közlendőnek. — Magáról az eredetiről gr. Kemény József említett másolata alatt még ez érdekes jegyzést is olvashatjuk: De hoc literali Comes Franciscus Nemes 1783. 16. Dec. Josepho Benkő sequentia scripsit. „A primaeva donationalis, melyet Tiszteletes Uram Transsylvaniajába inserálni méltóztatott, már régen elveszett volt, és Istennek csudálatos gondviseléséből a régi hires Némainál, ki elébb Prokurátor és azután Tabulae Regiae Assessor volt, holta után egy jó emberünk az Némái Ur széljel Kánt írásai között találta meg, és legottan megismervén, ugy vitte néhai Gr. Nemes Ádám Ur akkori ítélő mester kezéhez, melyet néhai bátyám örömmel kezéhez vévén, és a Királyi Tábla előtt revideltatván, mind-

¹⁾ Benkő és követői kiadásában hibásan áll: „consignatur.”

²⁾ Az uralkodási év ezen meghatározásából bizonyos, hogy ezen oklevél 1252-ben kelt. — Vingárti Geréb Péter erd. vajda 1479-iki ítélet-levelében is mint alább láthatjuk, ezen oklevél, mely akkor a vajda előtt eredetiben bemutatott, 1252-iki kelettel van említve.

járt transummáltatott.” Epistola haec exstat inter MS. Josephi Benkő in 4-o sub titulo „Epistolarium” Tom. III. p. 227. — Benkő itt említett levélgyűjteménye 1849-ben a n.-enyedi főiskola földulása alkalmával veszett el. — Magát az eredeti oklevelet is hasonló sors érte 1849-ben, mikor Hidvégen a gr. Mikó család levéltára teljesen, a gr. Nemes családé pedig anynyira elpusztított, hogy ma csak csekély maradványai vannak meg, melyeket a rombolás után több héttel összeszedettek, s melyek szabad ég alatt szétszórva az idő viszontagságaitól sokat szenvedtek. 1862-ben Hidvégen átutazva gr. Nemes Ábrám kastélyában ohajtottam volna áttekinteni e levéltár így is bizonyosan érdekes maradványait, melyekből később egy pár érdekes darabot a gróf Muzeumunknak ajándékozott, azonban a gróf akkor távol s szobája, melyben a megmentett levelek állottak, zárva lévén, czélomhoz nem juthattam, s így nem vagyok teljesen bizonyos benne, vajjon véletlenül épen ezen eredeti oklevél is nem maradt-e meg ?

Legelsőben Benkő József adta ki ez oklevelet 1777-ben Transilvania I. köt, 446. l. az akkor Hídvégi gr. Nemes Jánosnál, mint a hajdani Szék földének nevezett terület legfőbb birtokosánál őrzött eredetiből; ő utána közölte Katona, Hist. Crit. Regum Hung. VI. köt. 182. l. és Fejér, Cod. Dipl. Tom. IV. Vol. II. 147. l., legujabban pedig gr. Kemény Józsefnek éppen Benkő kiadásából vett másolatából (Jos. Com. Kemény Diplomatarium Trans. Supplement. I. köt. 68. l.) tettek közzé Teutsch és Firnhaber, Urkundenbuch zur Gesch. Siebenb. I. Bd. (1857). 70. l., regestáikban XL. l. azt állítván, hogy az eredeti a gr. Nemes család levéltárában létezik. — Hogy az eredeti csakugyan ott volt, azt 1792-ben Eder is említi De initiis et juribus Saxonum 92. l., ki ugyanitt említést tesz ez oklevélnek Benkő kiadásától több helyt különböző átiratáról, mely kétségtelenül nem más, mint a szebeni Bruckenthal-könyvtárban őrzött s általunk főntebb említett 1758-ki hiteles átirat, melyet az eredeti hiányában jónak láttam kiadásom alapjául elfogadni.

X.

IV. Béla az esztergomi érsekség kiváltságait megerősítvén, az érseket a székelyektől és oláhoktól a király részére barmokban és juhokban járó jövedelem tizedrészének élvezetében is meghagyja. Kelt 1256 dec. 16-án.

Bela Dei gracia Hungarie Rex Venerabilis in Christo pater B. eadem gracia Archiepiscopus sancte matris ecclesie Strigoniensis proposuit nobis quod eadem ecclesia multis libertatibus, beneficijs diuersis, pluribusque priuilegijs sit decorata similiter in decimis percipiendis regalium prouentuum ex parte **Siculorum et Olacorum**, in pecudibus, pecoribus, animalibus quibuslibet, exceptis terragijs Saxonum.....

Eredetije az esztergomi érsekség levéltárában, honnan egész terjedelmében közli Fejér, Cod. Dipl. IV. dar. II. köt. 384—387. l.

XI.

A Vág vidékén létezett székely telep emléke. 1258.

..... Mete autem ville predictae B. (Baralach) ¹⁾ hoc ordine distinguuntur. Prima meta incipit inde per riuum tendit ad **magnum Syluam** ²⁾ versus **Siculos**, et ibi sunt tres mete versus occidentem, vna meta pertinet ad villam S. secunda ad villam Baralach, tertia meta pertinet ad **Siculos** ³⁾.....

¹⁾ A mai **Boleráz** falu a Tirma folyó mellett, Pozsony vármegyében.

²⁾ Ezen **nagy erdőn** mint a határleírásból is kitetszik, a Boleráztól nyugotra fekvő, erdővel borított hegyláncz értendő, mely **Fejér hegység** név alatt ismeretes.

³⁾ Ez adat szerint Boleráz falutól nyugotra a Fejér helységben már 1258-ban laktak székelyek. De hogy ezen Vág vidéki székelyek telepe a Fejér hegyen túl is terjedt, bizonyítja a Pozsony vármegye nyugoti szélén, az ország határát képező Morva folyótól mintegy fél óra távolságra fekvő **Székelyfalva** (tótul **Szekula**) nevű falu, mely mint a hazánkban számos **Németi, Olaszi, Oro-**

III. András 1291-ki kiváltságleveléből, melyvel IV. Bélának a nagyszombati apácák részére a mai Boleráz faluról 1248-ban kelt, általa 1258-ban a fönthebbi határleirással megtoldott, V. István által 1270-ben s IV. László által 1288-ban atirt adománylevelét megerősíti. Ezt a pozsonyi káptalan 1503-ki átiratából közli Fejér Codex Dipl. VI. d. I. köt. 159. l.

XII.

Az oláhoktól és székelyektől a király részére szedni szokott barmok és juhok tized része az esztergomi érseket illette. 1263.

..... Item similiter de pecudibus et pecoribus exigendis ab **Olachis et Siculis** idem Archiepiscopus percipiet decimam partem.

IV. Béla 1263-ban az esztergomi érsek részére adott kiváltságleveléből, melyben az érsekség régi jogait és kiváltságait megerősíti. E levél eredetije megvan az esztergomi érseki levéltárban. Egész terjedelmében közölve Fejérnél Cod. Dipl. IV. dar. III. köt. 133—136. l.

XIII.

IV. Béla király a Vág vidéki székelyeket, kik előbbi kiváltságlevele értelmében száz fegyveressel tartoztak neki hadjárataiban szolgálni, de a kik az ő minden hadjárataiban ezen számon fölül szolgálva hősileg viselték magokat, abban a kegyben részesíti, hogy ezentúl nem megszabott számban, hanem mint a nemesek, fejenként és személyesen tartozzanak vele együtt táborozni. Kelet nélkül (1235—1270).

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex. Omnibus tam presentibus

szi, Oroszvár, Tótfalu, Besenyő stb. az illető népségektől, **székely** lakosaitól nyerte nevét: — **Fejér György e. h.** ez oklevél alá következő megjegyzést tesz: „E documento hoc innotescit **Siculorum** nomen gentile haud quaquam esse, sed **munii**, correspondens nomini **Eöriorum**; ita concludendum est ad nomen etiam **Jásziorum** seu Philisteorum.”— A közlött határleirás fönthebbi szavaiból, melyeknél több ott a székelyekre nem vonatkozik, Fejér ezen állítását egy betűvel sem lehet támogatni; mert ott szó sincs arról, hogy az említett székelyek határőri tisztet teljesítettek, annál kevésbbé arról, hogy a **székely** név az **őr, (határőr)** szóval egy értelműnek volna vehető.

quam futuris presentes litteras inspecturis salutem in omnium Saluatore. Ad vniuersorum tam presencium quam futororum noticiam harum serie volumus peruenire. Quod cum **Siculi de Wagh** olim per Comitem suum fuissent plurimum aggrauati, nobisque super grauamine ipsorum huiusmodi ex parte eorum frequencius fuisset supplicatum. Nos, qui ex officio suscepti regiminis nostri condescendere debemus cum moderacione petitionibus subditorum, eosdem Siculos a grauamine suo predicto eximentes ordinaueramus, vt sub certo numero hominum, videlicet centum armatorum, nobis et regno nostro in omni expedicione nostra seruire teneantur, super gracia seu misericordia nostrum priuilegium concedendo ¹⁾, sperantes vt ijdem ad seruicium nobis et regno nostro impendendum vtiles et idonei habeantur. Verum quia predicti Siculi in libertate persistentes prenotata, nobis in omnibus expedicionibus nostris, quas secundum temporis diuersitatem et negociorum nostrorum qualitatem habere nos oportuit, vltra ipsam ordinacionem nostram, quasi de virtute ad virtutem ascendentes, adeo gratum et laudabile seruicium impenderunt, vt noster regius animus frequencius in seruicijs quieuisset eorundem, Nos huiusmodi fidelitatibus et seruicijs eorum laudabilibus ex benignitate Regia grato recompensacionis munere occurrendo satisfacere volentes, vt eo splendidius nobis seruire valeant, quo specialius eos amplectimur regio cum fauore, talem eis gratiam duximus conferendam, quod non sub certo numero, sed eo modo, sicut seruientes regales, per se et personaliter armati nobiscum exercituare teneantur. Vt igitur hec a nobis concessa gracia robur obtineat perpetue firmitatis, nec per quempiam processu temporis retractari valeat, aut in irritum reuocari, presentes concessimus litteras.....

Így közli ezt az érdekes oklevelet, a befejezés és kelet elhagyásával, Zsámboki János Bonfini általa eszközölt frankfurti 1581-diki kiadásának függelékében, *Decretorum seu articulorum aliquot priscorum Vngariae Regum Liber*, Francofurti, 1581. 38. l. és utána Fejér, *Codex Dipl. V. dar. III. köt. 547. 548. l.* — Fejér György ez

¹⁾ Tehát létezett IV. Bélának ennél régibb kiváltságlevele is, melyet a Vág mellékén lakó székelyeknek adott.

oklevél alá tett jegyzetében ezen Vág melléki székelyekről így nyilatkozik: hihetetlen lévén, hogy ezen székelyek a szlávok által lakott Vág vidékén Attila népének maradványai voltak vagy a székely földről kerültek volna ide, azt kell gyanítani, hogy valamint az erdélyi székelyeket királyaink a határ őrzésére használták, úgy IV. Béla a Vág vidékén is állított föl az Ottokárral folyt háborúk alkalmával ily határőröket, kik épen azért, mert határőrök voltak, székely nevet kaptak, mint az Erdély határát védő székelyek. — Fejér ezen vélekedését teljességgel nem tartom elfogadhatónak, mert az az alaptétel, hogy a székely név annyit jelentene mint határőr, senki által bebizonyítva nincs, s azt ebből az oklevélből kiokoskodni nem lehet. De nem fogadhatom el azért sem, mert ha a föntebbi tétel állana, hogyan történhetnék az, hogy azon számos oklevélben, melyek a hazánk nyugoti és déli részein elterülő határőrökről szólnak, kik okleveleinkben, mint örök, (Ewrek), spiculatores, besenyők stb. vannak megnevezve, soha és sehol a székely név határőr értelemben elő nem fordul, s csak a Vág mellékieket találjuk így nevezve, kik IV. Béla ezen oklevele szerint, valamint az erdélyi székelyek is, nem csak határőrök voltak, hanem egyenesen a királyljal tartoztak minden hadjáratban részt venni. Okleveleink a különféle kiváltságos népfajokat, besenyőket, kúnokat, oroszokat stb., kik mind saját előljáráik alatt külön hatóságot képeztek, mindig a legpontosabban megkülönböztetik, s miután arra példa nincs, hogy okleveleink valakit kúnoknak, besenyőnek stb. neveztek volna, a ki valósággal nem ezen fajhoz tartozott, lehetetlennek tartom, hogy IV. Béla a Vág mellékén külön ispán alatt álló székelyekről beszélne, ha ott valódi székely telep nem létezett volna. Mikor, vajon éppen IV. Béla alatt történt-e az erdélyi székelyek között egy csapatnak ide áttelepítése, azt adatok hiányában meg nem határozhatjuk: de hogy ezen áttelepítés nem éppen oly hihetetlen, mint Fejér György állítja, kitetszik abból, hogy IV. Béla fia V. István is áttelepítette a mellette hősileg harczolt kézdi székelyek egy részét az Aranyos mellékére, kiknek maradványai, kiváltságaik által védve, mai napig fönmaradtak, míg a Vág melléki székelyek, önhatóságukat elvesztvén, elenyésztek. — Jól tudom, hogy Jerney János, ki ezen oklevelet Keleti útazása I. köt. 255. 256. l. egész terjedelmében közli, ezen székelyeket a Sopron vármegyei Vág falu lakosainak, és minthogy Sopron vármegyében besenyő telepek voltak, valóságos besenyőknek tartotta, azt állítván hogy a besenyő és székely név alatt egy nép értendő s a

székely név ör, határőr értelemben veendő. Jerney ez állítását teljeséggel el nem fogadhatom, sőt Thúróczinak éppen általa idézett szavai által, melyekben a II. István alatt a csehek és II. Gyejcs alatt az osztrákok ellen folytatott háborút leírva ezt mondja: Bisseni atque Siculi vilissimi fugerunt, Chron. Hung. II. rész 63. és 65. fejezet. világosan megczáfolva látom, a mennyiben Thúróczi a besenyőket és székelyeket nem hogy egy népnek venné, hanem egymástól igen világosan megkülönbözteti.

XIV.

Az Erdélyben a székely földön fekvő Szent-Lélek királyi végvár emléke, 1271-ből.

„Ladislaus filius Jacobi **Castellani Castris nostri finitimi et Regalis Zenth Lelew** partium Ultrasylyvanarum in terra Siculorum nostrorum.”

Említve V. István. 1271-ki oklevelében, melynek eredetije megvan a kolos-monostori convent levéltárában, gr. Kemény József szerint. Arpadia I. köt. 72. l.

XV.

Máté erdélyi vajda bizonyítja, hogy az Ompoly mellett fekvő Abrud föld (Abrudbánya) határát, melyet V. István király az erdélyi püspökségnek és káptalannak adományozott, s melyet az előtt királyi adományból néhai Gyula bán, utóbb Szoboszló székely birt, a keresi apát bizonyosága, András gyógyi ispán, királyi ember, továbbá az összes szomszédok s ezek közt az ő maga jelenlétében is, minden ellenmondás nélkül kijártatta. Kelt Gyula-Fejérvártt 1271.

Nos Matheus voyauoda Transiluanus comes de Zonuk memorie commendantes tenore presencium significamus vniuersis, quod terram **Orbuth** ¹⁾ vocatam, que est sita iuxta **Onpoy** terram, capituli ecclesie beati Michaelis, illustris Stephanus rex Vngarie dominus noster naturalis, nobis scientibus et videntibus collacioni regie per

¹⁾ A mai **Abrudbánya**.

omnia pertinentem, contulit et dedit et donavit episcopatu et capitulo ac ecclesie beati Michaelis perpetuo et irrevocabiler possidendam, quam primitus ex donacione regia Yula condam banus vsque ad mortem suam, et demum **Zucuslaus Siculus** successiue possederat ¹⁾ pacifice et quiete. Que terra coram testimonio abbatis de Kerch, et Andrea comite de Gyog homine domini regis, conuocatis omnibus commetaneis et vicinis, et specialiter coram nobis exstitit reambulata, nullo penitus contradictore existente, et eosdem in pacifica possessione dicte terre permanere et super his omnibus litteras nostras presentes et testimoniales duximus eisdem conferendas, sigilli nostri munimine roborando. Datum Albe. Anno domini millesimo ducentesimo septuagesimo primo.

Eredetiye a gyula-fejérvári káptalan levéltárában, honnan legujabban kiadták Teutsch u. Firmhaber, Urkundenbuch zur Gesch. Siebenb. I. köt. 96. 97. l. — Régebben is közölte Katona, Hist. Crit. VII. köt. 573. l., Szeredai, Notitia Capituli Albensis 6. l. és Fejér, Cod. Dipl. V. d. I. köt. 169. l., de mind pontatlanul.

XVI.

Toroczkai Chelleus, Chelleus fia, örökös várát Toroczkót, saját tulajdonjoga föntartása mellett, védelem végett átadja az Aranyos melléki kézdi székelyeknek, mind addig míg az Aranyos mellett fognak lakni. Kelt 1257—1272. közt.

Comes Chelleus filius Chellei de Toroczko castrum suum hereditarium, servata et retenta sibi proprietate et jure domini eiusdem castri, de libera sua voluntate dedit donavit et contulit vicinis suis **Siculis de Kézd**, et per eos eorundem successoribus **de iuxta Aranyos**, donec iidem Siculi vel eorum successores iuxta ipsum fluvium Aranyos permanserint et perstiterint, causa defensionis capitum et liberorum suorum, necnon bonorum eorundem. In dictum castrum Toroczko tamquam in proprium et hereditarium suum ca-

¹⁾ Első okleveles nyoma annak, hogy egyes előkelő székelyek vármegyei birtokot a székely földtől távol is bírtak.

strum, omni tempore cum omnibus bonis suis liberam habebunt intrandi facultatem, in eodem, sicut in castro suo permanendi, proprietatis nihilominus ipsius Castri Toroczko cum pleno iure dominiis semper preattacto Chelleo (a többi elveszett).

Igy adja e töredéket Hilibi Gál László Nemzeti Társalkodó 1832, I. köt. 399. 400. l., megjegyezvén, hogy „ez a levél van in fragmento in Capitulo Albensi.” — Gróf Kemény József e töredék kivonatát oklevélmásolat-gyűjteményébe (Diplomatarium Trans. Supplem. I. köt. 80. l.) fölvévén; alája jegyzésben ezt írja: „Originale harum literarum admodum laceratum dicitur exstare in Archivo Capituli Albensis (fors rectius K. Monostoriensis),” mit ő bizonyosan azért mond, mert az eredetit az általa gondosan átvizsgálta és leirt gy.-fejérvári káptalani levéltárban nem találta, — Hogy ezen oklevél tartalma igaz, s Toroczko vára nem tartozott azon Aranyos melléki területhez, melyet eredetileg V. István s később 1289-ben V. László adományozott a kézdi székelyeknek, kitetszik abból, hogy ezen területnek, a későbbi Aranyos széknek, III. András 1291-ki kiváltságlevelében előszámlált helységek között Toroczko vára így van említve: „Turuskou, castrum scilicet commune cum prouincialibus.” — Mikor történt e vár átengedése védelem végett az Aranyos melléki kézdi székelyek részére, meg nem határozhatjuk: minthogy azonban V. László király említett 1289-ki adományleveléből bizonyos, hogy ezen székelyeknek Aranyos mellékét V. István adományozta, ki mint vezér 1257-ben kezdett Erdélyben kormányozni és adományozni, s mint király 1272-ben halt meg, ez oklevél keltét 1257 és 1272 közzé helyezhetjük. — Megjegyzem még, hogy „magister Chelleus filius Chellei de Turuzkov” 1294-ben is élt, mikor Torda vármegei Gerebenes nevű örökös földé felét rokonainak Istvánnak és Andrásnak, Helembán fiainak, adta. Lásd: Teutsch és Firnhaber, Urkundenbuch zur Gesch. Siebenb. I. köt. 188. l. — Megjegyzem még, hogy a Chelleus név leírását hibásnak tartom Ehelleus helyett.

XVII.

Adorján István ispán és a telegdi esperesiségi székelek bizonyítják, hogy előttök Gáldi Jakab fia Jakab prépostfalvi örökös földét és egy ottani malom felét Schönbergi Gerlachnak, Szent-Ágotai Henriknek és Dietrichnek, Herbord fiának, másfél márka finom ezüstért, több megnevezett tanú jelenlétében, örökösen eladta. Kelt 1280-ban.

Nos Stephanus Adrianus Comes ac ceteri **Siculi** viri prouidi et honesti **in dyocesi Thelegd** ¹⁾ **constituti**. Ad uniuersorum noticiam presencium sub tenore volumus peruenire, quibus presentes ostenduntur, Quod Jacobus filius Jacobi frater Georgy bone memorie de Gaid ex vna parte, Altera vero parte Gerlacus de Pulcromonte ²⁾ et Henricus de sancta Agatha ³⁾ et Theodoricus filius Herbordi, constituti coram nobis professi sunt tali modo coram nobis, quod Jacobus terram suam hereditariam, et mediam partem molendini cum attinencys sibi pertinentibus in Probstroph ⁴⁾ que sua erant hereditaria, supradictis probis viris G. et H. et Th. vendidit pro altera media marca fini argenti, ipsorum heredibus heredumque successoribus possidendam, Ita tamen, si villo vmquam tempore aliquis ipsorum cognatorum Jacobi vellent reuocare, et ipsis possessionibus Probstrop et in Sconberk, que sibi pertinebant, in irritum causam vellent incitare, facultatem non habeant incitandi, testes autem Comes Wastmodus, Comes Herbordus, comes Winricus, comes

¹⁾ A dyocesis **Thelegd** név alatt a telegdi esperestség értendő, mely marosi, csíki és erdőlaki kerületre oszlott s kiterjedt Maros, Csík, Gyergyó, Káraszón és Udvarhelyszékre, s még 1442-ben is előfordul e név alatt. E nevezet a székelek nemzet **Thelegd** nemétől vette eredetét, s van okleveles nyoma, hogy még 1301-ben Udvarhely széket **Thelegd**-nek hítták. Ezt igazolja az Udvarhely székek legszélén eső Baczon helység egyik részének **Telegdi**-Bacson neve is, míg másik részét, mely Háromszékhez tartozik, Sepsi-Baczonnak hívják. Lásd e kérdést bővebben kifejtve F. D. (Fancsali Dániel) által „A thelegdi esperestségről” czimű értekezésében **Nemzeti Társalkodó 1838. II. köt. 41—60. I.** — Has. **Orbán Balázs, Székelyföld leírása I. köt. 20. 41. és 42. I.**

²⁾ **Pulcher mons** a mai **Schönberg**, magyarul **Leses**, Nagy-Sink székekben.

³⁾ **Szent-Ágota**, németül **Agnethlen**, ugyanott.

⁴⁾ **Propstdorf**, magyarul **Prépostfalva**, ugyanott.

Petrus de **Dalia** ¹⁾; Insuper seniores de castro Sex ²⁾, super eo presentes litteras Sigillo ciuium de Cibinio fecimus munimine roboralj. Datum anno domini M⁰ CC⁰ LXXX⁰.

A gyula-fejérvári káptalan 1453-ki átiratából, mely megvan azon káptalan levéltárában (Miscellan. Cista I. Fasc. 2. Nro 41.) — Ki volt adva ezen oklevél már 1838-ban is, azonban a tanúk nevei kihagyásával F. D. (Fancsali Daniel) által „A telegdi esperességről” című értekezésben, Nemzeti Társalkodó 1838. II. félév 49. 1.; újabban teljesen, de még is némi olvasási eltérésekkel közölték Teutsch és Firnhaber, Urkundenbuch zur Gesch. Siebenb. I. köt. 120. 121. 1.

XVIII.

IV. László az Aranyos mellékén lakó székelyeknek, atyja István és az ő idejében tett hű szolgálataikért, nevezetesen azért, hogy a Hód mellé gyülekezett lázadó kúnok ellen vitézül harczoltak, továbbá azért, hogy az országból zsákmánnyal kivonuló tatárokat Toroczko vára alatt vitézül megtámadván több mint ezer rabot szabadítottak ki, s végre 80 lóért, melyeket szükségében tőlök kapott, örök adományul adja a tordai királyi vár Aranyos nevű földét az Aranyos és Maros vize mellett, melyet már atyja István is az említett székelyeknek adományozott volt. Kelt 1289. sept. 18-án.

Ladizlaus dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie , Bulgarieque Rex. Omnibus Christi fidelibus presens scriptum inspecturis salutem in salutis largitore. Vt collaciones principum perpetua firmitate solidentur seu fulciantur, litterarum solent testimonio communiri seu perhennari. Inconcussum quippe permanet, quod regio patrocinió communitum, Proinde ad vniuersorum tam presencium quam futurorum noticiam

¹⁾ **Dálya** alatt a Segesvár széki **Szász-Dálya** értendő.

²⁾ **Castrum Sex** (Teutsh és Firnhaber kiadásában **Ses**), nem más mint **Segesvár**, **Schassburg**. — Nevezetes, hogy ezen örök eladási oklevelet a telegdi (Udvarhely széki) székelyek közönsége állítja ki, holott a vevők, valamint a tanúk, mind szászok s az eladott föld is szász területen feküdt; hihetőleg az eladó Gáldi Jakab volt székely eredetű.

harum serie volumus peruenire. Quod nos consideratis fidelitatibus et meritorijs seruicijs **Siculorum nostrorum super terra Oronos** ¹⁾ **commorancium seu residencium**, que primo domino regi Stephano patri nostro karissimo et per consequens nobis cum summo ardore fidelitatis laudabiliter exhibuerunt, vt fideliter, sic deuote, que quidem per singula suo modo longum esset enarrare et fastidium generaret, sed quedam de fidelitatibus et meritorijs seruicijs eorundem Siculorum presentibus fecimus inserenda. Sane nam cum Cumanis versi in perfidiam ausu temerario eleuato uexillo crimen lese maiestatis non formidantes in **Hovd** ²⁾ contra personam nostram insurrexerant et conuenerant, ijdem Siculi dubios euentus fortune non verentes nobis cernentibus contra ipsos Cumanos et aciem eorundem se viriliter et laudabiliter opposuerunt, et in eodem prelio nobis multipliciter meruerunt complacere. Preterea cum perfida gens Tartarorum regnum nostrum hostiliter et crudeliter adijsset, et maximam partem regni nostri vastibus duris et spolijs peragrasset, ac infinitam multitudinem incolarum regni nostri in sua feroci captiuitate abduceret, et ijdem Tartari spolijs, bonis et rebus regni nostri honerati, ad propria remearent, predicti Siculi contra insultum et rabiem eorundem Tartarorum pro liberatione patrie gentis sub castro **Turuskou** ³⁾ se viriliter obiecerunt, et contra eosdem Tartaros laudabiliter dimicarunt, et in eodem conflictu vltra quam mille homines de miserabili et enormi captiuitate eorundem Tartarorum liberarunt. Nos itaque, qui ex officio suscepti regiminis

¹⁾ Terra **Oronos** a mai **Aranyos** szék.

²⁾ IV. László okleveleiben azt a helyet, hol a kúnok ellene fölkeltek és csatát vesztek, mindig egyszerűen **Hód** nak nevezi; péld. 1285 in **Houd**, 1287. in **Hood**. Lásd: **Fejér Cod. Dip. V. d. III. köt. 279. és 353. l.** — **Thuróczi**, ki ezen eseményt 1282-re helyezi, **Chron. Hung. II. rész 78. fej.**, ezt circa lacum **Hood** mondja történetek. — Nézetem szerint tévednek azok, kik ez esemény helyét Erdélybe, a mezőségi **Hódos** tó mellé helyezik, mint **Szalay, M. Orsz. tört. I. 102. l.** és **Kővári, Erd. tört. I. köt. 143. l.**; miután az oklevelekben és krónikákban ez a hely mindig **Hód**-nak van nevezve; a **Hód** tava pedig és partján **Hód** helység, mely később a török-világban a vele szomszéd Vásárhelyivel összeolvadva Hód-Mező-Vásárhelylyé vált, az alföldön Csongrád vármegyében esik, a hol a Duna-Tisza közt, a Kőrös, Maros és Temes mellékén tanyázott kúnok, mint szállásaik középpontján, őszszegyülekeztek és föllázadtak.

³⁾ Castrum **Turuskou**, **Toroczkó** vára. — Több kiadásban hibásan áll **Turuskon**.

metiri debemus et pensare merita singulorum, et vniciuique respondere iuxta exigenciam suorum meritoram, recensentes graciosa et laudabilia seruicia eorundem Siculorum domino regi Stephano et nobis exhibita, **terram castris nostri de Torda Oronos vocatam** ¹⁾ iuxta fluuios **Oronos et Morus** existentem, quam primo idem dominus rex Stephanus iisdem Siculis contulerat ²⁾, predictis Syculis et suis heredibus heredumque suorum successoribus in recompensationem fidelium seruiciorum ipsorum Syculorum, et pro octoginta equis, quos ab eisdem Siculis in nostra necessitate recepimus, cum omnibus vtilitatibus et pertinencijs suis dedimus et contulimus et eciam tradidimus iure perpetuo irreuocabiliter possidendam. Vt igitur huius nostre collacionis series robur obtineat perpetue firmitatis, presentes concessimus litteras duplicis Sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus Venerabilis patris Gregorij dei gracia episcopi Chenadyensis aule nostre vicecancellarij dilecti et fidelis nostri, anno domini M^o CC^o octuagesimo nono, quarto decimo Kalendaris Octobris, regni autem nostri anno decimo octauo.

III. András király 1291-ki megerősítő leveléből. (Lásd alább: XX. szám).— Kiadta Fridwalszky, Mineralogia M. Princ. Trans. 60. l., Benkő. Trans. I. 391. l. (töredékesen), Katona, Hist. Crit. VII. k. 997. l., Fejér, Cod. Dipl. V. d. III. köt. 452. l., Székely nemzet constitutioi 10. l. és legujabban Teutsch und Firnhaber, Urkundenbuch zur Gesch. Sieb. I. köt, 147. l.

¹⁾ Ezen szavakat **Kővári** teljesen félre értette, midőn azt mondja **Erdély régiségei 187. l.**, hogy oklevelünk ezen várat „**Thurda Oronos** néven emliti, ezt tévén Aranyos szék itteni határául:” holott oklevelünk szavai nagyon is világosok, melyek szerint IV-ik László a tordai királyi vár **Aranyos nevü földét** (terram Oronos vocatam) adományozta a székelyeknek. Ismételve találjuk e tévedést **Kővári** említett munkájának 2-ik javított kiadásában, **Erdély Építészeti emlékei. 80. l.**

²⁾ V. István eredeti adományozásáról oklevél nem maradt fön.

XIX.

A gyula-fejérvári káptalan bizonytságot tesz arról, hogy előtte a székely eredetű Benczencz fiai István és Domokos, magok és testvérek Mikó nevében, Bottelek nevű földjüket, melynek határai is le vannak írva, Kelnöki Csel fainak, Dánielnek és Salamonnak, 20 márka finom ezüstért örökbe vallották. Kelt 1291-ben.

Capitulum ecclesie beati Michaelis Archangeli Transsiluane, vniuersis Christi fidelibus, tam presentibus quam futuris, presens scriptum inspecturis, Salutem in salutis largitore, vniuersorum noticie harum serie declaramus, Quod **Stephanus et Dominicus** filij **Bencenhc, de genere Sicularum** pro se et **Mikone** fratre ipsorum personaliter coram nobis comparendo, terram suam **Bothteluk** vocatam, ex collacione felicis recordacionis Regis Stephani, ut ex priuilegio eiusdem domini Regis exinde confecto intelleximus, sibi donatam cum omnibus vtilitatibus suis et pertinencijs, sub iisdem antiquis metis, signis, seu terminis, quibus eam ijdem filij Bencenhc habuerunt, et possederunt, dederunt tradiderunt et irreuocabilliter vendiderunt, tam ex parte sua, quam ex parte Mikonis predicti, fratris sui, Danieli et Salomoni Comitibus filijs Chel de Kelnuk, et per eos eorundem successoribus, Jure perpetuo possidendam, et habendam, pro viginti marcis fini argenti, per eosdem filios Bencenhc, ut ijdem dixerunt, a dictis filijs Chel plene habitis et perceptis, cuiusquidem terre mete seu termini, sicut ex tenore memorati priuilegij domini Stephani regis didicimus, tali ordine distinguuntur, Incipit enim prima meta, a parte orientali, a meta terre Juanche, iobagionis Castri Albensis Transsiluani, ubi habet metam terream iuxta metam ipsius Juanche, iuxta Morisium, Inde venit ad partem meridionalem, ad metam **terre Saxonum de Romoz** ¹⁾, vbi habet metam, iuxta metam terre Romz, Inde vadit ad metam **terre Saxonum de Waras** ²⁾, ubi habet metam, deinde protenditur ad metam terre **Golmar** ³⁾, que est Egidij filij Leustachi, Exinde iuxta terram Colmar, que pertinet ad Egidium, vadit superius supra Morisium

¹⁾ **Romoz** falu Szászváros székben.

²⁾ **Szászváros**.

³⁾ **Gyalmár** falu Hunyad vármegyében.

ad terram Juanche supradicti ad priores metas, aqua Morisij a parte meridionali, a meta terre Golmar que est Egidij, usque terram Juanche antedicti, ipsi terre Bohtteluk remanente, a parte vero septemtrionali villam **Gyog** ¹⁾ contingente, ibique terminatur ²⁾, Item Stephanus et Dominicus predicti tam se quam ipsum Mikonem fratrem suum obligauerunt, expedituros, proprijs laboribus et expensis pretactos filios Chel ab omni, quam contra eosdem ratione prenotate terre Bohtteluk processu temporis per quempiam oriri contingeret, accione, uel de alijs possessionibus suis, equiualem terram conferre filijs Chel prenotatis, In cuius rei testimonium, perpetuamque firmitatem, ad petitionem et instanciam predictorum presentes concessimus litteras munimine nostri sigilli roboratas, Datura magistro Michaeli preposito, Gregorio Cantore, Paulo Custode, Petro decano ecclesie nostre existentibus, Anno domini M^o CC^o nonagesimo primo.

A gyula-fejérvári káptalan 1379-ki átiratából, mely megvan a gr. Teleki család maros-vásárhelyi közös levéltárában, honnan az oklevelet 1864-ben magam másoltam le. Még régibb 1345-ki átirata megvan a budai kamarai levéltárban az anspachi levelek közt (Transilv. Actorum Fasc. I. Nro 4.) Lásd: Extractus Diplomatum Anolzbachianorum in Msto. — Ezen kéziratból adja ezen oklevél kivonatát Fejér, Codex Dipl. XI. köt. 463. l. Hasonlóan csak kivonatát adja ezen oklevélnek a Rosenfeld-féle gyűjteményből Schuller, Archiv für die Kenntniss von Siebenb. I. Bd. 68. l. és utána Teutsch és Firnhaber, Urkundenbuch zur Gesch. Siebenb. I. Bd. Regesten LXXIII. l. — Magában az Extractus Dipl. Anolzbachianorum-ban a helység neve Sohteluk-nek van írva, Fejérnél e. h. e név Solthteluk-re van változtatva, Schullernél e. h. Sotheluk áll. — Ezt a birtokot a székely Benczencz (Vincencius), kinek emlékét

¹⁾ A mai **Al-Gyógy** Hunyad vármegyében.

²⁾ Ezen határleírásból, mely szerint az eladott **Bottelök** nevű föld Fejérvármegye, a romozi és szászvárosi szászok földje, Gyalmár és Gyógy helységek között feküdt, kétségtelen, hogy Bottelök nem más mint a mai **Benczencz** falu határa, mely név maig fõntartja az eladó székelyek, István, Domokos és Mikó, atyjának **Benczencznek** emlékét, ki nem más mint az 1252-ki adománylevelében (IX. szám) említett **Vincencius** Comes filius Akadas, Siculus de Sebus.

tartja fön maig is az azon helyén fekvő Benczencz falu Hunyad vármegyében, fiaival együtt V. Istvántól nyerte adományban, hihetőleg ugyan akkor, mikor a kézdi székelyek ugyancsak V. Istvántól a mai Aranyos székét kapták.

XX.

III. András király az Aranyos földén lakó kézdi székelyek részére IV. László által 1289-ben adott adománylevelet szóról szóra átírván megerősíti, s egyszersmind ezen föld helységeit egyenként előszámlálja. Kelt 1291-ben mart. 12-dikén.

Andreas Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque rex, Omnibus Christi fidelibus presentem paginam inspecturis, salutem in omnium saluatore. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium harum serie volumus peruenire. Quod accedentes ad nostram presenciam vniuersi **Siculi nostri de Keezd super terra Aranós residentes** ¹⁾, exhibuerunt nobis priuilegium Ladizlai regis illustris recordacionis, karissimi fratris nostri patruelis super facto collacionis cuiusdam terre castri nostri de Turda Aranyas vocate, iuxta fluuios et inter fluuios Morus et Aranós existentis confectum, petentes a nobis cum instancia, vt ipsum priuilegium collacionis dicte terre de benignitate Regia innouando, ratum habere, et nostro dignaremur priuilegio confirmare. Cuius quidem priuilegij tenor talis est. Ladizlaus dei gracia stb. (Lásd: föntebb XIII. sz. alatt). Nos itaque iustis petitionibus predictorum Siculorum nostrorum fauorabilem consensum exhibentes, recensentes maxime seruicia eorundem Stephano regi clare memorie patrueli nostro karissimo, et Ladizlao regi illustris recordacionis fratri nostro patrueli fideliter exhibita et impensa, predictam terram castri nostri de Torda Aranós vocatam simul cum terris pertinentibus ad eandem, **Felvincz** ²⁾ scilicet,

¹⁾ Ezen szavak bizonyítják, hogy az V. István korában a mai Aranyos székbe telepedett székelyek Kézdi székből költöztek ki.

²⁾ Felvincz maig is Aranyos szék fő helye, oklevelünkben is legelől van említve.

Eurmenus ¹⁾, **Hydusteluk** ²⁾, **Medyes** ³⁾, **Dumburou** ⁴⁾, **Muhach** ⁵⁾, **Kercheth** ⁶⁾, **Bagijum** ⁷⁾, **Kuend** ⁸⁾, **Turdavar** ⁹⁾, **Chegez** ¹⁰⁾, **Igrechi** ¹¹⁾, **Pordoy**, **Kerekyghaz**, **Hory**, **Wyteluk**, **Polanteluk** ¹²⁾, **Fijuzeg**, **Bagath** ¹³⁾, **Lyukiteluk**, **Zeteteluk**, **Kuchard** ¹⁴⁾, **Feligaz**, **Feuldvar** ¹⁵⁾, **Ketokluk**, **Turuskou castrum scilicet commune cum prouincialibus** ¹⁶⁾, **Chakoteluk** ¹⁷⁾, **Farkaszug et Obrothusa uocatis** ¹⁸⁾, ac alijs omni-

¹⁾ **Örményes** falu Aranyos széken.

²⁾ Ma **Hidas** falu.

³⁾ E helynevet másnak, mint **Medgyes**-nek nem olvashatjuk, ily nevű helység ma Aranyos széken nem található. — Gróf Kemény József ezen oklevél-másolatához tett jegyzeteiben (**Jos. Com. Kemény Diplomatarium Trans. Appendix I. köt. 77. sz.**) és utána **Teutsch és Firnhaber, Urkundenbuch zur Gesch. Sieb. I. köt. 168. I.** ezen helységet egynek veszik a mai **Mécskő** faluval, mit minden legkisebb bizonyítás nélkül elfogadnunk lehetetlen.

⁴⁾ Ma **Dombró** falu.

⁵⁾ **Mohács**.

⁶⁾ **Kercsed**.

⁷⁾ **Bágyon**.

⁸⁾ **Kövend**.

⁹⁾ **Tordavár**, a mai **Várfalva**, Aranyos széken, a fölötte emelkedett régi Tordavár romjaival.

¹⁰⁾ **Csegez** falu.

¹¹⁾ **Igrechi** vagy **Igriczi** eredeti nevét az **igricz**-ektől (királyi szolgálatban állott zenészeketől) nyerte, kiknek emlékét tartja fön a Borsod vármegyei **Igriczi** falu is (mint **Szakácsi**, **Kovácsi** helységek az azokat birt királyi szakácsok- és kovácsokról). E név ma Aranyos szék területén nem létezik. Gr. Kemény József e. h. a mai **Inakfalva**-val azonosítja, azonban minden bizonyítás nélkül.

¹²⁾ A mai **Polyán** falu.

¹³⁾ **Bogáth** ma puszta Aranyos széken.

¹⁴⁾ A mai Székely-**Kocsárd**.

¹⁵⁾ A mai Székely-**Földvár**.

¹⁶⁾ **Toroczka vára** e szerint nem tartozott Aranyos székhez, hanem közös volt a vármegyeiekkel (cum prouincialibus). E vár ekkori birtokjogi állását fölvilágosítja a Toroczka család öse által már 1291 előtt az Aranyos melléki székelyekkel kötött szerződés, mely szerint e várat, a tulajdonjogot magának és családjának föntartva, védelem végett nekik átengedte, mind addig mig az Aranyos mellékén laknak. Lásd: föntebb XVI. sz. alatt.

¹⁷⁾ **Csákótelök** a mai **Csákó** falu.

¹⁸⁾ Ez utóbbi két helynévnek megfelelő helység ma Aranyos széken nincs. — Az oklevelünkben elősorolt mind azon helynevek, melyek megfajtását jegyzeteimben nem adtam, vagy elenyésztek, vagy csak mint egyes határrészek nevei maradtak fön; mire nézve a legalaposabb fölvilágosítást Orbán Balázs Székelyföld leírásának közelebb megjelenendő V-ik kötetében várhatjuk.

bus earundem pertinencijs, sylvis videlicet, fenetis, pratis, terris arabilibus et aquis relinquimus eisdem Syculis nostris, sine tamen preiudicio alieni juris, possidendam, predictum priuilegium karissimi fratris nostri non cancellatum, non abrasum, nec in aliqua sui parte suspectum et diminutum, ratum habendo et acceptum, de uerbo ad uerbum presentibus insertum patrocínio nostri priuilegij duximus confirmandum. In cuius rei memoriam perpetuamque firmitatem, presentes concessimus literas duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus discreti viri Theodori Albensis ecclesie prepositi, aule nostre vicecancellarij, dilecti et fidelis nostri, Anno domini M^o CC^o nonagesimo primo, Regni autem nostri anno primo, III. Idus Marcij, Venerabilibus patribus Lodomerio Strigoniensi et Joanne Colocensi Archiepiscopis, Andrea Jaurinensi, Benedicto Wesprimiensi, Pascha Nytriensi, Andrea Agriensi, Ladizlao Vacyensi, Petro Transiluano, Benedicto Varadiensi, Gregorio Chendiensi, Joanne Zagrabiensi, Pouka Syrmiensi, et Thoma Bosnensi Episcopis ecclesias Dei feliciter gubernantibus. Nicolao palatino comite Symigiensi, Johanne magistro tauarnicorum nostrorum, comite Supruniensi, Rolando woyuoda Transiluano et comite de Zonuk, Moyus comite Siculorum nostrorum, Ladizlao magistro dapiferorum nostrorum, et alijs quam pluribus baronibus regni nostri comitatus tenentibus et honores.

I. Károly király 1313-diki megerősítő leveléből (Lásd alább XXV. sz. alatt). — Kiadta Fridwalszky, Mineral. Trans. 59—62. l., utána Katona, Hist. Crit. VII. 1062. l. s ezek után Fejér VI. d. I. köt. 150. l. — Az 1313-diki megerősítő levél hiteles másolatából kiadta Kilyéni Székely Mihály, Székely nemzet constitutiói 9—13. l.; legujabban magából az 1313-diki megerősítő levélből, a kolozsmonostori convent levéltárából, közzé tették Teutsch és Firnhaber, Urkundenbuch zur Gesch. Sieb. I köt. 167—169. l.

XXI.

Fogas Péter mester, Péter erdélyi püspök testvére, székelyek ispánja. 1299-ben.

Presentibus Comite Thoma .Magistro **Petro dicto Fogos** Comite Syculorum, fratre Venerabilis Patris T. Dei gracia Episcopi Transylvanie Baronibus nostris.

III. András király Budán 1299-ben kelt leveléből, melyet a gr. Vay család levéltárában lévő eredetiből egész terjedelmében közöltt Kazinczy Gábor, Uj Magyar Muzeum 1856. I. köt. 438. 439. l.

XXII.

Venczel király az Udvarhely széki székelyek közzé az előbbi királyok által az udvardi királyi vár szolgálatára telepített Oláhfalu lakosainak tartozásait és szabadalmait, kenézök Ursus kérelmére, pontonként meghatározza. Kelt Budán 1301. september 25-én.

Nos Ladislaus ¹⁾ Dei gracia Rex Hungarie etc. Vniuersis et singulis ad quos presentes deuenerint, notum esse volumus. Quod Ursus Knezius et Dominicus Magister Janitorum nomine et in persona vniuersorum incolarum et inhabitatorum **ville nostre Olachalis in medio Siculorum nostrorum de Vduordhel commorantium** ²⁾ graui cum querela in nostri accedentes presenciam exposuerunt et

¹⁾ Hogy Venczel királyunk a magyarok előtt idegen Wenczeszláv névről megkoronáztatása után, mely 1301 aug. 27-dikén történt, lemondott s **László**-nak nevezte magát, bizonyítja **Thuróczi, Chron. Hung. II. rész 84. fej.** s igazolják koronáztatása után kelt oklevelei, melyekben magát mindig **Ladislaus**-nak írja. Lásd 1301-re **Fejér, Cod. Dipl. VI. d. II. köt. 303. l.**, 1302-re **U. o. 329. l.**, 1301-re **VIII. d. I. köt. 67. l.** s 1302-re **U. o. 89, 91 és 93. l.** stb.

²⁾ Bizonyos ez adatból, hogy az Udvarhely széki székelyek közzé telepített **Oláhfalu** királyi birtok volt, s eredeti lakosai, kiknek kenéze **Ursus** (Ursu) is meg van nevezve, oláhok voltak.

exponendo significarunt, quod dicti incole ob continuas Sicularum parcium illarum inuisiones et territoriorum dicte ville nostre occupaciones ad tantam redacti sunt inhabitatorum et mansionum paucitatem, ut ligna et tigna ad **Castrum nostrum Vduord** ¹⁾ pro eius conseruacione et municione necessaria vix iam subministrare possint, et tamen per Castellanos dicti Castrum nostri eatenus quotidie adurgantur et cogantur, ipsi tamen memores fidelitatis et obsequiorum seruiciorum, sub quibus a predecessoribus nostris Hungarie regibus terra relictis et donatis fuere, cuperent porro quoque huic Regno nostro pacifice et quiete inseruire, hincneinhabitatores dicte ville nostre secus et ab exordio ad Castrum nostrum prefatum Vduord seruientes, et lignis et tignentis, pedestribusque seruicijs castrensare soliti ²⁾, cum manifesto nostro et ipsorum damno penitus libertate sua excidere contingat, harum serie firmiter mandamus, ut nemo ipsos vniuersos preter Castellanos nostros de dicta Vduord iudicare et ad seruicia qualiacumque cogere presumat, **exceptis tamen Siculis in dicta villa mansiones tenentibus, et emcione aut alio iuris titulo subsistibili aquirentibus, quos a iurisdiccione Knesij eximentes tempore exercituacionis more aliorum liberorum Sicularum sub vexillo Comitum ipsorum connumerari et exercituare uolumus** ³⁾, hoc tamen per expressum reseruato, vt ijdem Siculi quotannis requisitas trabes ad Vduord, si quando necessitas magnopere urserit, prestare teneantur sintque astricti, ne secus reliqui inhabitatores dicte ville preter iusticiam aggraentur, seruicijsque opprimantur. Volumus insuper ex consensu Prelatorum et Baronum hic nobiscum presencium, vt dicti inhabitatores ville nostre Olachalis nulli omnino decimas preter solitas Capecias Ecclesie de Vduord prestare teneantur, **sintque ab omni dicacione more Sicularum, in-**

¹⁾ **Udvard**, a mai **Udvarhely** vára, ez adat szerint már az Árpád-házi királyok korában főnállott királyi vár volt, mint ezt a szent-léleki várra nézve az 1251-diki oklevélből (VIII. szám) tudjuk.

²⁾ Az oláhfalvi lakosok e szerint telepítésöktől fogva az udvardi királyi vár szolgálatára voltak rendelve, nevezetesen fa- és gerenda-hordással s a vár védelmére gyalog szolgálattal tartoztak.

³⁾ Nevezetes e pont azért, mert kitetszik belőle, hogy már ekkor telepedtek Oláhfalu eredeti Oláh lakosai közzé székelyek, kiket oklevelünk a kenész hatósága alól a később beköltözőendőkkel együtt fölment s mint szabad székelyeket a székely ispán zászlaja alatt teendő hadi szolgálatra kötelez.

ter **quos uiuunt, in perpetuum exemti** ¹⁾, prestant tamen Knesio ipsorum prestanda. Non omisso et eo, quod **a signatura boum exemti sint** ²⁾. Datum Bude in domo domini Regis presentibus venerabili patre Nicolao Episcopo Boznensi, Dominico Magistro Ianitorum, Magistro Demetrio nostris fidelibus et alijs quampluribus fidedignis, quorum consilio hanc fecimus chartam et donacionem Anno Domini M^o CCC^o primo Septimo Calendas Octobris. In cuius rei testimonium et perpetuam firmitatem presentes fecimus Sigilli nostri munimine roborari, secretum annulum nostrum eisdem apprimentes per manus prefati Episcopi Bosnensis, Regni nostri Hungarici anno primo.

Ezen oklevél néhány első sorát, annak bizonyítására, hogy az Udvarhely szék nevezet már 1301-ben létezett, legelsőben közölte a Nemzeti Társalkodó szerkesztősége 1838. I. félév 32. l., megjegyezvén, hogy az eredeti Bécsben a csász. titkos levéltárban van. Egész kiterjedésében a Rosenfeldféle másolatgyűjteményből legelsőben Schuller tette közzé Umrissé und krit. Studien zur Gesch. Siebenb. I. Heft. Hermannstadt. 1840. Urkundenbuch 2. l. Innen közölte némi kihagyásokkal Hilibi Gál László, Vizsgálódás az erdélyi kenézségekről című, névtelenül kiadott munkájában N.-Enyed. 1846. 31. l. — Legujabban néhány szó hibás olvasásával és kihagyásával közzé tette Orbán Balázs is Székelyföld leírása I. köt. 56. 57. l. — Én az eredetit 1862-ben Oláhfalú levéltárában hasztalan kerestem s néhai Both Károly Oláhfalú akkori főbirájától úgy értesültem, hogy azt Hilibi Gál László főkörmányszéki tanácsos vitte volna el, mely állítás alaposságán azonban, — miután az eredetinek Bécsben létele már föntebb ki van mutatva, — méltán kételkedem. Az eredetihez e szerint nem juthatván adom ez igen nevezetes és érdekes oklevelet Schuller közlése után. — Nem hagyhatom szó nélkül, hogy F. D. (Fancsali Dániel) ezen oklevél tartalmának hitelességét nem tagadja ugyan, de azt vi-

¹⁾ Oláhfalú lakosai e pont szerint, mint a kik a székelyek közt éltek, a székelyek módjára föl voltak mentve örökre az adórovattól.

²⁾ Hogy az oláhfalvi lakosok a szabad székelyeket terhelő ökörsütési ajándéktól föl voltak mentve, nagyon természetesnek találjuk, miután ők nem voltak székelyek, hanem az udvardi várhoz szolgáltak és saját kenézüknek tartottak a szokásos fizetéssel.

tatja, hogy az hihetően 1501-ben s nem 1301-ben kelt. Lásd: Nemzeti Társalkodó 1838, II. félév. 57—60. l.: érvei azonban, melyek a szerkesztői jegyzetekben is legnagyobb részint meg vannak czáfolva, oly gyengék és tarthatatlanok, hogy czáfolásukba ereszkedni mellőzhetőnek tartom.

XXIII.

A gyula-fejérvári káptalan bizonyítja, hogy László erdélyi vajda Küküllő vármegyei Bún nevű örökös földjét s az annak határában fekvő Ujlak föld felét Miklós comessel, Dézs fiával, és testvérével Páznánnal örökösen elcserélte. Kelt 1319. october 19-én.

Capitulum Ecclesiae Beati Michaelis Archangeli Transilvaniae, Vniuersis Christi fidelibus praesens scriptum inspecturis, salutem in omnium Saluatore. Ad vniuersorum notitiam, tam praesentium quam futurorum, harum serie volumus peruenire, Quod Ladislao Wajuoda Transilvano et Comite de Zonuk, a parte vna, et Comite Nicolao, filio Dees, pro se et pro Paznano fratre suo ex altera, coram nobis personaliter constitutis, idem Ladislaus Wajuoda et Nicolaus super quibusdam possessionibus suis infra nominatis concambium huiusmodi inter se ipsos fecisse sunt confessi, dictus scilicet Ladislaus Wajuoda quamdam possessionem suam haereditariam in Comitatu de Kükellew existentem, Bwn vocatam, et medietatem cuiusdam terrae Vjlak nuncupatae, sed metis terrae Bwn inclusam, cuius terrae Bwn et praedictae medietatis terrae Vjlak metae sic distinguuntur, scilicet, Prima meta fluuium Kükellew, qui diuidit terram Bwn a terra Nonec vocata, a parte vero terrae Sugus distinguit ipsam metam Seguswar, item quidam Byrch veniens in superiori parte cuiusdam fontis, qui dicitur Hidegkwt, qui diuidit terram Hetwr ab ipsa terra Bwn, in eadem Byrch tendendo vsque ad metam, quae est in Byrch super Meeznest-pataka, qui diuidit ipsam terram Bwn ab terra Nadas, item altera Simonis Wajwodae diuidit meta ipsius Bwn, quae est super **Weichkefew** ¹⁾, a parte vero **Thy-**

¹⁾ Fejérmél **Weichkeferő** (?) áll ugyan mind két közlésében, de én ezt a kétségtelenül hibás leírást bizvást visszaállítandónak tartottam **Weichkefew**-re azaz **Véczekefőre**, mely alatt a határjárásban említett Nadas helységgel szomszéd **Vécze** Udvarhely széki falu határában folyó Vécze patak feje értendő.

leg metam Bwn distinguit fluuius Vjlak, prout ipse fluuius diuidit a **Thylegh** ¹⁾ medietatem dictae terrae Vjlak ad terram Bwn, a parte autem terrae Sard diuidit meta ipsius terrae Bwn, quae iacet in medio earundem, et deinde vertitur super vno Byrch, peruenit ad ipsum fluuium Kükellew praenotatum, in latere ipsius Byrch descendendo, confessus est cum omnibus vtilitatibus et pertinentiis suis dedisse et tradidisse Nicolao filio Dees, et Paznano fratri eius in modum permutationis et concambii Datum sexta feria proxima, post festum Lucae euangelistae Anno Domini Millesimo trecentesimo primo.

A gyula-fejérvári káptalan 1560-ki hiteles átirata után, Cornides kézírataiból, egész kiterjedésében közölte Fejér, Cod. Dipl. Hung. VI. d. II. köt. 322—324. és VIII. d. I. köt. 75—78. I. honnan ezt a töredéket azért tartottam méltónak közölni, mert a leírt határjárásból tisztán kitetszik, hogy Küküllő vármegye, Segesvár szék és Udvarhely szék határai Bún helység közelében 1301-ben is ugyanazok voltak, mint mai nap.

XXIV.

István szerzetes, a margit-szigeti apácák ügyvéde, bizonyítja, hogy a Kézdi székelyek között való Balázs, Olcs fia, Ócsán megbetegedvén előtte és többek előtt végrendeletet tett, melyben a margitszigeti egyházaknak s az ócsai egyháznak hagyományokat tett, több megnevezett szolgálót és szolgálót fölszabadította, s Szárazpatak nevű földét testvére Apor fia János fiainak, Istvánnak, Miklósnak, Deme-ternek és Péternek hagyta. Kell Ócsán, 1311. július 24.-én.

Nos frater Stephanus Procurator Religiosarum Dominarum in insula beate Virginis Marie deo famulancium, memorie commendantes significamus vniuersis quibus expedit presencium per tenorem. Quod cum Comes **Blasius filius Olcij de Kizdy**, in territorio ²⁾ do-

¹⁾ Ezen **Thylegh** alatt, a határjárást figyelemmel tartva, nem érthetünk mást, mint a Búnnal határos Udvarhely széket, mely hajdan Telegd nevei viselt s az ezután is még másfél századig fön állott telegdi esperestségnek (az 1280-ki oklevél szerint **dyocesis Thelegd**-nek) nevet adott.

²⁾ Gr. Kemény József másolatában **territorio** áll ugyan, de gyanitom, hogy az eredetiben **seruicio**-nek kell lenni.

mini Regis constitutus graui fuisset infirmitate detentus, decumbens in villa **Olcha** ¹⁾ vocata, presentibus nobis et alijs viris idoneis per ipsum illic vocatis, senciens se de hac valle miserie decessurum, tale condidit testamentum. Quod corpus suum in Cemeterio predictae ecclesie beate Virginis Marie in Insula commisit sepeliri. Item dicte ecclesie commisit pro remedio anime sue vnum equum, vnum sciphum argenteum, et vnum cingulum argenteum. Item ecclesie beate Clare, in qua fratres minores Deo famulantur, legauit vnum equum. Item ecclesie beate Marie Virginis de Olcha vnum equum. Item seruos et ancillas suas, videlicet Annam, Cartaneam cum filio suo, Chyhurkam similiter cum filio suo, item paruum Johannem, item Vrcheh, Item Casta et Mathe cum pueris suis legauit ob salutem suam frui perpetua libertate, racione pristinae condicionis tara per proximos suos quam per alios nunquam ab hodie et deinceps molestandos. Item terram suam **Zarazpatak** vocatam ²⁾ legauit Stephano, Nicolao, Demetrio, et Petro filijs Comitis Johannis filij **Opor** ³⁾ fratris sui perennaliter possidendam, complanando circa premissa omnem materiam quescionis vltterius procedendi. In cuius rei memoriam et soliditatis testimonium presentes litteras sigillo nostro fecimus roborari. Datum in vigilia beati Jacobi Apostoli Anno domini M⁰ CCC⁰ vndecimo.

A gyula-fejérvári káptalan 1320-ki átiratából, mely megvan azon káptalan levéltárában, másolta gr. Kemény József. (Diplom. Trans. Appendix. I. köt. 130. sz.)

¹⁾ **Olcha**, a mai **Ócsa** Pest vármegyében, melynek közelében Taksony és Ráda vidékén V. István 1270-ben kelt adományából a Margit szigeti apácák terjedelmes birtokot bírtak. **Fejér, Cod. Dipl. V. d. I. köt. 49. l.**

²⁾ **Szárzatak** falu Felső-fejér vármegyének Csík és Három szék által körített részében, az Aporok által birt Bálványos vár közelében.

³⁾ Ebből kétségtelen, hogy a végrendelkező Balázs a maig is virágzó, székely eredetű **Apor** család egyik őse volt.

XXV.

I. Károly király átírja és megerősíti III. Andrásnak az Aranyos mellett lakó székek részére Aranyos földjéről 1291-ben adott adománylevelét. Kelt 1313-ban július 4-én.

Karolus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Bernie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex. Omnibus Christi fidelibus, tam presentibus quam futuris, presens scriptum inspecturis, salutem in eo, qui est salutis largitor. Ad vniuersorum noticiam presencium serie volumus peruenire, Quod Comes egidius, filius Kolondus, et Dionisius filius Tolon¹⁾, **Siculi de Oronos**, fideles nostri, suo et vniuersorum **Siculorum de iuxta eadem Oronos** nomine ad nostram accedentes presenciam exhibuerunt nobis priuilegium Andree regis quondam Hungarie, antecessoris nostri bone memorie, confirmans priuilegium Ladislai regis illustris felicis recordacionis, Serenissimi patruelis nostri, super facto collacionis cuiusdam **terre castri nostri de Thorda Aranas vocate**, iuxta fluuios et inter fluuios Morus et Aranas existentis, confectum, petentes a nobis cum instancia, vt ipsum priuilegium innouando, collacionem dicte terre de benignitate regia ratam habere, et nostro dignaremur priuilegio confirmare. Cuius quidem priuilegij tenor talis est. Andreas dei gracia stb. (Lásd föntebb XX. sz. alatt). Nos vero, quia ipsas priuilegiales literas inuenimus non cancellatas, non abrasas, nec in aliqua sui parte viciatas, consideratis fidelitatibus et seruiciorum meritis, quibus sicut nostris progenitoribus semper studuerunt complacere, sic et nobis in cunctis nostris expeditionibus et agendis ijdem fideles nostri Siculi de iuxta Aranas se sumopere curauerunt semper exhibere gratiosos, eorum iustis et legitimis petitionibus de regia benignitate fauorabiliter inclinati, predictam donacionem memorate terre castri nostri de Thorda Oronos vocate, per progenitores nostros eisdem Siculis factam, ratam habentes, sepedictum priuilegium confirmatorium de uerbo ad uerbum presentibus inseri facientes, nostra regia auctoritate presentibus confirmamus. In cuius rei memoriam perpetuamque firmitatem presentes concessimus literas dupplicis sigilli nostri munimine roboramus.

¹⁾ A Székely nemzet constit. 9. l. ezen név eltérőleg **Kolon**-nak van adva.

tas. Datum per manus discreti viri magistri Johannis Albensis ecclesie prepositi, aule nostre vicecancellarij, et Archidiaconi de Kukullew, dilecti et fidelis nostri, Anno domini M⁰ CCC⁰ tredecimo, Regni autem nostri anno similiter tredecimo, IV. Nonas Julij.

Cornides kézirataiból (XII. köt. 169. l.) közölte Fejér, Cod. Dipl. VIII. d. I. köt. 501. 502. l. — Később kori hiteles átiratból leírási eltérésekkel közzé tette Kilyéni Székely Mihály is, Székely nemzet constitutioi. 9—13. l. — Egyszerű másolata megvolt a n.-enyedi könyvtárban Benkő kéziratai közt „Collect. Benkő. Docum. Varia. Vol. V. pag. 30. in folio.” Gr. Kemény József erről vett másolata megvan az erd. Múzeumban (Jos. Com. Kemény, Diplom. Trans. Appendix I. köt. 138. l.) — Maga ezen oklevél eredetije a kolozs-monostori convent levéltárában (Sed. Aranyos A. 17.) volt, mint Teutsch és Firnhaber megjegyzi Urkundenbuch. I. köt. Regesten LXVII. l., hol azonban ezt én a múlt évben már híjában kerestem.

XXVI.

István, Dénes fia, a székelyek ispánja. 1315.

„Magister Thomas, et **Stephanus Comes Siculorum** nostrorum, filij Dionysij.”

I. Károly királynak 1315-ben kelt leveléből, melylyel ezen testvéreknek ősi örökségüket Lápos földét visszaadja. Ez oklevél eredetije megvan a b. Bánffy család levéltárában Kolozsvártt. Egész terjedelmében kiadta Fejér, Cod. Dipl. Tom. VIII. Vol. I. 556. l.

XXVII.

A gyulafejevári káptalan bizonyítja, hogy előtte Tamás mester székely ispán, néhai Dénes nádor fia, Aranyos széki tisztje Renold által tiltakozott az ellen, hogy Illés mester, Mózes fia, a Küküllő varmegyében fekvő Bonyhát, mely az övé és testvéreié, Miklós kecskén várnagygyal kötött vagy kötendő egyezkedése alkalmával ennek adja vagy bármi módon elidegenítse. Kelt 1319. mart. 8.

Nos Capitulum beati Michaelis Archangeli Transsilvanie damus pro memoria. Quod nobilis vir **magister Thomas**, filius condam Dionisij Pa-

latini, **Comes Siculorum**, per Renoldum Comitem, **Officialem suum de Siculis de iuxta Aranyas** ¹⁾, protestatus est coram nobis, quod possessio **Bohna** vocata in Comitatu de Kükülő, iuxta fluuium minorem Kükülő sita ²⁾ esset possessio eius cum fratribus suis. Vnde si magister Elleus, filius Moys, in generatione et compositione cum magistro Nicolao, filio Erdewd, Castellano de Kechkes facta vel facienda ipsam possessionem Bohna traderet, ipse magister Thomas dictum magistrum Elleum, quantum de iure sibi conceditur, ex nunc prohiberet, ne ipsam possessionem Bohna in preiudicium ipsorum filiorum Dionisij quoquomodo posset alienare. Datum feria quinta proxima ante Dominicam Oculi Anno Millesimo tercentesimo decimo nono.

Fejérvári Károly gyűjteményéből (I. köt. 15. sz.) közölte Fejér, Cod. Dipl. VIII. d. II. köt. 237. l.

XXVIII.

A gyula-fejérvári káptalan Apor unokái, István, Miklós, Demeter és Péter részére hitelesen átírja ezek, rokonának Balázsnak Ócsán 1311-ben kelt végrendeletét. Kelt 1320. febr. 17-én.

Nos Capitulum ecclesie Transyluane. Memorie commendantes presencium per tenorem significamus quibus expedit vniuersis. Quod constituti coram nobis Stephanus filius Johannis **filij Opor de Siculis de Kezdy**, pro se et Nicolao, Demetrio et Petro fratribus suis, exhibuit nobis patentes litteras Religiosi viri fratris Stephani Procuratoris Religiosarum dominarum in Insula beate virginis Marie deo famulancium super testamento Comitis Blasij filij Olcij proximi sui, super diuersis articulis, vt inferius in eisdem litteris patebit, et specialiter super manumissione seruorum et Ancillarum suarum, et legacione, et commissione terre sue Zarazpatak vocate, predictis Stephano, Nicolao, Demetrio et Petro filijs ipsius Comitis Johannis

¹⁾ Ez adat szerint a székelyek ispánja, ki 1819-ben Tamás mester, Dénes nádor fia, a Losonczy Bánfiak egyik őse volt, nevezte ki az Aranyos mellett lakó székelyek főtisztjét.

²⁾ **Bonyha** falu Küküllő vármegyében.

filij Opor facta confectas. Petens nos idem Stephanus cum instantia, vt ipsas litteras ad cautelam maioremque firmitatem nostris inseri litteris faceremus, et sigillo nostro communiri, Quorum litterarum tenor talis est. **Nos frater Stephanus.** (Lásd: XXIV. sz. alatt). Nos igitur petitionibus ipsius Stephani iustis et licitis, ac legitimis annuentes, quia ipsas litteras cernimus integras in carta, et sigillo, et non cancellatas, non abrasas, non abollitas, nec in aliqua sui parte viciatas, tenorem ipsarum litterarum de verbo ad verbum presentibus transscribi fecimus, et sigillo nostro authentico communiri. Datum in quindenis purificationis beate virginis. Anno domini Millesimo trecentesimo vigesimo. Andrea Preposito, Saulo Cantore, Vincencio Custode, Nicolao Archidiacono de Torda decano ecclesie nostre existentibus.

Eredetiye, melyről b. Apor Péter 1725-ben hiteles másolatot vétetett, megvan a gy.-fejérvári káptalan levéltárában. — Az eredetiről vett másolat megvan az erd. Muzeumban, (Jos. Com. Kemény Dipl. Trans. Appendix I. köt. 166. sz.). — Sok hibával ki van adva Apor Péter Lusus Mundi-jában, Monum. Hung. Hist. II. oszt. Irók XI. köt. 94—96, l.

XXIX.

Tamás erdélyi vajda, Szolnok vármegye és Szeben ispánja, fölszólítja a gyula-fejérvári káptalant, hogy kiküldött hiteles bizonyága által tartson nyomozást Szárazpataki István, János fia ügyében, ki előtte panaszt tett, hogy rokonai Sándor, Apor fia, Apor, Sándor testvére, és Egyed, István fia, a Szárazpatak helységre iránt köztök az ő vajdai levele által kötött egyességet meg nem tartva, ezen helységet vajdai és káptalani ember nélkül igazságtalanul s az ő kárával osztották meg, némely szabad besenyőket is magoknak foglaltak, Fel-Torja helységében pedig az osztályt hasonlóan az ő akaratja ellen s az ő kárával hajtották végre; s ha a panaszt igaznak találja, idézze az illetőket ő elébe. Kelt Déván. 1324. jan. 14-én.

Discretis viris, et honestis dominis et Amicis suis Reuerendis Capitulo Ecclesie Albensis Transsiluane, Thomas Vayuoda Transsiluanus et Comes de Zonuk, et de Cibinio. Amicicium paratam et

se totum cum honore, Conqueritur nobis **Stephanus filius Johannis Nobilis de Zarazpatak** ¹⁾ quod **Sandrinus filius Opour et Opour** frater eiusdem Sandrini, ac **Egidius filius Stephani** fratres sui pactum et ordinationem super ipsa possessione **Zarazpatak** ²⁾ mediantibus literis nostris inter ipsos habitam et ordinatam minime obseruasent, sed ipsam possessionem Zarazpatak sine homine nostro et testimonio Capituli aut Conuentus inter se diuidissent, absque sua voluntate, et in ipsa diuisione curias sororum suarum proprias sibi pro debita porcione potencialiter tradidissent, et ipsi pro se homines liberos et curias liberorum hominum in porcionem ipsorum elegissent et recepissent. Insuper autem quosdam **Bicenos** suos ³⁾ a patre suo sibi commissos, saluis rebus et personis, occupassent et nunc detinerent occupatos, et vtilitates eiusdem possessionis potencialiter in ipsius preiudicium et grauem iacturam perciperent et percepissent vsque modo. Ceterum eciam quandam possessionem ipsorum **Feltoria** vocatam ⁴⁾ que Opour filium Opour in aliqua parte non attingit, prefati Sandrinus et Egidius absque sua similiter voluntate diuisissent, et sibi porcionem pro habitacionibus per omnia destructam assignassent, et pro se ipsis partes populorum multitudine decoratas accepissent. Super quo amicitiam discrecionis vestre presentibus requirimus diligenter, quatenus cum Ladislao de Pech, Iuene aule nostre, vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, coram quo idem homo noster de omnibus premissis et singulis premissorum sciat et inquirat omnimodam veritatem, et scita veritate ipsos Sandrinum, Opour, et Egidium ad nostram citet presentiam contra Stephanum prenotatum. Et post hec, prout vobis de premissis veritas constiterit, nobis cum die citacionis, termino assignato, et nominibus citatorum ac cum tocus facti serie in vestris litteris nostri gracia rescribatis. Datum in Dewa secunda die Octauarum Epiphaniarum domini, Anno eiusdem Millesimo trecentesimo vicesimo quarto.

¹⁾ Hogy ezen Szárazpataki István, János fia, Apour unokája volt, s az Apour családhoz tartozott, kitetszik az 1311-ki oklevélből, melyet XXIV. sz. a. közöltünk.

²⁾ **Szárazpatak** falu Felső-Fejér vármegyében.

³⁾ Ez oklevél szerint a Felső-Fejér vármegyei **Szárazpatak** lakosainak egy részét szabad besenyők képezték.

⁴⁾ **Fel-Torja**, Három széken, Kézdi székben.

Eredetije a gy.-fejevári káptalan levéltárában. — Átírva is a gy.-fejevári káptalan 1324-ki jelentésében, melyet alább XXX. sz. alatt közlünk. — Másolatai az erd. Muzeumban (Jos. Com. Kemény Dipl. Trans. Appendix I. köt. 192. 193. sz.).

XXX.

A gyula-fejevári káptalan jelenti Tamás erdélyi vajdáinak, hogy megbízása szerint Szárazpataki István, János fia, panasza megvizsgálásában a hely színén január 26-án eljárván, úgy találta, hogy Szárazpatak fölosztásában István rokonai, Sándor, Apor és Egyed igazságtalanul jártak el, a menyinyiben Istvánnak és testvéreinek, nővéreik 10 udvarán kívül csak 14 telket hagytak, melyeken szabad besenyők laknak, magok részére pedig 85 részint szabad besenyő, részint másféle telket foglaltak el; Fel-Torja osztályát is éppen ily igazságtalanul hajtották végre, a menyinyiben Istvánnak és testvéreinek csak nem lakatlan részt adtak, melyen most csak 30 szállás van, Egyed részében pedig 135 szállás található; miért is nevezett Sándort, Aport és Egyedet febr. 9-ik napjára a vajda törvénszéke elébe idézték. Kelt 1324. febr. 5-én.

Magnifico domino Thome Vayuode Transyluano et Comiti de Zonuk et de Cibinio, amico suo Capitulum Ecclesie Transyluane Amicicium paratam supremo cum honore. Litteras Magnificencie vestre noueritis nos recepisse in hec verba. Discretis viris et honestis dominis Reuerendo Capitulo Ecclesie Albensis Transyluane Thomas Vayuoda stb. (lásd XXIX. sz. alatt). Nos igitur petitionibus vestris acquiescentes, cum ipso Ladislao homine vestro ad exequendam continenciam ipsarum litterarum vestrarum vnum ex nobis Magistrum Paulum Concanonicum nostram misimus vice nostra pro testimonio. Qui quidem homo noster et prefatus homo vester demum ad nos reuersi concorditer dixerunt nobis requisiti, quod idem homo vester vna cum ipso homine nostro feria quinta proxima post festum conuersionis beati Pauli Apostoli ad terram seu possessionem Zarazpatak vocatam accessissent, et prefatus homo vester, sub testimonio dicti hominis nostri, diligenti inquisitione habita tam secrete quam manifeste, ab omnibus a quibus decuit et licuit, in premissis veritatem sciuisent et scire potuisent, inuenis-

serit, quod prefata diuisio dicte possessionis Zarazpatak inter ipsos indebite et iniuste facta extitisset, in eo videlicet, quod ipsi Stephano filio Johannis et fratribus suis” preter decem domos sororum suarum quatuordecim curias **hominum liberorum**, in quibus quidem **Biceni** essent ¹⁾ assignassent, et idem Sandrinus, Opour et Egidius de ipsa possessione Zarazpatak octuaginta quinque mansiones hominum liberorum Bicenorum et aliorum pro eorum porcione recepissent. Preterea in prefata quinta feria post festum conuersionis beati Pauli Apostoli dictus Ladislaus homo vester simulcum ipso homine nostro accessissent ad villam seu possessionem Feltoria vocatam habitam indebite et iniuste factam ²⁾ in eo videlicet, quod ipsi Stephano et fratribus suis porcione terre habitatoribus fere destitutam, in qua nunc tantummodo triginta mansiones essent, assignassent, in porcione vero Egidij centum et triginta quinque forent mansiones in eadem Feltoria existentes. Vnde visa et inuenta huiusmodi diuisione in possessionibus supradictis, sepefatus homo noster in facie ipsarum terrarum in predicto die citasset ipsos Sandrinum, Opour et Egidium ad vestram presenciam contra Stephanum filium Johannis prelibatum responsuros, Octauas purificationis beate Virginis proxime venturas eisdem pro termino assignando, coram vobis comparandi. Datum in festo beate Agathe virginis et martiris Anno domini Millesimo trecentesimo vigesimo quarto. Item nec hoc pretermittimus, quod retulerunt vt quosdam Bicenos a patre suo sibi commissos idem Sandrinus, Egidius et Opor pro porcione sua in Zarazpatak occuparunt.

Gr. Kemény József másolata után az erd. Muzeumban (Jos. Com Kemény Diplom. Trans. Appendix I. köt. 193. sz.) — Eredetije, melyről b. Apor István 1725-ben hiteles átiratot vétetett, megvan a gyula-fe-

¹⁾ A **besenyők**, kik hazánkban számos kisebb-nagyobb csoportban saját főnökeik alatt éltek, mint a jászok, kánok, székeleyek, szabad emberek voltak, mint oklevelünk e helye is igazolja.

²⁾ Itt gr. Kemény József másolata, mely után közöljük ez oklevelet, bizonyosan csonka, mert kétségtelen, hogy itt a nem helyesen s igazságtalanul történt **osztályról** kellene szónak lenni; a másolatból tévedésből maradt ki néhány szó, melyek nélkül e helynek értelme nincs.

jérvári káptalan levéltárában. — Az 1725-ki hiteles átirat szerint beírta ezen oklevelet b. Apor Péter „Lusus Mundi” című munkájába. Lásd: Monumenta Hung. Hist. II. osztály. Irók. XI. köt. 98—99. l.

XXXI.

Károly király megparancsolja a gyula-fejérvári káptalannak, hogy a Lokkászon nevezetű helységekbe, melyeket Sándornak, Apor fiának, és általa Egyednek, Sándor testvére fiának, adományozott, miután a csiki székelyek a beiktatásnak kétszer ellenmondottak, de megidéztetve meg nem jelentek és így ítéletesen elmarasztaltattak, említett adományosokat Sándort és Egyedet, Istvánnal, Pál fiával, mint királyi emberrel együtt igtassa be. Kelt Déva vára mellett 1324. junius 17-dikén.

Karolus dei gracia Rex Hungarie fidelibus suis Capitulo ecclesie beati Michaelis Archangeli Transsiluane salutem et gratiam. Noueritis quod cum possessiones **Lokkazun** uocatas ¹⁾ petitas nomine possessionum hominum sine herede decedencium **Sandur** filio **Opor** ²⁾, fideli nostro, pro fidelibus suis seruicijs contulissemus per Stephanum filium Paulus hominem nostrum sub testimonio hominis uestri iam bis eidem Sandur, et Egidio filio Stephani fratris eiusdem statui mandantes, at **Sijculi de Chijk**, et nominatim ex eisdem **Ladislaus maior exercitus** ³⁾ Petrus et Paulus filij Jacobi Bene filius

¹⁾ Apor Péter „Lusus mundi” című munkájában, **Monumenta Hung. Hist. II. osztály. Irók. XI. köt. 99. l.** valamint **Orbán Balázs, Székelyföld leírása II. köt. 51. l.** a gy.-fejérvári káptalan 1725-diki hibás irata szerint ezen helynevet **Dok Kaszun**-nak írják, s Orbán azt véli, hogy ez a **Dok Kászon** Kászon széknek egy elenyészett régi faluja. Azonban az eredeti oklevélben lévő **Lokkazun** helynevet föltalálhatjuk Al-Csíkban, Kászon Szék szomszédságában, a **Lok** nevezetű havasi völgyben, melyben ma Szent-György, Bánkfalva, Ménaság, Ménaság-Ujfalu és Potyánd helységek fekszenek.

²⁾ **Sándor, Opor** fia, a mostani b. **Apor** család őse, a **Lok Kászon** nevű helységeket; mint magtalanul elhalt emberek jószágait kérte és nyerte adományban I. Károlytól. — Apor kiadásában az 1725-diki hibás átirat szerint e hely ily érthetetlenül áll: possessiones Dok Kaszun uocatas petitas **novem** possessionum hominum sine haerede decedentium, minek következtében **Orbán Balázs e. h.** tévedve beszél 9 eladományozott jobbágyról, kikről ezen oklevélben szó sincs.

³⁾ **Maior exercitus**, magyarul **hadnagy**.

Jrgus, Stephanus filius Pheleud Stephanus filius Eltus Belus, Valentinus filius Sandur Buruh filius Marcus, Mathe filius Bank, Jacobus filius Chumburd et Nicolaus filius Andree in ipsa possessionum statuacione asserendo easdem fore terras eorum, contradictores extitissent, licet obhoc contra eosdem Sandur filium Opor et Egidium ad nostram citati presenciam ad prosequendam huiusmodi citacionis causam non venerint nec aliquem miserint ¹⁾, sicut in vestris citatorijs et nostris Judicialibus litteris vidimus contineri, tamen ad maiorem iusticie evidenciam easdem possessiones iterato eidem Sandur filio Opor et Egidio statui mandauimus, fidelitati vestre precipientes, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, coram quo predictus Stephanus filius Paulus homo noster dictas possessiones reambulet iuxta veras metas et statuatur eidem Sandur ac Egidio filio Stephani fratri eius perpetuo possidendas si non fuerit contradictum, Contradictores vero si qui fuerint contra ipsos ad nostram specialem citet presenciam ad terminum competentem, et post hec facti seriem nobis fideliter rescribatis. Datum prope Castrum Deua in quindenis Pentecostes anno domini M^o. CCC. XX-mo quarto.

Kivül: Fidelibus suis Capitulo Ecclesie beati Michaelis Archangeli Transsiluane Statutoria pro Sandur filio Opor ac Egidio filio Stephani.

Eredetiye pergamenen, a gyula-fejérvári káptalan levéltárában (Centur. X. nro. 6.), hol azt magam másoltam le. — A gy.-fejérvári káptalan 1725-diki hiteles de hibás átirata szerint beirta ezen oklevelet b. Apor Péter „Lusus mundi” czimü munkájába. Lásd: Monumenta Hung. Hist. II. oszt. Irók. XI. köt. 99—100. l.

¹⁾ A csíki székelyek, hadnagyukkal élökön, ellenmondottak ezen adomány-nak, mely legelső példája annak, hogy a király székelyföldön a székelyek által birt jószágot valakinek adományozni megkísértette. A csíki székelyek, mint a Lok völgye ősi jogos birtokosai, ellenmondásuk okadására kétszer is a király elébe idéztetve, ott meg sem jelentek, de azért a kérdéses birtokot, mint ősi örököket, a törvénytelen adományozás ellenére megtartották; legalább semmi nyoma annak, hogy valaha az Aporok e már harmadszor ismételt adományozás czimén a Lok birtokába jutottak volna.

XXXII.

Tamás erdélyi vajda fölszólítja a gyula-fejérvári káptalant, hogy küldje ki hiteles bizonyosságát, ki Nagylaki András vagy Csekelaki Miklós vajdai ember jelenlétében az Aranyos melléki székelyek közgyűlésébe menvén, ezen székelyeket idézze ő elébe, hogy hallgassák és lássák meg azt a Gyéres faluról szóló határjárasi jelentést, mely, mint a király előtt Gerendi Miklós állította, az ő birtokában van; miután ugyanis Gyérest az aranyosi székelyek a királytól adományban kérték; a király őt bízta meg, hogy ezen ügyben tartson vizsgálatot. Kelt Déván 1331. május 16-dikán.

Viris discretis et honestis, Amicis suis Reuerendis Capitulo ecclesie Transyluane, Thomas Vaiuoda Transyluanus et Comes de Zonuk, sincere reuerencie et amicie continuum incrementum. Vestre discrecionis amicieam requirimus diligenter per presentes, quatenus vestrum detis hominem pro testimonio fidedignum, quo presente Andreas filius Kyliani Nobilis de **Noglok** ¹⁾ seu ipso absente Nicolaus filius Luce Nobilis de **Chekelaka** ²⁾ homo noster **ad vniuersitatem Siculorum de iuxta Aranyos** accedens, eosdem Siculos ad audiendam et videndam relacionis istius metalis exhibicionem, quam quidem relacionem istam metalem Comes Nicolaus filius Petri de Gerend super possessione quadam **Gerus** ³⁾ vocata in presencia regia asseruit se habere, quam eciam ijdem Siculi collacioni regali de iure pertinere asserendo, ab eodem dominio nostro Rege sibi dari postularunt, et ob hoc ipse dominus noster Rex huius rei inquisitionem per iustam metalem examinacionem faciendam nobis commisit, sub testimonio predicti hominis vestri ad nostram euocaret presenciam specialem, ad terminum competentem, et post diem ipsius legitime euocacionis, et terminum assignatum, nobis nostri gracia in literis vestris rescribatis. Datum in Dewa, feria quarta proxima post festum Ascensionis domini, Anno eiusdem M⁰ CCC⁰ XXX⁰ primo.

¹⁾ **Nagylak** Alsó-Fejér vármegyében.

²⁾ **Csekelaka** Alsó-Fejér vármegyében.

³⁾ **Gyérös**, mai kiejtéssel **Gyéres**, mezőváros Torda vármegyében, Aranyos szék szomszédságában.

Eredetije a gyula-fejérvári káptalan levéltárában (Cista metallium, fasc. I. nro. 27.) — Erről vett másolata az Erd. Muzeumban (Jos. Com. Kemény Dipl. Trans. Appendix II. köt. 1. szám).

XXXIII.

László mester, székely és beszterczei ispán, Henul János mestert a király parancsára birtokaival együtt oltalmába veszi. Kelt Beszterczén 1334. január 13-án.

Nos Magister **Ladislaus Comes Siculorum et de Besztercie**, significamus quibus expedit vniuersis presencium per tenorem, Quod cum Magistrum Johannem dictum Henul, vnacum possessionibus suis ex precepto domini nostri Regis, sicut in litteris eiusdem videmus contineri, in nostram recepimus protectionem et tutelam specialem, ab omnibus eum indebite molestare volentibus protegere assumimus, atque defensare. Datum in Bistricia in Octauis Epiphaniarum Domini, Anno eiusdem M⁰ CCC⁰ XXX⁰ quarto.

Az eredetiből, melyet a kir. fiscus az Apafi-Bethlen perben bemutatótt, másolta Cornides, MS. II. köt. 162. l., honnan közölte Fejér, Cod. Dipl. VIII. dar. III. köt. 763. l.

XXXIV.

I. Károly király megparancsolja Jád lakosainak, hogy a velök szomszéd Epemező nevű falut, melyet beszterczei Henul Jánostól, kit e birtokba László mester, székely és beszterczei ispán beigtatott volt, elfoglaltak, Henul Jánosnak bocsássák vissza. Kelt Visegrádon 1334. május 3-án.

Karolus Dei Gracia Rex Hungarie, Fidelibus suis vniuersitati populorum de Jaad ¹⁾, Salutem et graciam. Dicit nobis Johannes dictus Henul de Bistricia, quod vos quandam terram seu possessionem ipsius, per nostram Maiestatem sibi donatam **Epime-**

¹⁾ Jád falu Besztercze vidékén.

zeu ¹⁾ vocitatum, in vestra vicinitate adiacentem occupassetis, ipsius vtilitates in preiudicium iuris eiusdem percipiendo. Super quo fidelitati vestre firmiter precipientes mandamus, quatenus prenominatam possessionem sibi, prout per **Magistrum Ladislaum Comitem Siculorum et Bistricensem** de mandato nostre Serenitatis statuta fore dignoscitur, plene possidendam relinquatis, manus vestras deinceps ab eadem retrahendo. Secus facere non presummatis. Datum in Wissegrad ipso die festi Inuencionis Sacre Crucis Anno domini M^o CCC^o XXX° quarto.

Kivül: Fidelibus suis vniuersis populis de Jaad.

Az eredetiből, melyet a kir. fiscus az Apafi-Bethlen perben bemutatott, másolta Cornides, Ms. II. köt. 163. l. s innen közölte Fejér, Cod. Dipl. VIII. dar. III. köt. 733. l.

XXXV.

I. Károly király megparancsolja László mesternek, a székelyek és Besztercze ispánjának, hogy Henul Jánost, kinek Epindorf nevű faluját (ma Alsó-Borgó Doboka vármegyében) a jádi királyi vendégek (szászok) többszöri parancsa ellenére elfoglalva tartják, birtokával együtt vegye oltalmába. Kelt 1334. július 23-án.

Carolus dei Gracia Rex Hungarie, Dilecto sibi fideli **Magistro Ladislaio Comiti Siculorum et de Bystricia** Salutem et graciam. Ex relatione Joannis dicti Henul fidelis nostri ad aures nostre Maiestatis peruenit, quod hospites nostri de villa Jaad vtilitates possessionis sue Epyndorf nominate, et pertinenciarum ipsius usus, ipso inuito perciperent, plurima super hoc mandata nostra recipientes,

¹⁾ **Epimezeu, Epemezó** ez oklevél szerint éppen Jád szomszédságában feküdt. Hogy németül Ependorf-nak hívták, kitetszik Tamás mesternek beszterczei ispánnak Károly királyhoz 1331-ben intézett jelentéséből, mely szerint a jádiak és Henul János közt ezen falu birtoka fölött folyt viszályt, a jádiak vonakodása miatt, egység útján el nem intézhette. Ez oklevél, melyet a kir. fiscus az Apafi-Bethlen perben eredetiben előmutatott, olvasható **Fejérnél Cod. Dipl. VIII. dar. III. köt. 570. l.** — Ezen helység gr. Kemény József megjegyzése szerint a mai **Alsó-Borgó** Doboka vármegyében, Jád szomszédságában.

non curando. Vnde cum nos dictum Joannem cum dicta sua possessione, nostre Serenitatis in persona tibi commisimus protegendum, ab omnibus tuendum pariter et defendendum, volumus et tue fidelitati firmiter precipientes mandamus, quatenus predictum Joannem fidelem nostrum, cum pretacta sua possessione, ab omnibus, specialiter a populis dicte ville Jaad manuteneas, protegas et defendas, cogendo eosdem populos nostros in hoc mandatis nostris per omnia obedire, ita quod deinceps prememoratus Joannes de premissis nostre Maiestati querimoniam non proponat. Secus sicut nostram gratiam habes et habere desideras, non facturus. Datum Sabatho proximo ante festum beati Jacobi Apostoli Anno domini M^o CCC^o XXX° quarto.

Az eredetiből, melyet a kir. fiscus az Apafi-Bethlen perben bemutatótt, másolta Cornides, MS. II. köt. 162. l. s innen közölte Fejér, Cod. Dipl. VIII. d. III. köt. 732. l. — Ugyanezen nap kelt I. Károlynak ez ügyben a beszterczeiek és a beszterczei székhez tartozó vendégek (szászok) közönségéhez intézett parancsa, melyet hasonlóan a kir. fiscus mutatott be az említett perben. Ennek másolata megvan az erd. Muzeumban, Jos. Com. Kemény Diplom. Trans. Tom. I. 335. l. és U. o. Supplem. Tom. I. 281. l.

XXXVI.

László mester, székely és beszterczei ispán. 1337. július 6.

Nos Carolus Magnifico viro Thome Vaiuode Transsilvano et Comiti de Zonuk, fideli proximo nostro et **Magistro Ladislao Comiti Siculorum et de Bystricia** (megparancsolja, hogy néhai Henul János fiát Mártont birtokaiban oltalmazzák). Datum in Wissegrad in octauis festi beatorum Petri et Pauli Apostolorum Anno domini M^o CCC^o XXX° VII°.

Az eredetiből, melyet a kir. fiscus az Apafi-Bethlen perben bemutatótt, másolta Cornides MS. II. köt. 163. l. s innen közli Fejér VIII. d.

IV. köt. 220. l. — Ugyane szavak olvashatók I. Károlynak a beszterceiekhez ez ügyben, az Ependorfot elfoglalva tartó jádiak ellen, ugyanezen nap kelt parancsában, melyet hasonlóan Cornides másolatából e. h. közöl Fejér e. h. 222. l.

XXXVII.

A váradai káptalan bizonyítja, hogy előtte a Hermann nemzetségbeli László, Dénes fia, székely, csanádi, beszterczei és medgyesi ispán, valamint, fiai István kir. lovászmester, András, Miklós és Pál, magok és említett László másik fia Mihály nevében vallották, hogy Kutyalva nevű helységüket Fejér vármegyében, melyet Imrének, említett László fiának, vérdija fejében, kit a rácz táborozásban Tamás erdélyi vajda emberei véletlenül megöltek, részint Tamás vajda rendeletéből részint a király adományából kaptak és birtak, az erdélyi káptalannak adományozták. Kelt 1339. szeptember 15-én.

Capitulum ecclesie Waradiensis Vniuersorum noticie harum serie declaramus, quod Nobiles viri magistri **Ladislaus filius Dionysij de genere Herman** ¹⁾, **Comes trium generum Siculorum** ²⁾, **Chanadiensis, Bistriciensis et de Megyes** ³⁾, necnon Stephanus magister Agazonum domini nostri Regis, ac Andreas, Nicolaus et Paulus, filij eiusdem magistri Ladislai, pro se personaliter, ac Michaele alio filio suo ad nostram accedentes presenciam, viua voce, sana mente, vltroneaque voluntate vnanimiter confessi sunt et dixerunt, qualiter habentes deuocionem ad honorabile Capitulum, ministros dei deuotos et condignos ecclesie Transiluanie, pro salute propria ac

¹⁾ László, vagy Laczk, Dénes fia, a Hermann nemzetségből, a Laczk, Laczkfi vagy Laczkovics család alapítója, melynek tagjai később nyert birtokaikról Csáktornyai és Simontornyai előnevet viseltek.

²⁾ A Comes trium generum Siculorum czim tudtomra ezen oklevélben fordul elő legelőször. A háromféle székelyeken a főemberek, lófők, és gyalogok értendőek.

³⁾ Besztercze és Brassó vidéke, valamint Medgyes és Selyk szék, ezen korban nem tartozott a szebeni ispán hatósága alá, mely csak a hét százsz székre (septem Sedes Saxonicales) terjedt ki, s az említett vidékek és székek ispánjai a székely ispánok voltak.

animarum Laack et Emerici filiorum ipsius magistri Ladislai, qui iam decessissent, quamdam possessionem eorum **Kugfalua**¹⁾ vocatam in Comitatu Albensi existentem, que pro emenda et homicidio eiusdem Emerici, qui in expeditione Rascie per (homines) ad Magnificum virum Thomam Vaiuodam Transiluanum pertinentes casu fortuito interemptus extitisset²⁾, tam per collacionem regiam quam per ordinacionem eiusdem Vaiuode ad ipsos deuoluta fuisset, et eam vsque modo possedissent, predicto Capitulo ecclesie Transiluanie et eorum successoribus dedissent, contulissent Datum in Octauis natiuitatis virginis gloriose, Anno domini M. CCC. XXXIX.

Végén némi kihagyásokkal közölte Szereday, Notit. Capituli Albensis 37. 38. l. és utána Fejér VIII. dar. IV. köt. 399. 400. l. — eredetije megvan a gyula-fejérvári káptalan levéltárában (Cista Capitularis fasc. I. nro. 2.).

XXXVIII.

Laczk András országbíró, székely ispán és erdélyi vajda. 1343. mart. 12-dikén.

Nos **Andreas Laczk de Mendvan heres perpetuus**³⁾ Judex Curie **Comesque Siculorum**, et Vaiuoda Transyluanus (kiváltságlevelet ad a Medgyes széki Valdhuitt és a Segesvár széki Szent-László és Holdvilág határjárásáról). Datum ex Ciuitate Segeswariensi, ipso die Sancti Gregorij Pape Anno Domini 1343.

¹⁾ **Kutyfalva** Alsó-Fejér vármegyében.

²⁾ Nagy-Martoni Pál országbíró 1335-diki ítéletlevele, melyben ezen Imrének, László székelyek ispánja és ország bárója fiának, megöletéséért Panki Bátor János és a Boksa nemzetségben Simon fia Tamás között párviadalt rendel, a gr. Zichy család zsélyi levéltárában levő eredetiből közölve van a gr. **Zichy család Okmánytárában I. köt. 464—467. l.**

³⁾ Ez a **Laczk András** a fentebbi sz. alatt közlött 1339-diki oklevél szerint **László** (vagy Laczk) székely ispán fia. A **heres perpetuus de Mendvan** czim bizonyosan külföldi birtokára vonatkozott, melyet hihetően német családbeli anyja után örökölt; hazánkban az ősi birtokokra vonatkozó **heres perpetuus** czim nem volt használatban. — Hol feküdt e **Mendvan**, meg nem határozhatjuk; ma e helynév nem létezik.

Ezen 1343-diki levélnek a hét szász szék közönsége által 1432-ben eszközön átíratva megvan Szebenben, a szász nemzet levéltárában. — Ebből vett másolata az erd. Muzeumban (Jos. Com. Kemény Diplomatarium Trans. Supplem. I. köt. 354-358. 1.).

XXXIX.

Tamás erdélyi vajda bizonyítja, hogy az erdélyi nemesség Tordán tartott közgyűlésében Miklós, néhai Simon bán fia, tiltakozott az ellen, hogy Veychake (Véczke?) helységét, mely az ő és testvérei öröksége, a székelyek elfoglalják. Kelt Tordán 1342. május 9-én.

Nos Thomas voyuoda Transsiluanus et Comes de Zonuk, Damus promemoria, quod cum in congregacione nostra generali, in quindenis festi beati Georgy martiris vniuersitati nobilium partis Transsiluane Torde celebrata, Nicolaus filius Symonis condam bani ¹⁾ de medio exurgens in sua et fratrum suorum nomine dixisset quandam possessionem **veychake** ²⁾ vocatam, totalem esse ipsorum hereditariam, et **per siculos nunc velle capituari**, vniuersi Jurati et assessores nostri ibidem surgentes parili voce sunt confessi, quod predicta possessio veychake nuncupata predictorum filiorum Symonis condam bani esset hereditaria quibus confessis idem Nicolaus a aucupacione eiusdem possessionis prohibuit interdicendo. Datum in loco et die prenotatis. Anno domini Millesimo CCC-mo XL-mo secundo.

Kivül: Pro filijs Symonis condam bani contra Siculos super facto possessionis reychake prohibicionalis et inquisitoria.

Eredetije papiron az erd. Muzeumban (Jos. Com. Kemény Diplom. Autogr. I. köt.).

¹⁾ Gr. Kemény József ezen oklevél XVII-ik századi egyszerű másolata alá, mely megvan az ő gyűjteményében (**Diplom. Trans. Appendix II. köt. 81. sz.**) azt a megjegyzést teszi, hogy Simon bánon Darlaczi Simon értendő.

²⁾ Gyanítható hogy ezen **Veychake** helység a mai Udvarhely széki **Véczke** helység a székely föld legszélén.

XL.

András mester, székely, brassai és beszterczei ispán bizonyítja, hogy előtte György székely, Orbós fia, rokonaival, más részről pedig György és Erne kir. udvari vitézek megjelenvén, említett György székely kinyilatkoztatta, hogy fia Ferencz haláláért, kit Erne véletlenül megölt volt, neki és rokonainak Erne és testvére György teljesen eleget tett, miért is őket a székely nemzeti gyűlés színe előtt keresete terhe alól teljesen fölmentette. Kelt Székely-Vásárhelyen 1344. oct. 18-dikán.

Nos **Magister Andreas, Comes trium generum Siculorum, de Brassow, et de Bistricia** ¹⁾, memorie commendamus tenore presentium significantes quibus expedit vniuersis, quod **Comes Georgius, filius Orbos, Siculus** cum suis proximis et cognatis ab vna, Magistri Georgius et Erne, filij Andree, aule regie milites, parte ab altera coram nobis constituti, propositum extitit per eundem Georgium filium Orbos viua voce, quod super omicidium et mortem Francisci filij sui per ipsum Erne casualiter illatum, ijdem Erne et Georgius eisdem omnimodam satisfaccionem exhibuissent, et exhibuerunt coram nobis et coram probis viris Siculis. Vnde ijdem Georgius filius Orbos cum suis proximis eosdem Erne et Georgium super predicto omicidio ipsius Francisci filij sui reddidit expeditos coram nobis et **presentibus vniuersitate Siculorum** modis omnibus absolutos. In cuius rei testimonium litteras nostras eisdem Erne et Georgia concessimus iusticia suadente. Datum **in loco fori Siculorum** ²⁾ in festo beati Luce evangeliste. Anno domini M CCC. XXXX quarto.

Az eredetiből másolta Cornides (MSS. Tom. VII. 418. l.). — Cornides másolata után közölte Fejér IX. d. I. köt. 263. l.

¹⁾ András mester, székely ispán, a XXXVIII. sz. alatt látható Laczk András székely ispán.

²⁾ Ez alatt **Maros-Vásárhely** értendő, mely még a XVI-dik században is folyvást **Székely-Vásárhely** nevet viselt.

XII.

I. Lajos király Sényői Pált, s atyját Domokost, Salamon fiát, az esztergomi és egri káptalan által végrehajtott nyomozás után igaz székelyeknek elismeri, úgy hogy erről királyi kiváltságlevelet ne tartozzanak sehol előmutatni, s a hol nekik tetszik, ott lakhassanak. Kelt 1346-ban.

Literae protectionales Ludovici I. Regis pro Paulo filio Dominici filii Salamonis de **Sényő** ¹⁾ super eo, quod cum super Siculitate praefatorum quaestio exorta fuisset; praefatus Rex eosdem pro Siculis non recognoscendo Capitulis Strigoniensi ac Agriensi commiserit, vt eatenus investigationem facerent, **ex qua investigatione vera eorundem Siculitate eveniente, Maiestas etiam Regia eos pro veris et indubitatis Siculis recognouit**, ita quidem, vt super eo extradatas literas privilegiales nullibi producere teneantur, et ubi placita foret ipsis habitatio libere concedatur.

¹⁾ **Sényő** falu Szabolcsban, egy mértföld távolságra **Székely** nevű falutól. — Hogy ezen szabolcsi **Székely** nevű falu nevét **székely** eredetű lakosaitól vette, bizonyosnak tartom. Szabolcs vármegye közepében határőrökről szó nem lehetvén, **Székely** falu lakosait határőröknek nem hihetjük, s Fejér állítását, hogy **székely** nem nemzeti név, hanem tisztet, foglalkozást jelent s egy értelmű a határőr névvel, ez adat által is megczáfoltnak tekinthetjük. Mert ha székely valósággal annyit jelentett volna, mint határőr, s ha I. Lajos király az esztergomi és egri káptalan nyomozásából arról lett volna meggyőződve, hogy Sényői Pál és atyja Domokos igazán székelyek lévén, határóri szolgálatot tartoznak tenni, lehetetlen lett volna neki azt mondani, hogy igazi székelységök el lévén ismerve, a hol nekik tetszik, ott lakhassanak. Ellenkezőleg ez oklevélből az tűnik ki, hogy igazi székelynek lenni annyit tett mint teljesen szabadnak lenni, a mint hogy ez a székelyekre nézve teljesen állott, a kik az által, hogy ide vagy oda, péld. az Aranyos, vagy Vág vidékére telepedtek, mint székelyekkel velök született szabadságokat el nem veszthették, míg a határőrök kiváltságai természetesen a helyhez kötött szolgálattételtől voltak föltételezve. Hogy a székely nemzet nem volt határőr, — ha bár hazája földét s így Erdély keleti határát védte is, — kitetszik abból is, hogy a székely földön létezett végvárak, mint Szent-Lélekre, Udvardra, Várhegyre nézve a XIII. és XIV-dik században oklevelesen tudjuk, királyi birtokot képeztek s őrségük kir. várnagy alatt állott, míg a valódi székely birtokban királyi jog nem létezett.

Igy közli ez érdekes oklevél kivonatát az egykori tiszántuli kerületi tábla előtt folyt Uketyevith-Fazekas perben fölhozott oklevelek jegyzékéből Nagy Gábor, Fejérnél IX, dar. VII. köt. 56. l.

XLII.

I. Lajos király megparancsolja a gy.-fejérvári káptalannak, hogy udvari vitéze Nagy Gergely mester mint királyi ember jelenlétében Hidvégi Jakab mester, Mikó fia, valamint testvérei János, Mihály, Miklós és Péter, továbbá nagybátyjai János és László, Domokos fiai, s János és István részére járassa ki a küküllői kerületben fekvő Zsombor, Gerebencz és Árapataka helységek határait. Kelt Felvinczen 1349. sept. 9-dikén.

Lodouicus dei gracia Rex Hungarie, fidelibus suis Capitulo ecclesie Albensis Transsiluane, Salutem et gratiam. Dicit nobis **magister Jacobus filius Myko de Hyduegy** ¹⁾ sua, Item Johannes, Michaelis, Nicolai, et Petri fratrum suorum vterinorum, necnon Johannes et Ladislai filiorum Dominici, ac Johannes et Stephani fratrum suorum patruelium in personis, quod quedam possessiones eorum **Sombur, Gerebencz et Arapataka** uocate, **in districtu de Kukullew** existentes ²⁾ reambulacione, et ab aliorum possessionibus, metali separacione, plurimum indigerent. Super quo fidelitati vestre firmiter precipimus, per presentes, quatenus, statim visis presentibus, vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo presente magister Gregorius Magnus, Aule nostre miles, ad id specialiter per nos destinatus, ad facies dictarum possessionum accedendo, vicinis

¹⁾ Az itt említett **Mikó**-tól származott le a Hidvégi gr. Mikó család.

²⁾ Ezen helységek közül **Zsombor** és **Gerebencz**, melyek ma nem léteznek, mint alább a határleírásból ki fogjuk mutatni, Felső-Fejér vármegyének Háromszék és Csík közzé zárt részében feküdtek, **Árapataka** pedig ugyan csak Felső-Fejér vármegyének Háromszék és a Barczaság közzé zárt részében esik. Ezen helységeket oklevelünk a **küküllői kerületben** fekvőknek mondja, holott a Küküllőtől igen is távol az Olt mellett feküdtek. E kifejezést nem értelmezhetjük másképpen, mint úgy, hogy az említett három helység, melyek a székely földhöz régen sem tartoztak s ma Felső-Fejér vármegyében esnek, 1349. körül, ha bár rövid ideig is, Küküllővárhoz és így Küküllő vármegye területéhez voltak csatolva.

et commetaneis suis legittime conuocatis, et presentibus reambulet ipsas, per suas veras metas, et antiquas, nouas, iuxta ueteres, vbi necesse fuerit erigendo, reambulatasque et ab aliorum possessionibus, metali distincione separatas, relinquat, et statuat ipsas, eidem magistro Jacobo et fratribus suis superius nominatis, eo Jure, quo ad ipsos pertinere dignoscuntur, perpetuo possidendas, si non fuerit contradictum, Contradictores uero si qui fuerint, eosdem, contra ipsos, ad nostram euocet presenciam personalem, octauum diem, diei ipsius reambulacionis, uel contradiccionis si fertur ipsa contradiccio, eidem pro termino coram nobis comparendi, assignando, rationem sue contradiccionis reddituros. Et post hec tocius facti seriem, cum cursibus metarum, nominibus contradictorum, et termino asignato nobis fideliter rescribatis. Datum in **Felwijnch** ¹⁾, secundo die festi natiuitatis beate uirginis, Anno domini M-o CCC-mo XL-mo Nono. Premissa tamen uolumus nobis in istis partibus ²⁾ extantibus, diffiniri. Datum ut supra.

A gyula-fejérvári káptalan 1349-diki sept. 19-dikén kelt jelentéséből, melyet alább közlünk XLIII. sz. alatt.

XLIII.

A gyula-fejérvári káptalan jelenti Lajos királynak, hogy 1349. sept. 9-én kelt parancsa értelmében, Nagy Gergely mester királyi ember jelenlétében, Hidvégi Mikó fia Jakab mester és testvérei s nagybátyjai részére, a küüllői kerületben fekvő Zombor és Gerebencz helységek határait sept. 14-ik napján kijáratta, mely alkalommal, a mint a határjárást elvégezve távozni akartak, Csene, Balázs és Péter Sepsi szék közönsége nevében megjelenvén kinyilatkoztatták, hogy, ha

¹⁾ I. Lajos királyunk ez év őszén huzamosabban tartózkodott Erdélyben. Oklevelünk bizonyosága szerint már sept. 9-dikén Felvinczen volt; sept. 17-ikén pedig Beszterczén, oct. 16. és 21-dikén Gyula-Fejérvárt tartózkodott. Lásd: **Ráth Károly, a m. királyok utazásai. Győr. 1861. 62. l.**

²⁾ Benkő József és gr. Kemény József másolataiban in istis **praesentibus** hibásan áll a helyes **partibus** helyett. I. Lajos ugyanis ez ügyet az erdélyi **részekben** való tartózkodása alatt parancsolta elintéztetni.

jókor érkezhettek volna, a határ kijáratát el fogták volna tiltani, miért is őket az naptól számítandó nyolczad napra a király elébe idézték; más nap pedig Árapataka határát minden ellenmondás nélkül kijáratatták. Kelt 1349. sept. 19-én.

Excellentissimo domino suo, domino Lodouico dei gracia Illustri Regi Hungarie, Capitulum ecclesie Transsiluane, oracionum suffragia deuotarum, cum perpetua fidelitate. Litteras vestre excellencie, honore, quo decuit recepimus in hec uerba. Lodouicus dei gracia Rex Hungarie stb. (Lásd XLII. sz. alatt). Nos eciam mandatis vestre serenitatis obtemperare cupientes, ut tenemur, vncum predicto magistro Gregorio magno, aule vestre milite ad hoc deputato, nostrum, hominem scilicet, discretum virum, magistrum Petrum Archydiaconum de Kyzd socium et Concanonicum nostrum, ad premissa mandata vestra, pro testimonio duximus transmittendum, Qui demum exinde ad nos redeundo, nobis vnanimiter retulerunt, quod ipsi in festo exaltacionis sancte Crucis, ad facies possessionum **Sombur et Gerebench**, accessissent, conuocatisque vniuersis vicinis, et commetaneis earundem, ipsisque presentibus predictas possessiones per ueras metas et antiquas, reambulassent, nouas metas iuxta ueteres ubi opportunum eis uidebatur, erexissent, easdem possessiones, tunc nemine contradictore apparente, prenominato magistro Jacobo et fratribus suis superius nominatis statuendo, Cursus autem metarum predictarum possessionum, hoc ordine distinguntur. Prima scilicet meta incipit in campo **Bezedmezew** uocato, a parte septentrionali, ubi iuxta metam terream, aliam de nouo similiter terream, in cuiusquidem Campi alia parte uersus partem orientalem, vnam metam terream iuxta antiquam, deinde progrediendo, ad eandem partem orientalem ad **toberch kuzberch et Bydushyg** ¹⁾ peruenitur, abhinc eundo ad partem meridionalem peruenitur ad **Somburfw**, directe ulterius eundo, uenitur ad **Gerebenchfw**, et **Zaldubuspotakfw**, quod declinat ad fluuim **Olth**, quodquidem **Zaldubuspotak separat a**

¹⁾ **Tóbercz** kétségtelenül a Csikban eső Szent-Anna tavától délre fekvő bércz, **Közbércz** ettől keletre Csik déli határán keresendő, ettől ismét keletre esik a maig is Büdösnek nevezett Büdöshegy. Mind ezen bérczek valamint akkor ugy ma is határt képeznek Al-Csik és a maig is **Mikó erdejének** nevezett s itt leirt terület között.

terra Siculorum ¹⁾, et ibi penes vnam viam, iuxta terream metam antiquam, nouam similiter terream, abhinc veniendo uersus partem occidentalem circa aliam viam, unam metam nouam, iuxta antiquam, demum ubi idem Potak in fluuium **Olth** cadit, similiter vnam metam terream, iuxta antiquam, erexissent, ubi cursus metarum predictarum possessionum terminatur, a parte autem occidentali, ipse fluuius **Olth** pro communi habetur meta, Et dum facta reambulacione, ereccione metarum, et statucione predictarum possessionum, domum uenire uellent, **Chene, Blasius** filius Michaelis, et **Petrus ex parte Communitatis Siculorum de districtu Sebes** ²⁾ ueniendo, talia eis dixissent uerba, quod si eos, ante reambulacionem, ereccionem metarum et statucionem predictarum possessionum preuenire potuissent, eosdem a premissis prohibuissent, et si prohiberi aliter noluissent, **eosdem receptis frenis equorum, a premissis prohibuissent** ³⁾, aperte tamen non contradicendo, quos personaliter et **totam Communitatem Siculorum de districtu Sebees**, eodem die exaltacionis sancte Crucis et in facie ipsarum possessionum, Sombur et Gerebench, ad vestram presenciam, idem homo vester sub testimonio hominis nostri memorati euocasset, octauum diem festi predicti, eisdem pro termino comparendi asignando. Item sequenti die ad faciem memorate possessionis, **Arapotaka** uocate accedendo, ipsam conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem, tamen ipsis non comparentibus, reambulassent, per veras metas et antiquas, ut supra, reambulataeque, nemine contradictore existente, statuissent, ipsam, nobilibus prenotatis. Ordo autem cursus metarum ipsius possessionis **Arapotaka**, sic distinguitur, prima enim meta incipit in fine **montis Vechul** ⁴⁾ iuxta fluuium **Olth**, deinde per **Kuzepberch**, quod pro communi meta habetur, directe eundo, octo

¹⁾ **Zsomborpataka, Gerebenczpataka és Száldobospataka** maig is léteznek s az utóbbi képezi maig is a határt Sepsi szék és a ma Felső-Fejér vármegyéhez tartozó leirt terület közt. Lásd: **Orbán Balázs, Székely föld leírása III. köt. 58. 59. l.** — **Zsombor és Gerebencz** helységek ma már nem léteznek, s helyettük e területen **Bükszád és Mikó-Ujfalu** helységeket találjuk, melyek csak az újabb korban alakultak. Lásd: **Orbán Balázs e. h.**

²⁾ Districtus **Sebes** (sebesi kerület), a mai **Sepsi** szék.

³⁾ Kitétszik e szavakból, hogy a király és káptalan embere lóháton hajtotta végre a leirt határjárást.

⁴⁾ **Veczöl**, ma **Veczel** hegy.

metas terreas eisdem monstrassent, quarum quatuor in Cacumine pro signo sunt perforate, iuxta quas nouas metas erexissent, deinde itur ad **Debrefw** et ad **Houad** et ad **Corlathpotaka**, et ad **Zol-tangypew**, et ibi iuxta fluuium Olth, unam metam terream iuxta antiquam erigendo, ubi cursus metarum diffinitur. A parte autem terre **Barza**, ipse fluuius Olth habetur pro communi meta. Datum sabbato proximo post octauas natiuitatis virginis gloriose, Anno prenotato.

Kivül: Domino Regi pro magistro Jacobo filio Myko et fratribus suis, super possessionibus Sunbur, Gerebench et Araapatak reambulatoria et ad octauas festi exaltacionis sancte Crucis euocatoria.

Eredetiye pergamenen, a hátára nyomott káptalani pecsét némi maradványával, gróf Mikó Imre birtokában van Kolozsvártn. — Ezt az oklevelet Bodoki gr. Mikó Miklós közölte volt Benkő Józseffel, ki azt kéziratban maradt Specialis Transilvaniája I. kötetébe számos olvasási és leírási eltérésekkel beírta. — Gr. Kemény Józsefnek Benkő e munkájából vett másolata megvan az erd. Muzeumban (Jos. Com. Kemény Diplom. Trans. Appendix II. köt. 120. sz).

XLIV.

András mester székely, brassai, szathmári és máramarosi főispán fölszólítja a gyula-fejérvári káptalant, hogy küldje ki hiteles tanubizonyosságát, kinek jelenlétében Oroszfáji István mester Jánost, Gegös fiát, igtassa vissza Lápos nevű földe birtokába, melyet tőle a kapusi és waldhütti szászok elfoglaltak. Kelt Beszterczen 1349. december 7-én.

Honorabilibus viris et honestis Capitulo Ecclesie Albensis, Amicis suis Reuerendis. **Magister Andreas Comes Siculorum, Bras-souiensis, Zathmariensis et Marmarusiensis**, sincere amicie et honoris continuum Incrementum. Noueritis, quod Serenissimus Princeps dominus Ludouicus dei gracia Rex Hungarie nobis ore tenus precepit, quod terram **Lapus** vocatam Johannis filij Gegus, per homi-

nes seu Saxones de **Kapus** et de **Waldhewt** ¹⁾ occupatam, eidem Johanni filio Gegus reddere et restitui facere deberemus, Igitur Amiciciam vestre discrecionis presentibus requirimus diligenter, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo presente magister Stephanus de Vruzfaya ipsam terram **Lapus** statuat eidem Johanni filio Gegus perpetuo possidendam. Et posthec seriem ipsius Statucionis nobis amicabiliter rescribatis. Datum in Bistricio proximo die festi beati Nicolai Confessoris, Anno domini M⁰ CCC⁰ XXXX⁰ nono.

Benkő Józsefnek Gyulafejevári Dobó Józseftől kapott másolatáról másolta gr. Kemény József, (Diplom. Trans. Supplem. Tom. I. 387. 1.) — Némi eltérésekkel kiadta a Fejérvári Károly gyűjteményéből Fejér, Cod. Dipl. IX. I. 735. 736. 1. — Megjegyzendőnek tartom, hogy gr. Kemény József másolatában a kérdéses föld neve mind két helyen terra Kapus-nak van ugyan írva, Fejér kiadásában pedig egyszer Kapus, és egyszer Lapus áll: de miután András székely ispánnak ugyanez ügyben ez után néhány nappal kelt levelében, melyet Fejér IX. d. I. köt. 734. 735. 1. Cornides Dánielnek az eredetiről vett másolata után közöl s mi is Fejér után alább XLV. sz. a. adunk, e név háromszor előfordulva mindig Lapus-nak van adva, ez utóbbi olvasást elfogadni biztosabbnak tartottam.

XLV.

András mester, székely, brassai és medgyesi ispán bizonyítja, hogy Lajos királynak Gyula-Fejérvártt hozzá szóval intézett parancsa értelmében, Jánost, Gegös fiát, Lápos földének birtokába, melyet az általa birt Ujfalu határából a kapusi és waldhütti szászok jogtalanul foglaltak el, medgyesi tisztje Oroszfáji István által visszaigtatta. Kelt Beszterczen 1349. dec. 13-án.

Nos **magister Andreas Comes Siculorum, Brassouiensis** etc. memorie commendantes tenore presencium significamus quibus expedit vniuersis, Quod cum Serenissimus Princeps dominus Ludouicus dei gracia Rex Hungarie dominus noster in Alba Gyule nobis

¹⁾ **Kapus és Waldhütt** Segesvár székben.

oretenus precepisset et preceptiue commisisset, vt terram Johannis filij Gegus **Lapus** vocatam, de terra possessionis **Wyfalw** vocate ¹⁾ per populos seu Saxones de Kapus et Waldhyth occupatam, scita et cognita veritate de eadem, ipsi Johanni filio Gegus reddere et restitui facere deberemus. Nos preceptis dicti domini regis nostri obedire cupientes, vt tenemur, iusticie quoque adherentes, diligenti inquisicione palam et occulte facta, a Nobilibus partis Transyluane et senioribus ac vicinis prouidis sedis Cibiniensis ac aliarum sedium veritatem sciuius, et cognouimus ipsam terram Lapus ipsius Joannis filij Gegus Wyfalw vocatam per veras metas pertinere. Igitur nos iuxta preceptum regium eandem terram Lapus de terra possessionis Wyfalw predictae per eosdem Saxones indebite et iniuste occupatam eidem Johanni reddidimus et restituimus perpetuo et irreuocabiler possidendam, tenendam pariter et habendam, in dominium predictae terre ipsum Johannem **per Stephanum de Wrufaya, nostrum hominem, officialem de Medgyes statui faciendo** ²⁾, ipsis Saxonibus de Kapus et Waldhyth silentium perpetuum imponendo de terra prefata. In cuius rei veritatem eidem Johanni nostras litteras concessimus sigillo nostro consignatas iusticia suadente. Datum in Biztricia in Octauis festi S. Nicolai Confessoris, Anno domini M. CCC. XLIX.

Cornides Dánielnek az eredetiről vett másolata után (MS. Tom. I. 243. l.) közli Fejér, Cod. Dipl. IX. d. I. köt. 734. 735. l.

XLVI.

Laczkfı András mester székelyek ispánja. 1350. oct. 24-én.

..... vir discretus magister Sixtus Agryensis, Wesprimyensis et Posoniensis, ecclesiarum Canonicus, necnon Archydiaconus

¹⁾ Ez a mai **Szász-Ujfalu** Felső-Fejér vármegyének Medgyes, Segesvár és Nagy-Sink szék által környezett részében.

²⁾ Világos e szavakból, hogy András székely ispán egyszersmind Medgyes szék ispánságát is viselte, melyben ekkori tisztje Oroszfáji István volt.

de Vngh dixit quod ipse ad nimiam egestatem deuenisset primo videlicet per depredacionem **magistri Andree filij Lack Comitis Siculorum**¹⁾

Az egész oklevél közölve van Hazai Okmánytár IV. köt. 172—174. l.

XLVII.

István erdélyi vezér megparancsolja Miklósnek, Bereczk fiának, Brassó ispánjának és alispánjának, hogy a barczasági dékánóság egyházaitól a dézma negyed részét többé ne merje maga hasznára vagy a királyi vár (Törcs vár) számára lefoglalni és bitorolni. Kelt Budán, 1351. oct. 18-dikán.

Stephanus dei gracia dux Transsiluanus, omnibus fidelibus suis tam nobilibus quam ignobilibus in regno nostro constitutis, ad quorum noticiam presentes fuerint deuolute, specialiter **Nicolao filio Briccij, Comiti de Braschau, necnon vicecomiti suo**²⁾, ac omnibus suis successoribus in perpetuum constituendis, significamus, quod ad nostram accedentes excellenciam honorabiles viri et domini dominus Nicolaus decanus et plebanus de Braschau, ac dominus Christianus de Wiedenpach³⁾ plebanus, in persona omnium rectorum ecclesiarum dicti decanatus de Brassou conquerendo ac supplicando nobis retulerunt defectus ac necessitates predictarum ecclesiarum, videlicet, quod per predictum Nicolaum filium Briccij et a suis antecessoribus ecclesie dicte magno grauamine premerentur, ac sua libertate priuarentur tali modo, quod quartam partem decime sibi vsurparent, ac in detrimentum animarum suarum hactenus vsurpassent, quod tamen fieri de iure non debebat, et de hoc per litteras nostrorum fidelium, scilicet de Brassou necnon Cibiniensium et ad eos pertinencium plenius sumus certificati. Nos igitur misericordia

¹⁾ András atyja **Laczk** a XXXVII. sz. alatti 1339-ki oklevélben említett **Ladislaus** filius Dionisij de genere Herman; miből bizonyos, hogy a **Laczk** név nem más, mint a **László** név változata.

²⁾ Brassó ispánja s ennek alispánja ezen korban a székely ispán hatósága alatt állott s ez által volt kinevezve; olykor magok a székely ispánok viselték a brassai ispánságot is.

³⁾ **Widenbach**, magyarul **Vidombák**, falu Brassó vidékén.

moti, cogitantes, quoniam dies hominis breues sunt, et eciam nostrum promissum, quod vnumquemque in sua libertate atque iure gracious volumus conseruare, et specialiter detrimentum et grauamen atque iugum a ceruice et humero predictarum ecclesiarum dicti decanatus de Brassou omnimodo tollimus et resecamus. Quapropter vobis omnibus ac singulis et specialiter Nicolao filio Briccij Comiti de Brassou, ac omnibus suis successoribus firmo firmitus et districte precipiendo damus in mandatis nostro ducali edicto, quatenus nullam partem decimarum ecclesiarum dictarum recipere, nec vobis vsurpare de cetero presumatis, quia decime sunt tributa egecium animarum, vt iura testantur. Nihilominus volumus, vt ecclesijs et regi earumque rectoribus nullam molestiam nec grauamen deinceps inferatis. Et si vobis aliqua pars predictarum decimarum **pro nostro Castro** ¹⁾ vel vestra vtilitate placuerit, a predictis sacerdotibus pecunia vestra comparare debeatis, et ipsi libencius vobis pre alijs fauebunt et donabunt. Quare in premissis secus non facturi, sicut nostram ducalem gratiam grauiter offendere formidatis. Datum Bude Anno domini Millesimo tercentesimo quinquagesimo primo, in die sancti Luce euangeliste.

Cornides kézirataiból egészen kiadta Katona, Hist. Crit. Reg. Hung. X. köt. 15—17. l. és utána Kósa, De publ. partium Trans. administratione sub Wayvodis. 8—9. l. — Töredékesen közölte Eder, De initiis iuribusque Trans. 184. l. és Grundverfassungen der Sachsen in Siebenb. (Von Georg Hermann). 2. Aufl. 42. l. bővebben a Siebenb. Quartalschrift IV. köt. 140. l. és ebből Schlözer, Gesch. der Deutschen in Siebenb. 31. 32. l.

¹⁾ Ez a **királyi vár**, melynek számára a székely ispánok, vagy tisztjeik, a barczasági dékánóság egyházainak dézmáját részben vagy egészen el szokták foglalni, a székely ispán hatósága alatt állott **Törcs vára** volt. Hasonl. alább V. László király 1456-diki parancsát.

XLVIII.

András erdélyi vajda I. Lajos király egyenes meghagyása folytán megparancsolja Lőkös mesternek a székelyek és Brassó ispánjának, és Orbán várhegyi királyi várnagynak, hogy a várhegyi királyi végvárat, melyet hajdan a székelyek a régi királyok parancsára a pogányok és besenyők ellen építettek s legközelebb a berohant tatárok megrongáltak, javíttassák ki és jól erősíttessék meg; a vártól 200 dűlőnyire a hegyek közt fekvő Székelynéz nevű romlott őrtornyot pedig, mint a mely különben is sem kémlésre sem védelemre nem elég alkalmas, ha kastélylá építeni nem lehetne, rombolják le, fön tartván a király tulajdon- és rendelkezési jogát az őrtorony helyéhez. Kelt Bihar mellett a nyíri táborból, 1353.

Nos **Magister Andreas** Wayuoda Transsiluanus et **comes de Zonuk, pridem Siculorum** ¹⁾, Magistro **Lewkeos Comiti Siculorum et de Brassow, ac Orbano Castellano Regie Serenitatis in Waarheghij** ²⁾ constituto Salutem et fauorem. Vestre nouerint amicitie, quod siquidem Regia Serenitas ex consensu vniuersorum Dominorum Prelatorum et Baronum regni sui vniuersa castra regalia et finitima firmiter restaurare, et presertim in faucibus paganorum constituta contra omnem inimicorum assaultum valide munire cupiat, ne per irrupcionem Tartarorum regnum ipsum devastacioni exponatur, hinc specialí ex mandato Regie Serenitatis requirimus vna et mandamus, vt siquidem **Castrum Waarheghij finitimum ad reprimendos paganos et Pichenetos per Siculos ab olim ex iussu diuorum regum bone memorie exstructum** ³⁾ et Castrensibus dicatum, Castellanos tamen et ipsorum Siculorum incuria nonnihíl neglectum, nuperissimoque Tartarorum impetu concussatum extiterit, adscitis ijs, quorum

¹⁾ **András** erdélyi vajda, előbb székelyek ispánja, **Laczk** vagy **Laczkfi** András, az 1339-ki oklevélben említett **László** székely ispán fia. Lásd XXXVII. XXXVIII. és XLVI. sz.

²⁾ Ezen adat szerint **Várhegy** vára Sepsi széken kétségtelenül királyi vár volt.

³⁾ E szerint **Várhegy** vára, melyet a székelyek **hajdan** a magyar királyok parancsára a pogányok és a székely föld keleti szomszédai a besenyők ellen végvárul építettek, ha elébb nem, már a XIII-ik században fön állott, mint ezt Szent-Lélek és Udvard (Udvarhely) váráról oklevelesen tudjuk.

operi et officio incumbit, ipsa fossata ebellare et Castrum, **demta possessione alioquin vt Lwhfow libera et in armis exercituante** ¹⁾ bene munire, ballisare nouerint. Annuit de cetero Regia Serenitas, ut **propugnaculum Zechelneez, ad ducenta aratra a Castro, in montibus ab olim exstructum et desolatum**, nec tamen secus eciam siue ad explorandum siue vero defendendum sat aptum et idoneum ²⁾ si in Castellum eleuari nullatenus quiret, diruatur, **reseruata tamen in terram proprietate Regie Serenitatis prout voluerit vsuandi, conuertendi ac donandi** ³⁾. Secus non facturi. Datum in descensu campestri ad Nyr prope Bihor posito anno Domini Millesimo Trecentesimo Quinquagesimo Tercio.

Közölve Schuller-nél Umriss und kritische Studien zur Gesch. Siebenb. I. Bd. Hermannstadt 1840. Urkundenbuch. 1. I. a Rosenfeld-féle másolatgyűjteményből.

XLIX.

I. Lajos király megparancsolja Miklós erdélyi vajdának, Lőkös mesternek a székelyek és Brassó ispánjának, s Péter brassai alispánnak, hogy a brassai ispánságban lévő plébánusoknak azon ispánságban fekvő egyházaiktól járó dézmáját, melynek negyedrésztét jogtalanul magok számára törekedtek elvenni, hagyják egészen érintetlen. Kelt Budán 1355. július 9-én.

Ludouicus Dei gracia Rex Hungarie etc. Fidelibus suis Magnifico viro Nicolao Voyuode Transyluano et Comiti de Zonuk, item

¹⁾ A Várhegy tövében fekvő falu lakosai e szerint mint lófő székelyek szabadok voltak a vár szolgálatától s örökségek természetesen nem tartozott a királyi várbirtokhoz.

²⁾ A már ekkor romba dőlt **Székelynéz** őrtorony, mely oklevelünk szavai szerint Várhegy várától 200 dülőnyire, a hegyek közt, sem a kémlésre sem a védelemre nem eléggé alkalmas helyen volt építve, gyaníthatólag a Kis-Borosnyón túl a Kis-Patak völgyének fenekén egy magános domb tetején feküdt erőd volt, melyet a hagyomány **Pogányvár**-nak nevez, az egerpatakiak pedig Bodzavár-nak hívnak. Lásd: **Orbán Balázs, Székelyföld leírása III. köt. 164. I.**, ki e vár rejtett helyzetét különösen megemlíti.

³⁾ Világos e szavakból, hogy ezen őrtorony, melynek helyéhez, ha leromboltatnék is, a király tulajdonjogát föntartotta, királyi birtok volt.

magistro Lewkews Comiti Siculorum et de Brassou, necnon Petro filio Dominici, ViceComiti dicti Comitatus de Brassou, Salutem et gratiam. Dicit nobis Dominus Nicolaus plebanus de Corona et decanus de Brassou, suo et aliorum plebanorum de Comitatu Brassou nomine, et vice, graui cum querela, quod vos partem quartam omnium decimarum ipsorum a quibuslibet ecclesijs in eodem Comitatu de Brassou existentibus indebite et iniuste auferre, et auferri facere niteremini. Quare fidelitati vestre precipientes mandamus per presentes, quatenus predictas decimas predictis plebanis plenarie et integraliter dimittatis, et aliud pro nostra gracia non facturi. Datum Bude feria quinta proxima post Octauas festi beatorum Petri et Pauli Apostolorum, Anno domini M-o CCC-o L-mo quinto.

Gr. Kemény József másolata után, az erd. Muzeumban (Jos. Com. Kemény, Diplom. Trans. Supplem. I. 409. l. és Appendix II. köt. 148. sz.) — Eredetije megvan a barczasági evang. káptalan levéltárában. Kiadva: Siebenb. Provincialblätter II. köt. 185. l. és Cornides kézirataiból Fejérnél Cod. Dipl. IX. d. II. köt. 386. l.

L.

Udvarhelyen tartott székely nemzeti gyűlés emlékezete. 1357.

A váradi káptalan jelenti, hogy a Szentmihályköve nevű vár birtokjoga iránt hiteles embere Turul mester Héderfáji Lőkös királyi emberrel nyomozást tartván, ezek előtte jelentették „quod ipsi in partibus Transiluanis vbique procedentes, ab omnibus Nobilibus **Siculis** et Saxonibus, alijsque hominibus in tribus congregacionibus vniuersitatis Nobilium, **Siculorum** et Saxonum, Thorde, in **Vduarhely**, et in Cibinio proclamatiue celebratis ¹⁾ facta diligenti inquisitione talem comperissent veritatem” hogy t. i. az említett vár rég időtől fogva a gyula-fejérvári káptalan tulajdona. Datum feria tertia ante festum natiuitatis beati Johannis Baptiste Anno supradicto (1357).

¹⁾ Kitetszik ez adatból, hogy 1357-ben az erdélyi nemesség, székelység és szászág külön-külön tartotta nemzeti gyűléseit rendes gyűléshelyein, mely a székelyekre nézve **Udvarhely** volt.

Kivonatosan közölte Szeredai, Notitia Capit. Albensis 45. és 47. l. s utána Fejér IX. d. II. köt. 604. l. — Eredetije megvan a gyula-fejérvári káptalan levéltárában (Cista Capitularis fasc. 3. Nro. 39.)

LI.

I. Lajos király megengedi a brassaiaknak, hogy áruikkal a Boza és Braova folyók között, az Ilonczának a Dunába szakadásától fogva a Szeretnek a Dunába szakadásáig szabadon járhassanak. Kelt Ó-Budán 1358. jun. 28.

Ludouicus dei gracia Rex Hungarie. Fidelibus suis Judici, Juratis, et vniuersis Ciuibus ac hospitibus de Brasso Salutem et gratiam. Noueritis quod nos vobis et vestre vniuersitati de gracia concessimus speciali, vt vos cum vestris mercimonijs et quibuslibet rebus inter **Bozam** ¹⁾ et **Prahow** ²⁾, a loco **Vz**, vbi fluuius **Iloncha** ³⁾ vocatus in Danubium, vsque locum vbi fluuius **Zereth** nominatus similiter in ipsum Danubium cadunt, transire possitis libere et secure, nec vos aliquis in ipso vestro transitu indebite valeat impedire. Datum in veteri Buda, in vigilia beatorum Petri et Pauli apostolorum. Anno domini M. CCC. L. octauo.

Zsigmond király 1395-ki megerősítő leveléből, mely megvan Brassó város levéltárában, közli Fejér, Cod. Dipl. IX. d. II. köt. 688. l.

LII.

I. Lajos király megparancsolja a gyula-fejérvári káptalannak, hogy küldje ki hiteles bizonyosságát, kinek jelenlétében a kinevezett királyi emberek egyike Zoltán helységét, melyet Kizdi Péter jogtalanul elfoglalt, foglalja és adja vissza törvényes birtokosának Szancsodi Egyednek. Kelt Gyula-Fejérvárt 1359. dec. 15-én.

Lodouicus dei gracia Rex Hungarie, fidelibus suis Capitulo Albensis ecclesie Transsiluane, Salutem et gratiam. Dicit nobis Egi-

¹⁾ **Boza** pataka és szorosa a Sepszi széktől délre eső határszéli havasok közt.

²⁾ A **Braova** folyó Oláhországban, mely az Erdélyt Oláhországtól elválasztó havasokból a tömösi szorossal átellenben ered.

³⁾ A mai **Jalomicza** folyó Oláhországban.

dius de Zanchud, quod possessio **Zoltam** vocata ¹⁾ in partibus Transsiluanis existens ipsius esset et cum iusto Juris titulo ad ipsum pertineret quam nunc **Petrus de Kyzd** ²⁾ indebite occupatam detineret, recaptiuacione et sibi statucione legitime fiendis plurimum indigeret, Quare fidelitati vestre firmiter precipiendo mandamus quatenus, vestrum mittatis hominem protestimonio fidedignum quo presente Stephanus dictus vaguch uel Johannes filius Georgij de Syle aut Stephanus de eadem seu valentinus de Herpe alys absentibus homo noster, vicinis et commetaneis predictae possessionis legitime inibi conuocatis et presentibus ad faciem eiusdem accedendo recipiat ipsam nomine Juris prefati Egidy, recaptiuatamque et ab aliorum Juribus sequestratam statuatur eandem prefato Egidio eo Jure quo ad ipsum dinoscitur pertinere perpetuo possidendam. Sinon fuerit contradictum. Contradictores vero siqui fuerint citet ipsos contra prefatum Egidium in nostram presenciam ad terminum competentem. Et posthec seriem ipsius statucionis uel nomina contradictorum et citatorum cum termino assignato nobis fideliter rescribatis. Datum Inaiba Julia tercio die festi beate lucie virginis Anno domini M⁰ CCC⁰ Lmo Nono.

Kivül: Fidelibus suis Capitulo Albensis Transsiluane pro Egidio de Zanchud statutorie.

Eredetije papiron a gy.-fejérvári káptalan levéltárában, (Cista Kraszna Fasc. III. Nro. 12.), honnan a másolatot magam vettem. — A gy.-fejérvári káptalan levéltárának rendezői ezt az oklevelet Kézdi székre tartozónak vélték, rá is irták az oklevél hátára Sedis Kézdy, oda is sorozták a Kézdi széki levelek közzé, de hibásan, mert ezen oklevél a Szász-Kézd mellett fekvő Zoltán faluról szól, mely mint akkor ma is Fejér vármegyei terület.

¹⁾ **Zoltán** falu Szász-Kézd mellett, ma Alsó-Fejér vármegyében.

²⁾ A **Kézdi** vagy **Kízdi** előnevel az Apor család használta, melynek egy ága később Dicső-Szent-Mártoni Kízdi névvel is élt, s Küküllő és Fejér vármegyében is birtokos volt; de hogy az itt említett Kézdi Péter valósággal az Apor családból való volt-é, meggyőző adatok híjánnyában el nem dönthetjük.

LIII.

*I. Lajos király Maros-Vásárhelyen tartózkodásának emlékezete.
1360. jan. 25.*

Ludovicus Dei gracia Rex Hungarie (Szeszárma helységének vásárjogot adományoz). Datum **in loco fori Siculorum** parcium Transsiluanarum in festo conuersionis beati Pauli Apostoli, Anno domini M. CCC. LX-o.

A Jankovics-gyűjteményben lévő eredetiből egészen közölte Fejér IX. d. VI. köt. 109. és IX. d. VII. köt. 499. l.

LIV.

Dénes erdélyi vajda fölszólítja a gyula-fejérvári káptalant, hogy hiteles bizonyágát küldje ki, kinek jelenlétében a megnevezett vajdai emberek egyike idézze elébe Bodolai Sánta Lászlót és fiát Miklóst Prázmári Theel, Péter fia, ellen. Kelt Erkedén 1360. febr. 18-án.

Honorandis viris et discretis Capitulo ecclesie Albensis Transsiluane Amicis suis reuerendis Dyonisius woyuoda Transsiluanus et Comes de Zonuk amiciciam paratam cum honore, vestram amiciciam presentibus reuerenter postulamus quatenus, vestrum mittatis hominem protestimonio fidedignum, quo presente, Ladislaus filius Stephani de **Kyzd** ¹⁾ vel Petrus filius Johannis de **Torija** ²⁾ aut Matheus filius fylkyn de **Peselnek** ³⁾ siue Johannes filius Stephani de

¹⁾ A **Kízd** vagy **Kézd** előnevet az Aporok ősei szokták használni, s így hihető, hogy ez a Kézd László, István fia, az Apor család tagja volt.

²⁾ **Torja** az Apor család birtoka volt, s így Torjai Péter, János fia, is az Apor családhoz tartozott. — Megjegyzendőnek tartom, hogy **Al- és Fel-Torja** az Apor család által birt Bálványos várához tartozó helységekkel együtt, melyeknek szomszédságában feküdt, s mely utóbbiak maig is Fejér vármegyében esnek, ekkor Fejér vármegyéhez tartozott s csak sokkal később a XVII-ik században csatoltatott Háromszékhez.

³⁾ **Peselnek** Felső-Fejér vármegyében az Apor család által birt Bálványos vára és Szárazpatak közt hasonlóan az Aporok jószágá volt.

Arwapatak ¹⁾, alijs absentibus homo noster, Citet Ladislaum claudum et Nicolaum filium suum de **Bodola** ²⁾ contra Theel filium Petri de **Prasmar** ³⁾ in nostram presenciam ad terminum competentem, Et post hec diem et locum ipsius citacionis ac nomina citatorum cum termino assignato nobis amicabiliter rescribatis, Datum In villa Erkud ⁴⁾ feria tertia proxima ante diem Cijnerum, Anno domini M⁰ CCC⁰ sexagesimo.

Kívül: Amicis suis honorandis Capitulo ecclesie Albensis Transsiluane pro Teel filio Petri de Prasmar Citatorie.

Eredetije papiron, Dénes vajdának a levél hátára nyomott tallér nagyságu pecsétje nyomával, az erd. Muzeumban (Jos. Com. Kemény Diplom. Autogr. Tom. I.)

LV.

Dénes erdélyi vajda megparancsolja Péter alvajdának, hogy Benedek mestert, kit a király az erdélyi Fejér vármegyében fekvő, előbb besenyők által lakott, de nagyon elpusztult Lázárfalva helység határainak visszaállítására kiküldött s kit Szent-Imrén éppen nem sürgetős ügyekben magánál tartóztat, rögtön bocsássa el Lázárfalvára. Kelt Bolgárországban, a Widdin városa alatt fekvő királyi táborban. 1365.

Dyonisius Vaiuoda Transsiluanus et comes de Zonuk. Dilecto sibi Petro Vicevaiwode suo dicti wayuodatus. Dileccionis plenitudinem cum salute. Regie Serenitatis propulsauit aures grauis querela, quod quamuis magister Benedictus Regis ex mandato ad restitu-

¹⁾ **Árvapatak**, a mai **Árapataka**, Felső-Fejér vármegyében Hidvég közelében 1252 óta a székely eredetű Benczencz (Vincencius) utódainak birtoka volt, kitől származott a Hidvégi gr. Mikó, Hidvégi gróf Nemes és Kőrispataki Kálnoky család.

²⁾ **Bodola** Felső-Fejér vármegyének Háromszék és a Barczaság közt fekvő részében.

³⁾ **Prázmár** a Barczaságon esik Bodola szomszédságában.

⁴⁾ **Erköd**, mai kiejtéssel **Erked**. — Ily nevű helységet találunk Közép-Szolnok vármegyében. Segesvár székben, és **Szász-Erkedet** Kolozs vármegyében.

endos limites, metasque neo erigendas possessionis **Lazarfalwa in Comitatu Albensi parcium Transsliuanarum alias a Byssenis impopulate, multum tamen desolate** ¹⁾, expeditus grauiterque commonitus fuerit, Vos tamen nescitur quo respectu ducti, in contemptum mandati dicti domini Regis inque manifestum dicte possessionis damnum et nocumentum, eundem magistrum Benedictum ad presens vsque detineretis **in Sancto Emerico** ²⁾ rebus minime vrgentibus occupatum. Monemus itaque vos, vt eundem magistrum Benedictum sepositis omnibus subterfugijs, alijsque rebus et respectibus vestris, illico ad Lazarfalwa dimittere expedire velitis, et debeatis sub graui indignacione Regie Serenitatis domini nostri. Secus igitur nullatenus facturi. Datum in regno Bulgarie prope ciuitatem Bodiniensem in presenti exercitu domini Regis habito Anno domini Millesimo trecentesimo sexagesimo quinto.

Eredetije a budai kamarai levéltárban. — Gr. Kemény Józsefnek az erd. Muzeumban (Jos. Com. Kemény Diplom. Trans. I. köt. 78. l.) levő másolata után, melyet ő a Horváth István által vele 1836-ban közlött másolatról vett, kiadta ezen oklevelet Gr, Lázár Miklós, A gróf Lázár család. 10. l.

¹⁾ **Lázárfalva** ma Csík székben esik s ennek dél felé legutolsó községe az Apor család által birt Bálványos várához tartozó s akkor is ma is Fejér vármegyében eső helységek tözsomszédságában. Mint oklevelünk bizonyítja, Lázárfalva 1365-ben Fejér vármegyében feküdt, s lakosai, kik már ekkor nagyon elpusztultak, előbb **besenyők** voltak. Nézetem szerint éppen ezért nem tartozott ezen helység 1365-ig a székely földhöz, melyhez csak besenyő lakosai elpusztulása után lehetett csatolva. — Hogy ezen vidéken tetemes besenyő telep létezett, kitetszik az általunk föntebb (XXX. sz. a.) közlött oklevélből, mely szerint magában az Apor család által birt Szárazpatak helységben 1324-ben 85 szabad besenyő telek volt.

³⁾ **Szent-Imre** a Maros mellett ezen korban a vajdák rendes székhelye volt.

LVI.

I. Lajos király megparancsolja a gy.-fejérvári káptalannak, hogy Hidvégi Jakab mestert és Demetert, Miklós fiait, igtassa vissza némely Oltszemén és Málnáson fekvő s általok székely öröködési jogon birt telkek birtokába, melyeket tőlök a sepsi székelyeik erőszakosan elfoglaltak. Kelt Tordán 1366. május 9-én.

Ludouicus dei gracia Rex Hungarie Fidelibus suis Capitulo Ecclesie Albensis Transsiluane Salutem et gratiam. Cum nos in presenti congregacione nostra Thorde celebrata fidelibus nostris **Magistro Jacobo et Demetrio, filijs Nicolai de Hijduijgli Nobilibus**, scita rei veritate, sessiones ipsorum, **quas in Oltzemen et Malnas** ¹⁾ **more Siculorum jure successorio habere dignoscuntur**, cum omnibus terris cultis et incultis, campis, pratis seu fenilibus, fluuijs, molendinis, locisque molendinorum, ac alijs vtilitatibus et Juribus ad easdem spectantibus, **a Siculis nostris Sedis Sebus**, violentis videlicet occupatoribus ipsarum auferentes restituerimus, et resignauerimus, per eosdem et eorum heredes eo iure, quo ad ipsos **dignoscuntur pertinere, sub libertate Siculorum nostrorum perpetuo possidendas**, ipsis Siculis Sedis Sebus regia auctoritate silencium perpetuum imponentes ex hac parte, fidelitati vestre firmis damus in mandatis, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo presente Johannes de **Silee** ²⁾, vel Stephanus de **Deegh** ³⁾ aut Michael de **Bord** ⁴⁾, alijs absentibus homo noster, ad facies predictarum sessionum seu locorum sessionalium, ipsos magistrum Jacobum et Demetrium modo premissis **in Olthzemen et Malnas terris scilicet Siculorum nostrorum** contingencium accedendo, ipsas sessiones simulcum pretactis pratis, fluuijs, molendinis locisque molendinorum, ac ceteris Juribus et vtilitatibus omnibus ad ipsas spectantibus, iuxta metarum suarum limites antiquarum prefatis magistro Jacobo et Demetrio statuat premissis nostre legiti-

¹⁾ **Oltzeme és Málnás** egymás mellett eső faluk Három széken, Sepsi szék éjszaki részén, a Felső-Fejér vármegyében eső **Mikó erdeje** szomszédságában.

²⁾ **Sülye** Alsó-Fejér vármegyében.

³⁾ **Dégh** Küküllő vármegyében.

⁴⁾ **Bord** Küküllő vármegyében.

marie restitutionis titulo ad **instar Sicularum possidendas**, et tenendas, contradiccione predictorum Sicularum de Sebus in hac parte non obstante, ac seriem ipsius statucionis nobis fideliter rescribatis. Datum in Thorda predicta, Sabbatho proximo ante festum Ascensionis Domini, Anno eiusdem M⁰ CCC⁰ Sexagesimo sexto.

A gy.-fejérvári káptalan 1366. május 24-én kelt jelentéséből.

LVII.

A gyula-fejérvári káptalan jelenti I. Lajos királynak, hogy 1366. maj. 9-én kelt parancsa értelmében, Hidvégi Miklós fiait, Jakab mestert és Demetert, az általok Oltszemén és Málnáson székely jögon birt telkek birtokába, melyeket a sepsi székelyek tőlök erőszakosan elfoglaltak volt, minden ellenmondás nélkül visszaigtatta. Kelt 1366. majus 24-én.

Excellentissimo Principi Domino Ludouico dei gracia Regi Hungarie domino eorum naturali, Capitulum Ecclesie Transsiluane oracionum suffragia deuotarum cum perpetua fidelitate. Litteras vestre Celsitudinis honore quo decuit recepimus in hec verba. Ludouicus dei gracia Rex Hungarie stb. (lásd föntebb LVI. sz. a.) Nos itaque mandatis vestre Serenitatis obtemperantes, vt tenemur, vnacum homine vestro videlicet Michaele de Bord, nostrum hominem Nicolaum scilicet sacerdotem, de Choro nostro ad premissa exequenda duximus transmittendum, Qui demum exinde ad nos reuersi nobis concorditer retulerunt, quod ipsi tercia feria post festum Ascensionis domini ad facies possessionum **Olthzemeny** et **Malnas** vocatarum accessissent, et sessiones, quas magister Jacobus et Demetrius filij Nicolai de Hijdwegh in eisdem habere dignoscuntur, cum omnibus vtilitatibus suis, terris videlicet arabilibus, campis, pratis, seu fenilibus, fluiijs, molendinis locisque molendinorum, ac alijs Juribus quibuslibet ad easdem spectantibus statuissent eisdem Jacobo et Demetrio perpetuo possidendas, iure quo ad ipsos dignoscuntur pertinere, nemine contradictore apparente. Datum in festo Penthecostes, Anno prenotato.

I. Lajos királynak 1366. július 17-dikén kelt megerősítő leveléből.

LVIII.

I. Lajos király Hidvégi Demeter és Jakab, Miklós fiai, és unokatestvérök László, Domokos fia, részére átírja és megerősíti a gyulafejevári káptalannak arról szóló jelentését, hogy említett Hidvégi Jakabot és Demetert Oltszemén és Málnáson lévő székely jogon birt örökségökbe, melyet a sepsi székelyek erőszakosan elfoglaltak volt, minden ellenmondás nélkül visszaigtatta. Kelt 1366. július 17-ikén.

Ludouicus dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Galicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex, Princeps Salernitanus et honoris Montis Sancti Angeli dominus. Omnibus christifidelibus presencium noticiam habituris Salutem in omnium Salvatore. Ordo suadet equitatis, et ad apicem Regie pertinet Maiestatis, vt ea, que rite processerunt, illibata conseruentur, et que a suis fidelibus modeste petuntur, ad exaudicionis gratiam admittantur. Proinde ad vniuersorum noticiam harum serie volumus peruenire. Quod **Demetrius filius Nicolai de Hydwegh** sua, necnon **Jacobi** carnalis, ac **Ladislai filij Dominici** patruelis fratrum suorum in personis ¹⁾ nostre Serenitatis adiens conspectum, exhibuit nobis quasdam litteras Capituli Ecclesie Albensis Transsiluane, super statucione quarundam sessionum ipsorum in **Olthzemeny** et **Malnas** sitarum, per nostram Maiestatem ipsis restitutarum, facta statucionales per nosque apertas et sigilli nostri s..... capite reclusas, tenoris subsequentis, flagitans nostram exinde Maiestatem prece humili et deuota, vt eas acceptare, approbare, ratificare, ac pro ipsis et eorum heredibus nostro dignaremur priuilegio confirmare, quarum tenor talis est. **Excellentissimo Principi domino Ludouico** stb. (Lásd fõntebb LVII. sz. alatt). Nos itaque iustis et iuri consonis supplicationibus predicti Demetrij, in sua et dictorum fratrum suorum personis nostre humiliter porrectis Maiestati per eundem, Regia fauorabilitate clementer exauditis et admissis, predictas litteras ipsius Capituli Albensis non abrasas, non cancellatas, nec

¹⁾ Hidvégi Demeter és Jakab, Miklós fiai, a Hidvégi gr. Mikó család ősei között valók voltak, nagybátyjok Hidvégi Domokos pedig, az 1252-ben Szék földét adományban nyert Benczencz (Vincze) fia, a Hidvégi gr. Nemes család törzsatyja.

in aliqua sui parte viciatas presentibus de verbo ad verbum insertas, quoad omnes ipsarum continencias et clausulas acceptamus, approbamus, ratificamus, ac pro iam dictis Jacobo, Demetrio, et Ladislao, eorumue heredibus et posteritatibus vniuersis mera regia autoritate perpetuo valituras confirmamus, presentis scripti nostri patrociniio mediante, Saluis Juribus alienis. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes concessimus litteras nostras priuilegiales, pendentis et autentici noui Sigilli nostri duplicis munimine robotatas. Datum per manus Venerabilis in Christo patris domini Nicolai Strigoniensis Archiepiscopi, locique eiusdem Comitatus perpetui, Aule nostre Cancellarij dilecti et fidelis nostri, sedecimo Kalendas Augusti, Anno domini M^o CCC^o LX° sexto, regni autem nostri anno vigesimo quinto. Venerabilibus in Christo patribus et dominis eodem Nicolao Strigoniensi, Thoma Colocensi, Nicolao Jadrensi, et Elia Ragusino Archiepiscopis, Demetrio Waradiensis, Dominico Transsiluanensis, Demetrio Jaurinensis, Ladislao Wesprimiensis, Stephano Zagrabiensis, Regnique Sclauonie Vicario generali, Michaele Agriensis, Wilhelmo Quinqueecclesiensis, Dominico Chanadiensis, Johanne Waciensis, fratre Stephano Nitriensis, Demetrio Syrmiensis, Petro Boznensis, Demetrio Nonensis, Nicolao Traguriensis, Stephano Pharensis, Valentino Makarensis, Mattheo Sibinicensis, Michaele Scardonensis, Nicolao electo et confirmato Tinninensi, et Portura Segniensis Ecclesiarum Episcopis, Ecclesias dei feliciter gubernantibus, Corbauienti sede vacante, Magnificis viris Nicolao Konth Palatino, Dijonisio Wayuoda Transsiluano, Comite Stephano Bubek Iudice Curie nostre, Johanne magistro Tauernicorum nostrorum, Nicolao de Zeech Dalmacie et Croacie, Nicolao de Gara de Machou Banis, Petro Zudor Pincernarum, Paulo dapiferorum, Johanne Janitorain, et Emerico Agazonum nostrorum magistris, et magistro Ladislao filio Zobonya Comite Psoniensi, aliisque quampluribus Regni nostri Comitatus tenentibus et honores.

Eredetiye kétségkívvül a gróf Mikó család Hidvégen elpusztult levéltárában volt. Az eredetiről vett másolata megvan az erd. Muzeumban (Jos. Com. Kemény Diplom. Trans. Tom. II. 91—96. l.), gr. Kemény József ezen sajátkezű jegyzetével: „Sigillum erat pendens, cujus ab una parte

imago regis in throno sedentis, ab alia vero crux duplicata erant.” — Az eredetiből lemásolta Cornides Dániel is, kinek kézírataiból II. köt. 89 — 91. l. közli ez oklevelet Fejér, Cod. Dipl. IX. d. III. köt. 569—573. l.

LIX.

I. Lajos király megparancsolja István mesternek, a székek ispánjának, hogy Sárdi Sándor fiait, Lászlót, Miklóst és Bálintot, Sárdi Gyerka fiát Jánosi, Sárdi Domokos fiait, Pált, Miklóst, Pétert és Istvánt, és Sárdi Sándor fiát Sándort, mind nemeseket, kiket jogaikkal és birtokaikkal együtt különös oltalma alá vett, minden igazságtalan megtámadók ellen védelmezze. Kelt Százhalmon 1368. április 26-dikán.

Lodouicus dei gracia Rex Hungarie fidelibus suis, **magistro Stephano Comiti Syculorum nostrorum** ¹⁾, eiusque vicesgerentibus, nunc constitutis et in futurum constituendis, Salutem et gratiam. Cum nos ladislaum Nicolaum et Valentinum **filios Sandor**, Johannem filium Gerka, Paulum Nicolaum, Petrum et Stephanum filios dominici et **Sandor filium Sandor de Saard** ²⁾, cum vniuersis eorum Juribus et possessionibus in nostram specialem receperimus protectionem et tutelam, viceque persone nostre maiestatis, vestre eosdem commiserimus tuicioni, fidelitati vestre firmo edicto regio precipiendo mandamus, quatenus, prefatos nobiles, necnon possessiones et Jura ipsorum quelibet ab omnibus hominibus ipsos indebite et iniuste molestare uolentibus, protegatis, et manutenentes defendatis, nostra regia autoritate mediante. Secus pro nostra gracia facere non ausuri. Datum in Zazhalm, tercio die festi beati Georgij martiris, Anno domini M-o CCC-o LX-mo VIII-o.

Eredetije pergamenen az erd. Muzeumban (Sándor Miklós ajándéka). — Az oklevél alján a XVI-dik század közepére tehető következő följegyzés olvasható: „Oltalmazni poroncholia ez felíwl Meg Irth Nepeket, Laios kiraliij, Mikor Irnanak ezer harum zaz es Niolcz esztendoben” (helyesen 1368-ban).

¹⁾ **Laczk** vagy Laczkfi István.

²⁾ **Sárd** Küküllő vármegyében, éppen Udvarhely szék szomszédságában.

LX.

István székelyek ispánja. 1369. aug. 22-dikén.

Ludouicus dei gracia Rex Hungarie, fidelibus suis Magnificis viris Emerico Wayuode Transyluano et **Stephano Comiti Sycolorum** ¹⁾ Salutem et gracam, (megparancsolja nekik, hogy a keresztes lovagrendet a Tolna vármegyei Gyant helység birtokában ne háborgassák). Datum in Wissegrad tercio die festi beati Stephani Regis Anno domini M. CCC. LXIX.

Egész kiterjedésben közli Fejér IX. d. IV. köt. 160. l. és IX. d. VII. köt. 289. l.

LXI.

I. Lajos király megparancsolja István székely ispánnak és brassai alispánjának, hogy Brassó városát a kereskedelmi törvénykezést illetőleg hagyja meg régi szabadságában. Kelt Maros-Vásárhelyt, 1370. május 10-dikén.

Ludouicus dei gracia Rex Hungarie etc. Fideli suo viro Magnifico **Stephano Comiti Siculorum suorum** et eius vices gerenti in Brassov. Salutem et gracam. Cum nos fideles nostros Ciues et Communitatem hominum ciuitatis nostre Brassouiensis in eorum Juribus antiquis et libertatibus, in quibus vsque tempus regiminis vestri mansisse dinoscuntur, specialiter autem in Judicatibus falsarum mensurarum cere et aliarum rerum, ac vlnarum panni et pannorum, necnon in alijs factis mercancias eorum tangentibus, conseruare velimus inuolabiliter et tueri. Mandamus fidelitati vestre firmissimo sub precepto Regio, quatenus eosdem Ciues nostros et Communitatem hominum ipsius Ciuitatis nostre Brassouiensis, in

¹⁾ Ez az István I. Lajos királynak 1371-ben aug. 22-én kelt levele szerint Dalmát- és Horvátország bánja, s ez oklevél szerint testvér volt Imre erdélyi vajdával. Lásd: **Fejér Cod. Dipl. IX. d. IV. köt. 333. l.** — E kél testvér **Simon-tornyai** néven fordul elő a sz.-fejérvári káptalan 1371-ben kell, levelében **Fejérnél e. h. 362. l.** — Imre Vajda egy 1371-diki levelében Dénes vajdát „boldog emlékezetű testvérenek” nevezi. **Fejérnél e. h. 375. l.**

prenotatis Juribus, libertatibus et Judicibus pacifice et quiete manere permittatis, prout eisdem ab olim freti fuisse et esse dinoscuntur, absque nouitatum impedimento aliquali, Causas in ipso-
rum medio emergentes Judicatu vestro alijs temporibus consueto modo competentes, vos cum Comite terrestri ibidem adiudicando, Causas vero Judicio memoratorum Ciuium et Judicis eorum congruentes eisdem iudicare et legittime determinare dimittendo, sine contradiccione aliquali, Aliudque pro nostra ampliori dileccione et gracia non facturi. Et hoc idein iniungimus ceteris Comitibus Siculorura et eorum vices gerentibus constituendis in futurum, simili sub precepto. Datum in **Zekelyvasarhely** ¹⁾ die octauo festi inuencionis sancte crucis Anno Domini M. CCC. LXX-o.

Eredetije Brassó város levéltárában. — Töredékét közölte Eder, Felmer, Hist. Transilv. után közölt jegyzeteiben 36. 37. l. — Lényeges kihagyásokkal, hibásan s a kelet napjának is mellőzésével közli Fejér, IX. d. 17. köt. 227. l. — Teljesen kiadta Hermann György, Siebenb. Provinzialblätter I. Bd. Hermannstadt. 1805. 45. 46. l.

LXII.

László, Dezső fia, székelyek ispánja. 1373. mart. 20-án.

Ludouicus **Ladislao, filio Deseu, Comiti Siculorum** ²⁾
(megparancsolja, hogy a brassai szászokat a városuk határai közt

¹⁾ Hogy I. Lajos 1370. apr. 24. Küküllővártt, apr. 26-án pedig Székely-Vásárhelyt időzött, kitetszik Kolozsvár városa régi jegyzőkönyvéből, mely Cornides gyűjteményében jelenleg a magyar tudom. Akadémia kézirtatárában van. **Ráth Károly, A magyar királyok utazásai. 73. l.**

²⁾ Ez a **László**, Dezső fia, a Losonczy család tagja, ki 1375. május 8-án Szent-Imrén mint erdélyi alvajda ad ki egy parancsot a Czegei László, Dezső fia, birtokában Szent-Gothárdon az oláh-vásárhelyi oláhok által elkövetett hatalmaskodás ügyében, mely levél eredetije megvan a Czegei gr. Wass család levéltárában Czegén, másolata pedig az erd. Muzeumban (**Jos. Com. Kemény, Dipl. Transs. Appendix III. köt. 129. sz.**) — ugyanő már 1377. június 7-én I. Lajos királynak az erdélyi kenézek ügyében Diósgyőrött kelt levelében, melynek eredetije a gy.-fejérvári káptalan levéltárában, másolata az erd. Muzeumban van (**Jos. Com. Kemény Diplom. Transs. Appendix III. köt. 137. sz.**), mint erdélyi vajda van említve.

fekvő erdők birtokában ne háborgassa). Wissegrad Sabbatho proximo ante dominicam Oculi Anno M. CCC. LXXIII.

Eredetije Brassó város levéltárában. Eder jegyzeteiből töredékesen közli Fejér. Codex Diplom. IX. d. IV. köt. 499. l.

LXIII.

I. Lajos király Miklós mesternek, Pető fiának, a székelyek ispánjának adományoz egy Bózkút nevű puszta földet Kolozs vármegyében. Kelt Zólyomban 1377. nov. 11-én.

Nos Lodouicus dei gracia Rex Hungarie Polonie Dalmacie etc. Memorie commendamus, Quod nos consideratis fidelitatibus et fidelium seruiciorum meritis, magistri **Nicolai filij Petew Comitis Siculorum nostrorum**, quibus nobis in cunctis nostris expeditionibus, et regni nostri negocijs, prosperis et aduersis, cum omni fidelitatis feruore, studuit et anhelat complacere, ad ipsius supplicationem, quandam terram vacuum et habitatoribus destitutam, **Bozkuuth** ¹⁾ vocatam in Comitatu de Kolos existentem, asserens eam nostram fore, regiam, per quosdam nobiles oculte et sub taciturnitatis silencio retineri, exhocque nostre collacioni pertinere, cum omnibus suis vtilitatibus et pertinencijs vniuersis, sub suis veris metis et antiquis, quibus hactenus habita fuit et possessa, eidem magistro Nicolao filio Petew, et per eum suis heredibus heredumque suorum successoribus, vbi excasu premissa ad nostram pertinere dignoscitur collacionem, dedimus donauimus et collocauimus perpetuo et irreuocabiliter possidendam tenendam et habendam, absque preiudicio tamen Juris alieni. Datum Zolij die festi beati Martini confessoris ²⁾, Anno domini M-o CCC-mo Lxx-mo septimo.

¹⁾ **Bózkút** 1377-ben puszta, talán a mai **Bós**, vagy még hihetőbben a mai **Fűzkút** (régí oklevelekben **Bwzkuth**) falu Kolozs vármegyében.

²⁾ Ugyan ezen nap, melyen oklevelünk kelt, Márton napján, Zólyomból adta ki I. Lajos király Muszina váráról kelt adománylevelét, melyet kétszer is közöl **Fejér IV. d. V. köt. 183. és 248. l.**

Eredetije a kolozs-monostori convent levéltárában, hol magam másoltam le.

LXIV.

Gergely barát, szörényi és havasalföldi püspök, a kimpolungi kolostor egyházában az azon kolostor gvardiánja által neki bemutatott Köröspataki János papot, Bálint fiát, subdiaconusi rangra emeli. Kelt Kimpolungon, 1382-ben.

Nos frater Gregorius dei et Apostolice sedis gracia Episcopus Seuerinij, necnon parcium Transalpinarum, significamus quibus expedit tenore presencium vniuersis. Quod cum nos Anno domini M. CCC. LXXXII. in die quatuor temporum, quo cantatur officium, Intret ex permissione diuine pietatis, in claustro beate virginis in **Longo Campo** ¹⁾, inuocata Spiritus sancti gracia, sacros clericorum ordines celebrassemus, Johannem Clericum filium. Valentini de **Corospatac** ²⁾ tunc in ordine acolicatus existentem, inuentum idoneum, per discretum virum dominum Gardianum in Longo Campo literatorie nobis presentatum, ad ordinem subdiaconatus digne duximus promouendum. In cuius rei testimonium presentes litteras concessimus Sigilii nostri munimine roboratas. Datum die, loco et anno prenotatis.

Eredetije 1776-ban Maros-Vásárhelyt Cornides Dániel gyűjteményében volt. — Közzé tette Horváth István, Tud. Gyűjt. 1835. IV. köt. 116. l.

1) **Longus Campus** (hosszú mező) a mai **Kimpolung** mezőváros Oláhországban.

2) **Corospatac** = **Köröspatak** Háromszéken. — Köröspataki János minden esetre székely születésű, s gyaníthatólag a Köröspataki Kálnoki családból való volt.

LXV.

Mária királyné megparancsolja a székelyek ispánjának és alispánjának, hogy a Brassó városi és barczasági százokat régi kiváltságaik ellenére gyakori megszállásokkal és élelmi szerek követelésével, s törvényszékükön szokatlan ítéletek hozatalával ne terheljék. Kelt Budán, 1385. november 25-én.

Maria dei gracia Regina Hungarie, Dalmacie, Croacie etc. Fidelibus suis **Comiti Siculorum nostrorum et vice Comiti eiusdem**, Salutem et gratiam. Noueritis quod Stephanus dictus Ewrdewg, item Martinus et Stephanus dictus Soodi, ac Nicolaus dictus Gretel, ciues ciuitatis nostre Brassouiensis in suis ac aliorum fidelium ciuium de eadem, necnon vniuersorum Saxonum nostrorum de Burcia in personis, in nostram et Serenissime Principis domine Elisabeth eadem dei gracia Regine Hungarie, Polonie, Dalmacie etc. genitricis nostre charissime venientes presenciam, nostre Maiestati detexerunt querulose, quomodo vos eosdem in ipsorum antiquis libertatibus ac pristinis bonis consuetudinibus, quibus ipsi ab olim, videlicet a temporibus sanctorum et aliorum Hungarie Regum, specialiter tempore olim Excelsi principis et domini Ludouici Regis Hungarie genitoris nostri beate memorie, freti fuissent et gauisi nolletis indemnes conseruare, et varias nouitates in ipsorum medium inducentes, presertim in creberrimis descensibus per vos in eorum medio faciendis, necnon frequentibus victualium recepcionibus, ac eciam in Sede vestra Judiciaria per nouorum Judiciorum et incon-suetarum legum introduccionibus, intolerabiles tribulaciones ipsis inferretis, in preiudicium libertatis eorundem prenotate. Verum cum nos, sicut ceteris fidelibus Regni nostri incolis spopondisse perhibemur, vt eis antiqua eorum libertate velimus congaudere, sic non minus eosdem fideles Ciues et Saxones nostros in dicta Burcia constitutos, propter ipsorum fidelitates et obsequiorum eorundem laude digna merita, quibus ijdem semper sacre Corone cum omni fidelitatis constancia profuisse et nunc existere dinoscuntur, in omnibus ipsorum libertatibus et pristinis bonis consuetudinibus, presertim priuilegiatis, indemnes et illesos volumus conseruare, Fidelitati vestre presentibus precipimus firmissime, omnino volentes, qua-

tenus a modo in antea prefatos fideles Ciues et Saxones nostros, ac quoslibet eorum, in omnibus ipsorum libertatibus, immunitatibus et libertatum prerogatiuis, signanter priuilegiatis, quibus a temporibus superius expressis usi fuissent et gauisi, indemnes et illesos ac sine omni nouitate misericorditer conseruantes, vti pacifice permittatis et gaudere, nullum preiudicium in dictis vestris crebris descensibus, superfluis victualium recepcionibus, inconsuets Judicijs in dicta Sedo vestra Judiciaria faciendis eisdem inferentes modo aliquali, vt ijdem sicut numero sic et fidelitate augeantur, Aliud, sicut nostri Regij mandati transgressores effici pertimescitis, non facturi, nec permissuri, Et hoc idem iniungimus alijs Comitibus Sicularum nostrorum et vice Comitibus eorundem in futurum constituendis, dantes ipsis similibus sub preceptis. Presentes autem post earum opportunam lecturam apud dictos fideles Ciues et Saxones nostros volumus remanere. Datum Bude in festo beate Catherine virginis et martyris Anno domini M. CCC. LXXX. quinto.

Eredetije Brassó város levéltárában. — Emliti Eder, Felmer Hist. Trans.-hoz irt jegyzeteiben 37. l. — Kiadta Hermann György, Siebenb. Provinzialblätter I. köt. Hermannstadt. 1805. 44. 45. l. — Töredékesen közli Fejér, Cod. Dipl. X. d. I. köt. 222. l.

LXVI.

Balk és Drág vajdák székelyek ispánjai. 1387. nov. 25-én.

Nos Sigismundus attendentes puram fidelitatem et sinceram constanciam Nobilis viri Iwan Olachi, filij Dragomerij, filij scilicet sororis vterine **Magnificorum virorum Balk et Drag wayuode inter ceteros honores Comitum Sicularum** ¹⁾ fidelium nostrorum

¹⁾ Az oláh eredetű Balk és Drág vajdák e szerint 1387-ben székely ispánok voltak: de hogy nem voltak erdélyi vajdák, mint némely régiebb tudósaink, Huszti, Kállay s többen hitték és hirdették, bizonyos. Ők az eddig ismeretes, valamint a b. Vesselényi család levéltárában lévő több kiadatlan oklevelekben, mint atyjok Szász (Zaaz) **vajda** is, egyszerűen csak **vajdák**-nak vannak nevezve, mely czim éppen nem vonatkozik Erdélyre, mert ez esetben czimökben, mint minden erdélyi vajdánál, világosan ki lenne téve a **Transsilvanus** vagy **Transsiluanie** szó. E czim őket mint a máramarosi, szathmári és Kővár környé-

(Iza és Alsó-Vapsa, ma Alsó-Apsa, helységeket Máramaros vármegyében Huszt várától elszakasztván neki adományozza). Datum Bude in festo beate Catherine virginis et martiris Anno domini M. CCCC. LXXX. VII.

Cornides kéziratából (I. köt. 255. l.) egész terjedelmében közli Fejér Cod. Dipl. X. d. I. köt. 370-372. l. — Megvan Huszti András kéziratában is Wayuodae Trans. — Eredetije gr. Kemény József jegyzete szerint az erd. kincstári levéltárban.

LXVII.

Balk és Drág vajdák székely ispánok. 1388. maj. 1.

Sigismundus Scitote, Quod magister Georgius filius condam magistri Jakch de kusal Thezaurarius noster contra Johannem Olahum personaliter astantem, ac **Balk et Draag Wayuodas Comites Siculorum nostrorum** proposuit es modo

Zsigmond királynak Visegrádon 1388 maj. 1-sején János váradi püspökhöz és Szántai Jánoshoz, Petó fiához, intézett parancsából, melyben meghagyja nekik, hogy Kusalyi Jakcs Györgyöt és testvéreit, a hely színén tartandó vizsgálat után, igtassák vissza az általok birt Belső-Szolnok vármegyei Aranyos várához tartozó négy helység birtokába, melyeket tőlök János oláh és Balk s Drág vajdák jogtalanul foglaltak el s csatoltak Kővár várához. Zsigmond e parancsa be van írva a váradi káptalan ezen évi jelentésében, melynek eredetije megvan Kolozsvárt a b. Vesselényi család levéltárában.

LXVIII.

Drág és Balk vajdák, székelyek ispánjai. 1388. jul. 2-án.

..... **Draag et Balk voyuodas Comites Syculorum vestrorum**

kén lakó akkor Belső-Szolnok vármegyei oláhok főnökeit illette. — Egyszerűen vajdáknak nevezi őket Zsigmond király is 1392. jul. 25-dikén (Balk et Dragh **Vaiuodis**, Comitibus de Marmarus et Ugocha), midőn nekik az I. Lajos király által adományozott Kővárra új adománylevelet ad. **Fejér X. d. II. köt. 63. l.**

János váradai püspöknek és Szántai János mesternek, Pető fiának, Zsigmond királyhoz intézett s a Közép-Szolnok vármegyei Ujlak helységében. 1388. július 2-dikán kelt jelentéséből, mely szerint Kusalyi Jakcs György kir. kincstárnoknak és testvéreinek Andrásnak és Istvánnak, Közép-Szolnok vármegyei Aranyos nevű várúkhhoz tartozó négy helységüket, melyeket tőlök Drág és Balk vajdák s székely ispánok s János oláh jogtalanul foglaltak el és csatoltak Kővárhoz, az ezen ügyben tartott vizsgálat után visszaadták. Ezen levél eredetije megvan Kolozsvárt a b. Vesselényi család levéltárában. — Ezen négy oláh falu iránt később a két peres fél úgy egyezett meg, hogy Szélszeg és Goroszló legyen a Kusalyi Jakcsoké, Turbicza és Mutos pedig Oláh János királynéi főlovászmesteré s Balk és Drág vajdáké s csatoltassék ezek kővári várához. Kitetszik ez Zsigmond királynak ez egyességről Budán 1389. jan. 6-dikán kelt leveléből, mely eredetiben megvan a b. Vesselényi család levéltárában. Nevezetes, hogy ez utóbbi oklevélben Oláh János (Johannes dictus Olach) rangja megvan említve, míg Balk és Drág egyszerűen csak vajdáknak vannak czimezve; miből bizonyos, hogy ők már 1389 elején a székely ispánságot nem viselték.

LXIX.

Kanizsai István székelyek ispánja saját hadi népével és a széke-lyekkel a pártütő István moldvai vajda országába beütvén és ott győzedelmeskedvén Zsigmond királynak utat nyitott, hogy hadaival István vajda székhelyéig nyomuljon, és a vajdát hódolatra bírja.

(1390-ben).

..... Postea vero ad territoria terre nostre Molduane nobis et subditis nostris hostiliter indefesse resistentis et rebellantis, nostro valido exercitu instaurato prefatus vir Magnificus **Stephanus de Kanysa, protunc comes Siculorum nostrorum existens** ¹⁾, cum suis complicibus et gentibus ac **Siculis nostris**, ante ingressum nostram ad dictam terram Molduanam, vt accessus noster tucior preesset, potenter cum suo vexillo dictarum gencium **et Siculorum**

¹⁾ E kifejezésből azt kell következtetnünk, hogy Kanizsai István, ki Zsigmond király moldvai hadjáratakor, 1390-ben, székelyek ispánja volt, s kit még 1395. mart 11-én is e hivatalban találunk (Lásd alább LXXV. sz.) ezen oklevél keltekor már e hivatalt nem viselte.

legione preualida suffulto irruens, nobisque confestim per reliquam viam ad dictam terram Molduanam progredientibus, idem **Stephanus Comes Siculorum** ad nos regrediens, et viam magis tutam nobis attribuens, variosque conflictus in alpibus et indagibus densis cum ipsis Olahis et Stephano Vayuoda eorum viriliter committendo, et sic in terram Molduanam antefatam circa larem seu domum proprie residence ipsius Stephani vayuode personaliter domino coadiuuante fuimus castra metati, et annotatus Stephanus vayuoda cum suis complicibus et Olahis vniuersis ad nostra seruitia, venia prius et gracia de inobediencia et negligencia suis a nostro culmine postulatis, propicius et obtentis, iugiter fideliterque explenda, daciaque solita nostro fisco regio in recognitionem nostri dominij naturalis temporibus congruis persoluenda, humiliter se inclinavit et subdere studuit effectiue....

Töredékesen közli Pray, Dissert. in Annales veteres Hunnorum, Avaram et Hung. 143. I. és utána Katona, Hist. Crit. XI. d. 292. I. — Pray ez oklevél eredetijét 1393-ban keltnek írja: Fejér közleményéből azonban, ki Cod. Dipl. X. d. II. köt. 438—453. I. Zsigmond királynak a Kanizsaiak részére adott adománylevelét, melyben a három Kanizsai testvér részére minden birtokaikra adott előbbi adománylevelét megerősíti, s melyből a közlött szavak varrnak véve, a budai kamarai levéltárban lévő eredeti után egész terjedelemben adja, látjuk, hogy ezen oklevél 1397-ben kelt. — Az általunk közlött töredéket szóról szóra föltaláljuk egyébiránt Zsigmond királynak a három Kanizsai testvér részére Simontornya és Rovó váráról 1401. febr. 17. kelt adománylevelében is Fejérnél e. h. X. d. II. köt. 53. I — Maga az itt leirt moldvai hadjárat, melyet Thuróczi Chron. Hung. IV. rész 5. fej. Zsigmond uralkodásának negyedik évére helyez, 1390-ben történt.

LXX.

Zsigmond király megparancsolja a gyula-fejérvári káptalannak, hogy Baczka-Madarasi Pál fiait Küküllő vármegyei Kis-Szőlős helységbe, melyre nekik új adományt adott, igtassa be. Kelt Diósgyőrött, 1392. apr. 15-én.

Sigismundus dei gracia Rex Hungarie, Dalmacie
..... Fidelibus suis Capitulo Ecclesie Alben-

sis Transsiluane Salutem et gratiam. Cum nos fidelibus nostris filijs Pauli de **Bachka madaras** ¹⁾, ac Jacobo Stephano gallo et ladislao filijs possessionem nostram **kijzsewlws** vocatam in comitatu kykullew existentem, cum omnibus suis pertinencijs profidelibus eorum seruicijs per alias literas nostras noue nostre donacionis titulo contulerimus et donauerimus, ipsosque ad eandem statuifacere velimus Regni consuetudine requirente, fidelitati igitur vestre mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem protestimonio fidedignum, quo presente Jacobus filius Petri de Almas uel Bartha filius Mijke de Mijkefalua, an Stephanus de darlas sin Paulus filius Jacobi de Somog siue Anthonius filius Johannis de Zenthkyral, alijs absentibus homo noster ad facies dicte possessionis vicinis et commetaneis suis vniuersis inibi legittime conuocatis et presentibus accedendo statuatur predictam possessionem prefatis Nobilibus premisse noue donacionis titulo perpetuo possidendam, si non fuerit contradictum, Contradictores vero si qui apparuerint, citet eos in presenciam wayuode Transsiluaniensis, ad terminum competentem, Et post hec ipsius statucionis seriem cum nominibus contradictorum et citatorum siqui apparuerint, terminoque assignato dicto wayuode solito more rescribatis. Datum in Dyosgewr secundo die festi Pasce sub sigillo domine Marie regine Hungarie consortis nostre karissime propter absenciam cancellarij nostri Anno domini M⁰ CCC⁰ nonagesimo secundo.

Eredetije papiron, elhalványodott s több helyt teljesen olvashatatlan írással, a gyula-fejérvári káptalan levéltárában. (Cista Maramaros fasc. II. Nro. 26.)

LXXI.

Miklós mester, Losonczi Dezső fia, előbb székely ispán. 1392.

Bartholomaei Vice Vayvodae Transilvani mandatum ad Conuentum de Clusmonostra, ut Mathias Castellanus de Vjvár statuatur in dominium possessionis **Koldov** (ma **Kudu**) in comitatu Zonuk interiori existentis, ipsum ex donacione **magistri Nicolai filij**

¹⁾ **Baczka-Madaras** Maros széki falu a Nyárad völgyén.

Desew de Losoncz quondam Comitis Siculorum ¹⁾ jure perennali con-
cementis. Datum Thordae in festo beati Jacobi Apostoli A. d. 1392.

Eredetije a kolozsmonostori convent levéltárában. — Kivonatát
igy adja Gr. Kemény József, Dipl. Trans. Appendix IV. köt. 56. sz.

LXXII.

Kanizsai István mester, János fia, székegyek ispánja. 1393. mart. 21.

Sigismundus dei gracia Hungarie Rex Postulantibus
..... Reuerendissimo in Christo patre, domino Johanna misera-
cione diuina Archiepiscopo Strigoniensi, necnon Magnificis vi-
ris domino Nicolao, magistro **Stephano Comite Siculorum nostrorum**,
filijs videlicet quondam magistri Johannis filij Laurencij de Kaniza
..... (a csornai conventnek hiteles pecsétet adományoz). Datum
Anno domini Millesimo trecentesimo nonagesimo tercio XI. Kalen-
das mensis Aprilis, regni autem nostri anno sexto.

Egész terjedelmében közölve Fejéernél X. d. II. köt. 100—102. l.

LXXIII.

*Zsigmond király az Aranyos széki székegyek részére átírja és meg-
erősíti III. András 1291-iki adománylevelét. Kelt 1394. dec. 23-án.*

Sigismundus Dei gracia Hungarie Dalmacie Croacie Rame
Seruie Gallicie Lodomerie Comanie Bulgarieque Rex, ac Marchio
Brandenburgensis, sacri Romani Imperij Archicamerarius, necnon
Bohemie et Lucemburgensis Heres. Omnibus christifidelibus, tam
presentibus quam futuris presencium noticiam habituris, Salutem in
omnium saluatore. Cum regie mansuetudini intersit honesta poten-
cium desideria elementer semper admittere, Hys tamen specialius

¹⁾ Hogy Losonczy Miklós, Dezső fia, 1394-ben még élt, kitetszik Verebi
Péter erd. alvadjának a gyula-fejérvári káptalanhoz intézett parancsából, mely-
ben e szavak olvashatók: Dicitur nobis in persona Magnifici viri **Nicolai filij
Desew quondam Comitis Siculorum**, quod quedam possessio eiusdem Zent Jwan
vocata legitima recaptiuacione et eidem statui faccione plurimum indige-
ret Lásd : **Fejér, Cod. Dipl. X. d. II. köt. 222. l.**

astringitur quorum preces et petitiones honestas et fidelitatis meri-
 tum commendat, Sane igitur ad vniuersorum tam presencium quam
 futurorum noticiam harum serie volumus preuenire, Quod fideles
 nostri Marcus filius Ladislai et Thomas de **Naghlak**¹⁾, ac Dioni-
 sius filius Gregorij de **Felsewzenthmyhalfalwa**²⁾, **Siculi nostri de**
Aranyas in suis ac **vniuersorum Siculorum nostrorum de dicta**
Aranyas personis in nostre maiestatis accedentes presenciam, ex-
 hibuerunt nobis quoddam priuilegium, Illustris principis con-
 dam domini Andree eadem dei gracia dicti Regni Hungarie re-
 gis felicis recordacionis, priuilegium olim Excellentissimi principis
 domini Ladislai similiter eadem dei gracia predicti Regni Hungarie
 Regis, predecessorum nostrorum in se confirmatiue continens,
 super donacione et perennali collacione **terre castri de Thorda**
Aranijas vocate, iuxta fluuios Aranijas et Maros existentis, tenoris
 infrascripti, Supplicantes nostre Maiestati suis et personis quibus
 supra prece subiectiua, vt dictum priuilegium ratum gratum et
 acceptum habendo, nostrisque litteris priuilegialibus verbotenus in-
 seri et redigifaciendo, pro ipsis et eorum heredibus, ac posterita-
 tibus vniuersis innouantes, perpetuo valituras dignaremur confirmare,
 Cuiusquidem priuilegij Tenor per omnia sequitur in hec verba.
Andreas dei gracia etc. (Lásd fõntebb XX, sz. a.). Nos itaque
 iustis et iuri consonis ipsorum Marci filij Ladislai et Thome de Nagh-
 lak ac Dijonisij filij Gregorij de Felsezenthmijhalfalwa Supplicacionibus
 antefatis, nostre Maiestati per eosdem suis et dictorum Siculorum no-
 minibus modopremisso condecenter oblatis, Regia benignitate exauditis
 fauorabiliter et admissis, pretaxatum priuilegium ipsius condam domini
 Andree Regis, Sigillo eiusdem dupplici et autentico consignatum,
 omni prorsus suspicionis vicio carens, sed mera veritatis et plenitudinis
 integritate prepollens, presentibusque de verbo ad verbum sine dimi-
 nutione et augmento aliquali insertum, quoad omnes eiusdem con-
 tinencias, clausulas et articulos, potissime prefatorum Siculorum
 nostrorum multifarijs fidelitatibus et fidelibus sinceris vberimis

1) **Nagylak** Aranyos szék szomszédtságában Fejér vármegyében esik.

2) **Felső-Szent-Mihályfalya** Aranyos széki helység, valamint **Alsó-Szent-Mihályfalva** is az 1291-diki adománylevélben nem fordul elő, holott már egy 1176-ban kelt oklevél említi ezen helységet **Zentmihelfalwa** néven. **Teutsch u. Firnhaber, Urkundenbuch zur Gesch. Siebenb. I. köt. 2. I. s** a pápai dézmák regestrumban is 1332—1335-re előfordul **Villa S. Michaelis** név alatt.

obsequijs per eosdem Sacro Regio diademati necnon nostre Maiestati locis et temporibus incumbentibus summa cum diligencia exhibitis et impensis plurimum requirentibus acceptamus approbamus et ratificamus, ac ipsorum prelatorum et Baronum nostrorum consilio exinde prehabito, Simulcum donacione dicte terre Castri de Thorda inter fluuios Aranijas et Maros existentis et eius pertinentiarum in tenore eiusdem lacius explicata, mera auctoritate et potestatis plenitudine, ac ex certa sciencia nostre Maiestatis pro dictis Siculis nostris de Aranijas, ipsorumque heredibus et posteritatum cunctis sobolibus Innouando perpetue valituras confirmamus, presencium litterarum nostrarum priuilegialium patrocinio mediante Salua dumtaxat proprietate Iuris alieni. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes concessimus litteras nostras priuilegiales pendentis et autentici Sigilli nostri dupplicis munimine roboratas, Datum per manus Reuerendissimi in Christo patris et domini Johannis Archiepiscopi Strigoniensis locique eiusdem Comitatus perpetui, necnon primatis et Apostolice Sedis legati ac nostre Regie et Reginalis Maiestatum eximij Cancellarij dilecti nostri et fidelis, Anno domini Millesimo Trecentesimo nonagesimo quarto, decimo Kalendas Januarij Regni autem nostri anno octauo. Venerabilibus in Christo patribus et dominis, Valentino titulo sancte Sabine sacrosancte Romane ecclesie presbitero Cardinale, et ecclesie Quinqueecclesiensis gubernatore, ac eodem domini Johanne Alme Strigoniensis ecclesie, Nicolao Bubek Colocensi, Petro Iadrensi, Andrea Spalatensi, et altero Andrea Ragusiensi archiepiscopis, Johanne Waradiensis, Demetrio Transsiluanensis, sede Zagrabiensi vacante, Stephano Cijko Agriensis, Johanne Boznensis, Martino Westprimiensis, Johanne Jaurinensis, Petro Waciensis, fratre Gregorio Sirimiensis, Michaele Nitriensis, Johanne Chanadiensis, Grisogono Traguriensis, Francisco Scardoniensis, Paulo Tininiensis, Johanne Nonensis, Anthonio Sebenicensis, Nicolao Corbauiensis et leonardo decretorum doctore Seniensis, ecclesiarum episcopis, ecclesias dei feliciter gubernantibus, necnon Magnificis viris leustachio de Iuswa, Regni nostri palatino et Comite Albensi, Franck condam Konya Bani Vayuoda Transsiluano, et Comite de Zolnuk, Comite Johanne de Kapolija Iudicecurie nostre, detrico Bubek Sclauonie, Nicolao de Gara Regnorum nostrorum predictorum, Dalmacie et Croacie,

Stephano de Korog et Nicolao Treutul Machouensibus Banis, honore Banatus Zeurenniensis vacante, Nicolao filio Johannis de Kanysa Tauarnicorum, Iadislao filio petri de Saro Ianitorum, Georgio de Chijtnek dapiferorum, Johanne de peren pincernarum, domino Stephano pridem palatino, Agazonum nostrorum Magistris, Stiborio de Stiborijcz Comite posoniensi, aliisque quampluribus Regni nostri Comitatus tenentibus et honores.

Eredetije a gyula-fejérvári káptalan levéltárában; Gróf Kemény József sajátkezű másolata az Erd. Muzeumban (Jos. Com. Kemény, Dipl. Transs. Appendix IV. köt. 80. sz.). Ezen levelét átírja és megerősíti Zsigmond király 1436-ban, ezt ismét Mátyás 1484-ben. — Közzöljük Mátyás 1484-diki átiratából, melynek eredetije megvan a kolozsmonostori convent levéltárában (Sedes Aranyos fasc. A. Nro 6.).

LXXIV.

Zsigmond király megparancsolja az ország főpapjainak, zászlós urainak, ispánjainak, várnagyainak, nemeseinek, tisztjeinek, s a városok és szabad helységek hatóságainak, hogy a Brassó város- és vidékebeli polgárokat és vendégeket s cselédeiket, kereskedelmi útvonalakon, mások tartozásai, vétkei és kihágásaiért, kivéve a lopási, rablási és más köz bűnügyeket, ítélni, letartóztatni és károsítani ne merjék; hanem ha ellenök keresetök van, azt a brassai bíró és esküdtek előtt folytassák; s ha ezek igazságot nem szolgáltatnának, akkor nem azt, a ki ellen keresetük van, hanem Brassó bíráját és esküdteit idéztessék a székek ispánja vagy a brassai ispán elébe. Kelt 1395. febr. 18-án.

Sigismundus dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Comanie, Bulgarięque Rex, ac Marchio Brandenburgensis, Sacri Romani Imperij Archicamerarius, necnon Bohemie et Lucemburgensis heres. Omnibus Christi fidelibus presentibus et futuris, presencium noticiam habituris Salutem in salutis largitore. Regie dignitati conuenit, naciones sibi subiectas in viam pacis et iusticie dirigere, commodisque et vtilitatibus earundem prouidere, vt eedem sicuti numero, sic et fidelitate augeantur.

Proinde ad vniuersorum tam presencium quam futurorum noticiam volumus peruenire, quod fideles nostri Iudex, Jurati Consules, Seniores et vniuersi Ciues Ciuitatis nostre Brassouiensis, suis, et aliorum fidelium incolarum nostorum in villis ad eandem Sedem Brassou spectantibus commorantium in personis, in nostre Celsitudinis venientes conspectum, nostre dolorose significarunt Maiestati, quod cum ipsi simul vel diuisim ad prouincias, vel aliqua Regni nostri climata in acquisitione victuum suorum necessariorum, aut alia necessitate compulsi proficiscerentur, per nonnullos Prelatos, Barones, Comites, Castellanos, Nobiles et alterius status homines in personis ipsorum iudicarentur, et impedirentur, in rebusque et inercibus ipsorum dampnificarentur, arresterentur, et prohiberentur incessanter, signanter pro debitis, delictis et offensis aliorum, deprecantes per nostram maiestatem super hys condignum et opportunum remedium ipsis elargiri. Nos igitur nostri regij regiminis officio incumbente volentes nobis subiectos in viam pacis et iusticie dirigere, et in pacis pulchritudine et quietis tranquillitate conseruare, nolentes ipsos fideles Ciues et hospites nostros in eorum processibus per quempiam impediri et dampnificari, fidelibus nostris vniuersis Prelatis, Baronibus, Comitibus, Castellanis, Nobilibus, Officialibus, item Ciuitatibus et liberis villis, ipsarumque rectoribus, Judicibus et villicis, presentibus et futuris harum continenciam visuris et audituris, firmissimo precipimus regio sub edicto, omnino volentes, quatenus ipsi a modo in antea prefatos Ciues et hospites nostros Brassouienses, et ad eandem pertinentes, aut eorum familiares, in ipsorum possessionibus, tenentibus, honoribus, officiolatibus, ac eorum medio in nullis causarum articulis, exceptis duntaxat furti, latrocinij et alijs publicis criminalibus, in personis adiudicare, impedire et offendere, ac in rebus et mercibus ipsorum arrestare, dampnificare, prohibere aut facere prohiberi nullatenus presummatis, nec sitis ausi modo aliquali, presertim pro debitis et offensis et excessibus aliorum, Sed si qui ex ipsis quidcunque accionis vel quescionis contra annotatos Ciues et hospites nostros, ac familiares ipsorum haberent, vel habuerint, id legitime in presencia Iudicis et Juratorum dicte Ciuitatis nostre Brassouiensis exequantur, ex parte quorum Iudex et Jurati cuilibet querulanti meri Juris et iusticie exhibere tenebuntur complementum, prout dictauerit ordo iuris, et **si ijdem Iudex et Jurati**

Ciues nostri in reddenda cuiquam iusticia tepidi fuerint, vel remissi, extunc non hij, contra quos agitur, sed prefati Judex et Jurati Ciues dicte Ciuitatis nostre Brassouiensis in presenciam Comitis Siculorum nostrorum, vel Comitis ipsorum Ciuium et hospitem nostrorum ordinarij per querulantes legitime euocentur, rationem abnegate iusticie reddituri, et condignum iudicium recepturi, dictante iuris equitate, aliud sub nostre indignacionis pena facere non audentes presencium per vigorem. In cuius rei memoriam, firmitatemque perpetuam presentes concessimus litteras priuilegiales, pendentis et autentici Sigilli nostri duplicis munimine roboratas Datum per manus Reuerendi in Christo patris et domini domini Johannis Archiepiscopi ecclesie Strigoniensis, locique eiusdem Comitis perpetui, Primatisque et Apostolice Sedis legati, ac Aule nostre ac Reginalis Cancellarij, dilecti nostri et fidelis, Anno domini M-o CCC-o XCV-o, duodecimo Kal. mensis Marcij, Regni autem nostri anno octauo.

Eredetije Brassó város levéltárában. — Töredékesen közölte Eder, *Observ. in Hist. Felmeri* 234. l.; egészen kiadta Fejér, *Cod. Dipl. X. d. II. köt.* 291. l.

LXXV.

Zsigmond király megparancsolja Kanizsai István ajtónálló mesternek és székegyek ispánjának, hogy az erdélyi, nevezetesen szebeni és brassai kereskedőktől Havasalföldről hozott áruik után, a régi szokás és Lajos király által adott kiváltságuk ellenére, Brassó városában harminczadot ne fizetessen. Kelt Feketehalmon 1395. martius 11-dikén.

Sigismundus dei gracia Rex Hungarie, Dalmacie. Croacie, etc. Marchioque Brandenburgensis etc. fideli suo viro Magnifico **Stephano, filio Johannis de Kanisa**, Magistro Janitorum et **Comiti Siculorum nostrorum** Salutem et gratiam. Intelleximus, quod homines seu tricesimatores vestri in Brassou constituti vniuersus homines parcium Transsiluanarum, signanter Cibinienses et Brassouienses, cum mercimonijs in Transalpinis partibus laborantes, de indeque mercimonia deferentes, in predicta ciuitate nostra Brassouiensi de

eisdem rebus et mercibus de ipsis partibus Transalpinis per ipsos deferendis ad soluendam tricesimam et tributum compellerent et compellere niterentur, cum tamen homines et mercatores predicti, vt ex relacione ciuuium et hospitem nostrorum dicte ciuitatis nostre Brassouiensis percepimus, de ipsis rebus et mercibus, cuiuscumque generis existant, de ipsis partibus Transalpinis deferendis tributum et tricesimam in dicta ciuitate nostra Brassowiensi soluere nunquam fuissent consueti. Quare fidelitati vestre firmiter mandamus, quatenus, prout eciam in litteris quondam domini Ludouici Regis preceptorij superinde confectis videbitur contineri, a modo in antea prefatos homines seu mercatores ipsarum parcium Transsiluanarum, signanter ciuitatum nostrarum predictarum, res et mercimonia de ipsis partibus Transalpinis deferentes in dicta ciuitate nostra Brassouiensi ad solucionem huiusmodi tributi et tricesime cogere et compellere non debeatis, nec per ipsos vestros homines et tricesimatores id facere permittatis, et aliud non facturi. Hoc idem iniungimus futuris Comitibus Siculorum nostrorum et vices eorum circa premissa gentibus. Datum in Fekethealm, feria quinta proxima post Dominicam Reminiscere, Anno domini M. CCC. XC. quinto.

A Brassó város levéltárában lévő eredetiből közli Fejér, Cod. Dipl. X. d. II. köt. 305—306. l. — Ugyancsak Feketehalmon ugyanezen nap kelt Zsigmond király adománylevele, melyben, tekintve Kanizsai István székely ispánnak a moldvai hadjáratban (1390-ben) kitüntetett hű szolgálatait a magtalanul elhalt Ormánehidai Varju János jószágait neki és testvéreinek adományozza. Fejérnél e. h. 273—276. l.

LXXVI.

Perényi Péter és Maróthi János székely ispánok. 1398. január 12-én.

Sigismundus dei gracia rex Hungarie, Croacie etc. Marchionque Brandenburgensis etc. Fidelibus suis viris Magnificis, **Petro de Peren et Johanni de Marouth, Comitibus Syculorum nostrorum**, vel Vicecomitibus eorundem Salutem et gratiam. (Megparancsolja nekik, hogy a brassai polgárokat régi szabadságaikban ne háborgassák). Datum in monasterio Keerch, Sabbatho proximo post fe-

stum Epiphaniarum Domini, Anno eiusdem Millesimo Trecentesimo nonagesimo octauo.

A Brassó város levéltárában lévő eredeti után egész terjedelmében közli Fejér X. d. II. köt. 568. l.

LXXVII.

László erdélyi vajda én Miklós székely ispán megparancsolják radnai Nyikosnak, hogy radnai tisztjöknek László mesternek, Dezső fiának, egy megölt ember vérdijáért tegyen eleget, mert ellenkező esetre parancsot adtak Besztercze város birájának és esküdtjeinek, hogy beszterczei örökségeiből elégítsék ki László mestert. Kelt Szent-Ivánban január 25-dikén, év nélkül, (1377—1391. között).

Ladislaus Woyuoda Transsiluanus, ac **Nicolaus Comes Siculorum** ¹⁾. Dirit nobis magister Ladislaus filius Desew officialis noster de Rodna ²⁾, quomodo vos super emenda mortis illius hominis iuxta nostram commissionem satisfacere recusassetis, surda aure prorogando, Super quo damus tibi firmis in mandatis, quatenus super eadem emenda mortis eidem magistro Ladislao officiali nostro omnimodam impendas satisfaccionem, ne idem nobis amplius hac in parte conqueratur. Aliter commisimus mediantibus alijs litteris nostris, vt de tuis hereditatibus in Bistricia existentibus Judex et, Jurati de eadem ipsi magistro Ladislao ex integro satisfaciant. De quo nobis non poteris imputare. Aliud igitur non facturus in premissis. Datum in Zenth Iwan ³⁾ in festo conuersionis beati Pauli Apostoli.

¹⁾ László vajda és Miklós székely ispán testvérük s Losonczi Dezső fiai voltak. — Hogy ezek nem hivataluknál fogva, hanem mint testvérek és birtokosok rendelkeztek együtt e levélben, kétségtelen. Radnán, mint látjuk, közös tisztet tartottak, s minthogy Radna városa királynéi jószág s így nem az ő birtokuk volt, hihetőleg ott csak bányákat birtak.

²⁾ Ez a László, Dezső fia, nem más mint az a **Ladislaus, filius Desew de Czege**, kiről mint szent-gothárdi birtokosról emlékezik László (Losonczi Dezső fia) mint akkor még alvajda 1375-ki május 8-ki levelében. Hasonl. a LXI. sz. alatti jegyzetet.

³⁾ **Szent-Iván** (a mai Vajda-Szent-Iván) Torda vármegyében tartózkodóságaival együtt a Losonczi család birtoka volt.

Kivül: Prouido viro Nijkus de Rodna, magistro Ladislao officiali de eadem preceptorie.

Másolata, kétségtelenül a Czegei gr. Wass család levéltárából, megvan Huszti András Wayvodae Trans. cz. kéziratában s innen vett másolata Jos. Com. Kemény, Dipl. Trans. Appendix III. köt. 47. sz. — Hogy ezen oklevél 1377 és 1391 közt kelt, bizonyos abból, hogy László, Losonczy Dezső fia, mint erd. vajda legelsőben egy 1377 junius 7-én kelt oklevélben tűnik föl, (Lásd fõntebb a LXI. sz. alatti jegyzetet), a legutolsó ismert oklevél pedig, melyben ő mint erd. vajda említettik, 1391-ben kelt. (Eredetije az erd. Muzeumban Jos. Com. Kemény Dipl. Autogr. I. köt.); Miklós Losonczy Dezső fia pedig egy 1392 jun. 25-én kelt oklevélben egykori székely ispánnak van czimezve. Lásd fõntebb LXXI. sz.

LXXVIII.

Zsigmond király Medgyes és Selyk széket a székely ispánok hatósága alól fölmenti s megengedi nekik, hogy magoknak ispánt vagy bírót választhassanak, a ki pereikben ítéljen és mindenben a hét szász szék szokása és törvénye szerint intézkedjék. Kelt Felsbergen, 1402. dec. 4-én.

Sigismundus consideratis fidelitatibus et fidelium obsequiorum gratis meritis, quibus eadem **communitas dictarum sedium Medgyes et Selk** culmini nostro sepe sepius complacere studuit, signanter eciam pensantes ipsos in medio seu vicinitate aliorum Saxonum nostrorum sedium Transsiluanarum fore constitutos, et ob hoc non immerito, more, ritu, et consuetudine eorundem perfrui debere, **eosdem Saxones nostros, ac totam Communitatem Sedium de Medgyes et Selk, a iudicio, regimine et iurisdiccione Comitum Siculorum, videlicet constitutorum et constituendorum eximendos duximus et excipiendos presencium per vigorem** ¹⁾, decer-

¹⁾ Világos ebből, hogy ekkor szűnt meg a székely ispánok hatósága Medgyes és Selyk székek fölött, s ekkor egyesült a szebeni ispán hatósága alatt állott ősi 7 szász székkal ezen két szék, melyeket amazoktól a „**septem et duo Sedes Saxonicales**” kifejezés által későbbi királyaink okleveleiben is megkülönböztetve látunk.

mentes et effectiue volentes, vt ipsi deinceps in antea inter se seu in ipsorum medio Comitem seu Judicem eligere et statuere valeant atque possint, qui in ipsorum medio omnes et singulas causas decident et adiudicet, ac omnia et singula exequatur et faciat, more consuetudine et Jure septem Sedium Saxonicalium parcium predictarum Datum in Felsberg in festo beate Barbare virginis et martiris, Anno Domini Millesimo Quadringentesimo secundo.

Igy közli ezen oklevelet a Medgyes város levéltárában 56. és 94. sz. alatt lévő eredetiből Berekereszturi Kosa Zsigmond, De publica partium Transs. administratione civili atque militari sub Wayuodis. Viennae 1816. 67. l.

LXXIX.

Zsigmond király előre bocsátván, hogy az aggkorú és gyermektelen Izsipi Péternek megengedte volt, hogy Abauj vármegyében fekvő Ruzska nevű faluját Debrői Istvánnak hagyassa, minthogy azonban ez felségsértés bűnébe esett, említett engedélyét ezennel megsemmisíti, Izsipi Péternek újra engedélyt ad, hogy az említett Ruzska helységet Tabajdi Bertalannak, Perényi Péter egykori székely ispán udvari emberének, és általa testvéreinek, Antalnak és Kornisnak, de senkinek másnak ne, hagyassa. Kelt Székes-Fejérvárt 1403. nov. 5-én.

Nos Sigismundus dei gracia Rex Hungarie, Dalmacie, Croacie etc. Marchioque Brandenburgensis, etc. Sacri Romani Imperij vicarius generalis, et Regni Bohemie Gubernator. Memorie commendamus per presentes. Quod licet nos dudum elapsis temporibus fideli nostro Petro de Isyp iam sane in decrepita etate constituto, diuinaque voluntate prolibus carenti, hanc gracie prerogatiuam duxeramus faciendam, vt ipse quandam possessionem suam **Ruzga** vocatam in Comitatu Abauywariensi existentem ¹⁾ cum omnibus eiusdem vtilitatibus et pertinencijs Stephano de Debrew protunc fideli nunc autem notorio nostro infideli, in vita scilicet et morte dandi, legandi et perpetuandi plenam habuisset facultatem, Tamen quia

1) A mai Göncz-**Ruzska** falu Abauj vármegyében, melyről írja magát az Erdélyben maig is virágzó gr. Kornis család.

prefatus Stephanus de Debrew ingratus et immemor beneficiorum a Celsitudine nostra largiflue perceptorum, se ipsum a sinu nostre clemencie auertere attemptando, in crimen lese nostre Maiestatis contra nostrum culmen nota infidelitatis existit offuscatus, ideo nos vnacum Prelatis et Baronibus sane exinde decernentes, premissam nostram gratiam et annuenciam memorato Petro de Isyp super prepetuacione et legacione annotate possessionis sue **Ruzka** appellate ipsi Stephano de Debrew fienda attributam presencium serie prorsus et per omnia reuocantes cassamus et annullamus, Annuentes pretacta Petro de Isyp, et gratiam facientes specialem, vt ipse antefatam possessionem suam **Ruzka** simulcum suis vtilitatibus et pertinencijs, in vita scilicet et in morte Bartholomeo de Thobayd, familiari scilicet fidelis nostri viri Magnifici **Petri de Peren pridem Comitis Siculorum nostrorum** ¹⁾, et per eum Anthonio et **Cornisyo** ²⁾ de dicta Thobayd fratribus eiusdem Bartholomei vterinis, et posteritatibus vniuersis, et nemini alteri legandi, dandi, disponendi et perpetuandi plenam, ineram et omnimodam habeat plenitudinem potestatis, quam et nos ipso Petro de medio sublato in ipsum Bartholomeum ac suos fratres prenotatos, in eorum heredes et posteritates pleno iure deuolui volumus et de(riuari). Harum nostrarum vigore et testimonio litterarum. Datum Albe regali in festo beati Emerici ducis, Anno domi Millesimo CCCC^{mo} tercio.

Eredetiye papiron, papir boriték alatt veres viaszba nyomott pecséttel a gróf Kornis család levéltárában. (Fasc. I. nro. 1.) — Gróf Kemény József erről vett másolata az erd. Muzeumban (Jos. Com. Kemény D-i plom. Trans. Appendix IV. köt. 159. szám). — A m. kir. kamara levéltárából némi eltérésekkel s a Ruzka helység nevének kihagyásával közlötte Fejér Cod. Dipl. X. d. IV. köt. 203—205. l. — Érdekesnek tartottuk teljesen adni ez oklevelet mint a mely világot vet az Erdélyben a különösen a Székely földön nevezetes szerepet játszott Kornis család eredetére.

¹⁾ Perényi Péter 1398-ban volt székely ispán, Maróthi Jánossal együtt. Lásd: LXXVI. sz.

²⁾ Ezen **Kornis** lett törzsatyja a Göncz-Ruszkai gr. **Kornis** családnak, melynek egyik ága már a XV-ik század második felében a székely földre telepedett s magát Homoród-Szentpáli Kornisnak nevezte.